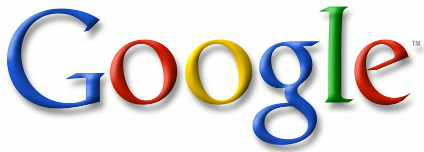
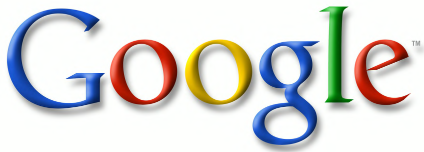
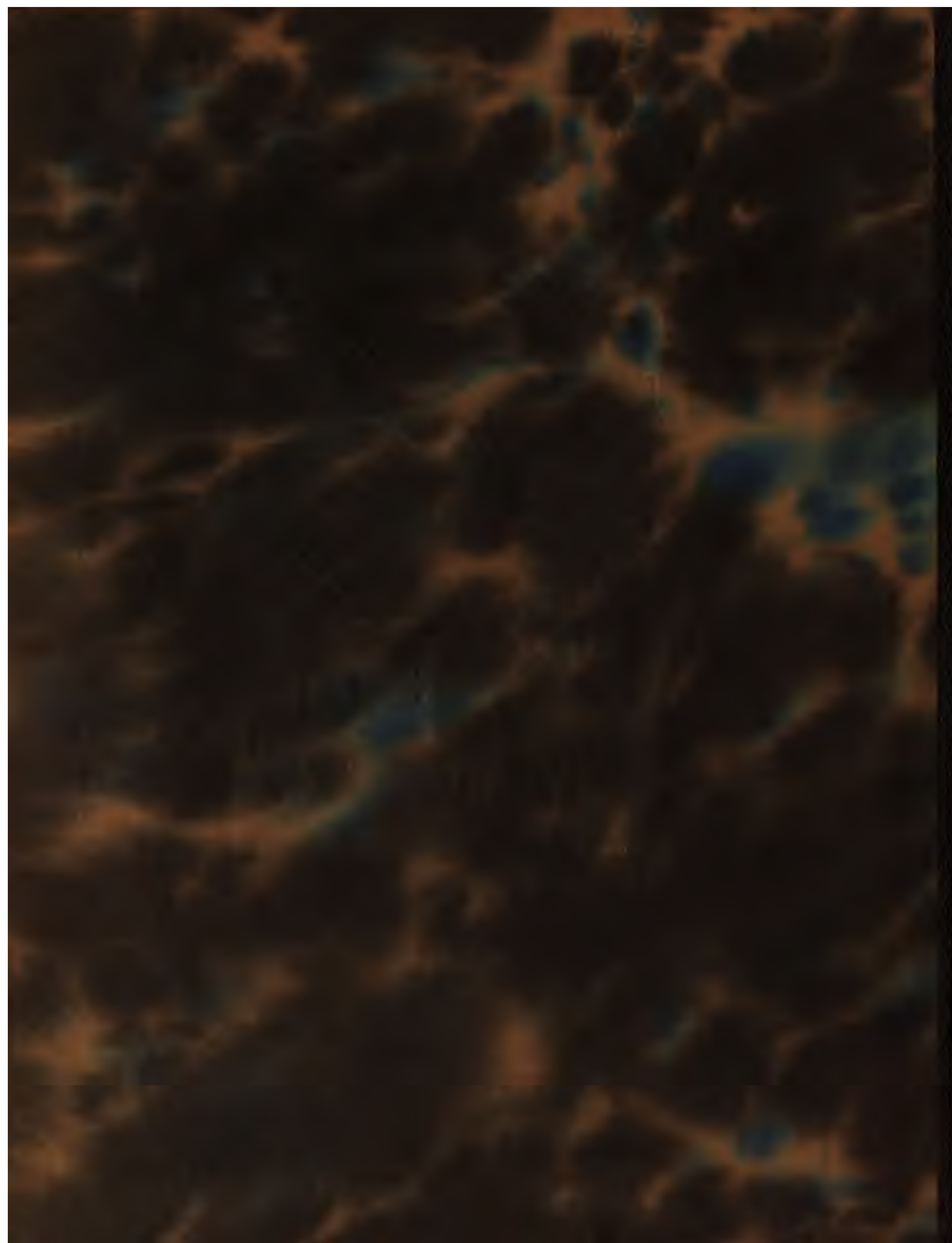
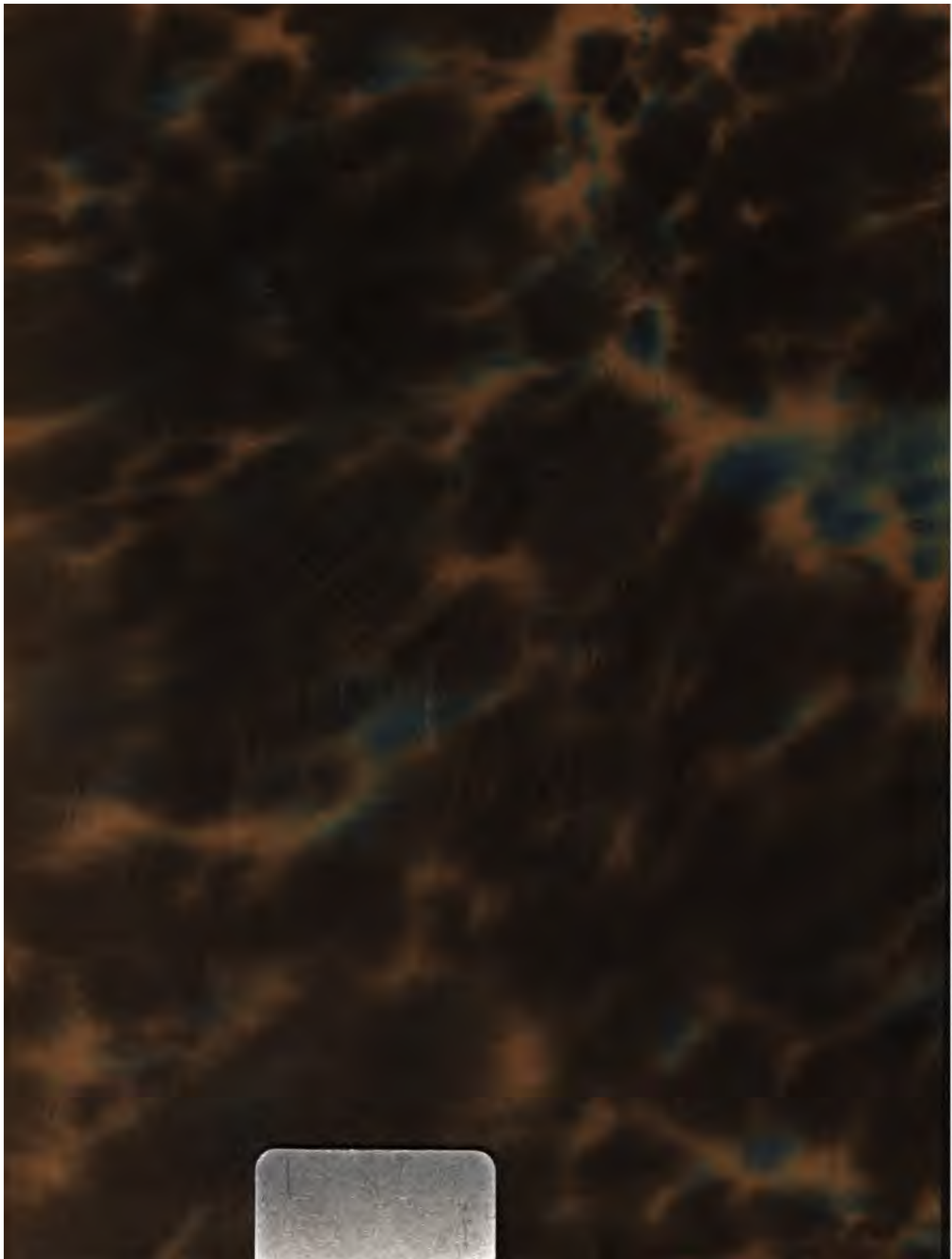

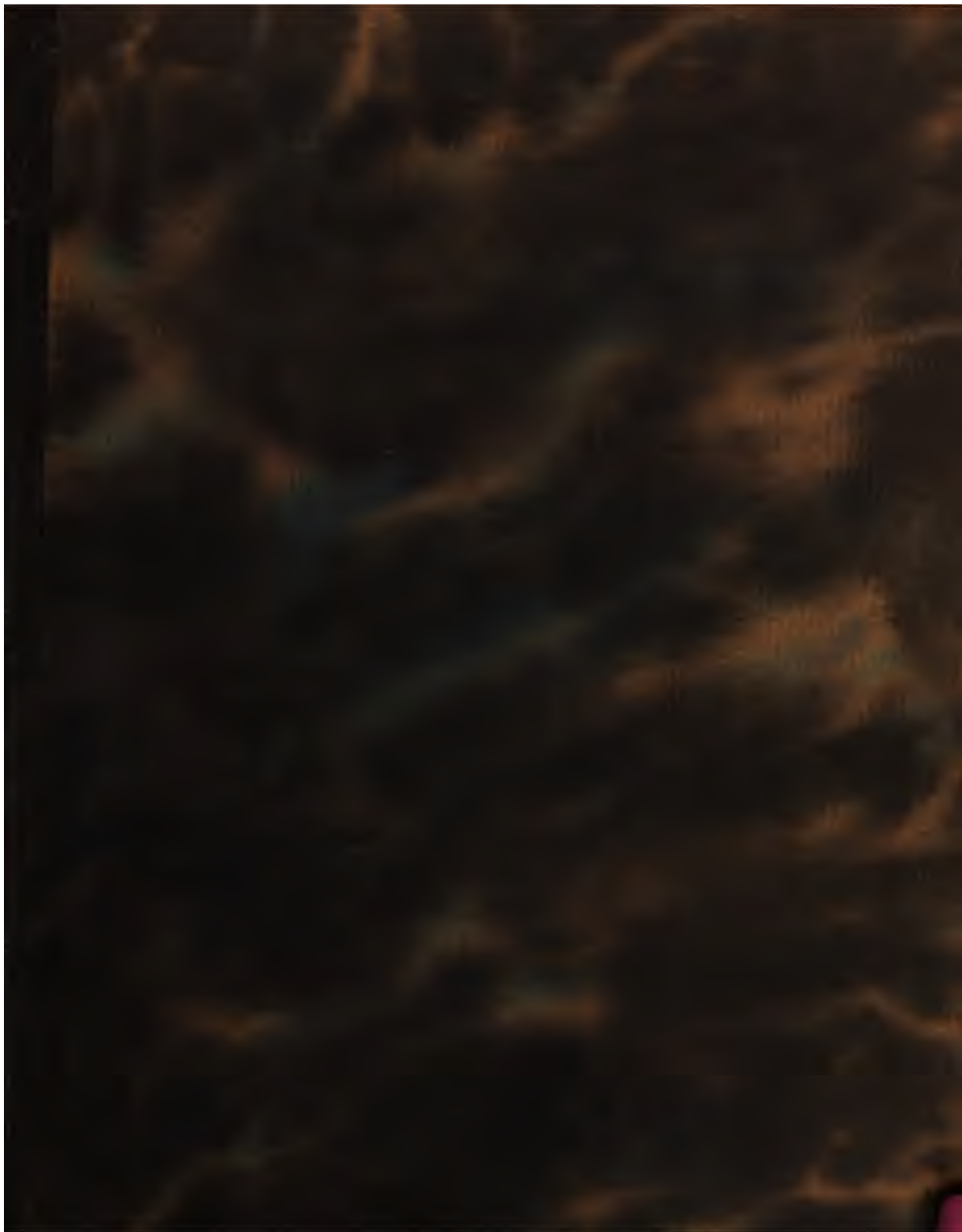

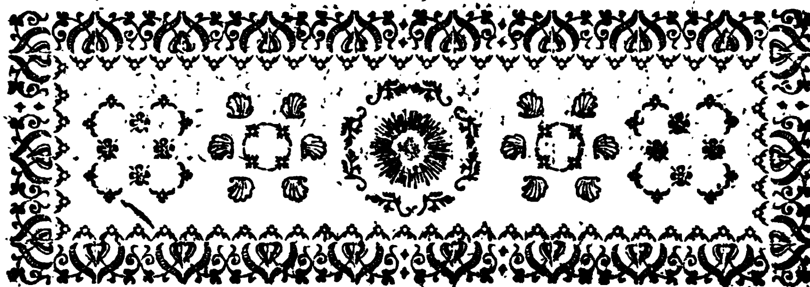

Grønlandske Relationer:
Indeholdende
Grønlændernes Liv og Levnet,
Deres
Skikke og Vedtægter,
Samt
Temperament og Superstitioner,
Tillige
nogle korte Reflectioner over Missionen;
Sammenskrevet
ved Friderichshaabs Colonie i Grønland,
Anno 1752.

af
Lars Dalager,
Kiøbmand.

Kiøbenhavn,
trykt og findes tilkiøbs hos Ludolph Henrich Lillies Enke, boende
i store Fiolstræde i den forgyldte Oxe.

Det første Capitel,

Om
Grønlændernes Liv og Levnet.

Saa snart et Barn fødes, da, i Fald Jorde-Moderen er af dets nærmeste Paarørende, er det en almindelig Maade, at hun giver det Navn; hvis der nu er nogen, saasom Mor-Fader, Far-Fader, der ere døde udi en god Alder, blive de gierne opkaldte; men hvis disse eller andre, efter deres Indbildning, naturlig Viis burde og kunde have levet længere, maa de ikke nævnes, paa det at Vennerne ikke skal sættes i nye Sorg, ved at erindre den Døde.

Dette iagttage ikke de Fleeste af de Danske Colonister, i hvorvel de alletider erindres derom, hvorover de af Grønlænderne ofte med en suur Mine faae saadant Svar: Den er jo død.

Haver en Anden, som daglig er i Nærværelsen, endogsaa paa nogle Miiles Distance, fælles Navn med den Døde, bliver ham gierne tillagt et andet Navn til en Tid, i Fald den Døde har været af nogen Anseelse.

Heraf flyder dette, at, naar man treffer en saadan Grønlænder, og spørger om hans Navn, veed han ikke, hvad han skal svare, eftersom han ikke er vis paa, hvorledes han herefter skal kaldes; Thi Mangen faaer ved saadan Leylighed et meget prægtigt Navn, ligesom han paa den anden Side ogsaa kand faae et latterligt og hæsligt Navn, og derfore, i begge Henseender, undseer sig at sige hvorledes han kaldes; og har det hændet sig mange Gange, at naar man har spurt efter en Mands Navn hos andre Grønlændere, man da har faaet to eller tre adskillige Navne at høre.

Mangen en Grønlænder, som kand have giort et stort Mester-Stykke, eller mange berømmelige Gierninger, faaer et prægtigt Navn derfore hos andre, hvilket bruges som et Bi-Navn eller Adels-Caracter tillagt til det rette Navn, i hvorvel de hverken selv med Hustrue eller Børn betiene sig deraf; Mange faaer ogsaa, ved nedrige Gierninger og slette Egenskaber unaturlige, urimelige, naragtige, og daarlige Navne derefter. Een Mand her i Quarteret i sin Tid, som var meget for at mynstre og omstøbe andre Folkes Navne, blev selv omsider af alle eenstemmigen kaldet Navngiveren.

Haver en Mand to Sønner, nævner han sielden deres Navne, naar han er hos andre, men kalder dem, ældste, næstældste Broder, tredie og fierde, og saa fremdeeles.

En

En Fader, som har ikkun et maadeligt Navn, bliver ikke gierne af Børnene nævnet, men de sige i den Sted, dem som ere mig nærmest, eller, de jeg opholdes hos, opholder mig ved; Thi det Ord Fader og Moder bliver meget rart brugt af Grønlænderne.

De almindeligste Navne ere gierne tagne efter de Ord, hvormed Lemmerne paa Legemet betegnes; dernæst efter Dyr og Fugle, item Reedskaber, som de betiene sig af til deres Næring. Disse Navne gives dem strax, naar de ere komne til Verden, enten ved Jorde-Moderen, som forhen er mældet, eller ogsaa ved en anden ærværdig Kiærling, eftersom Forældrene selv befatte dem sielden dermed. Spørger man nu efter et nyfødt Barns Navn, og bemældte Kiærling er i Nærværelsen, træder hun frem, brystende sig som Navngiver; ved saadan Leylighed kand man meget insinuere sig, ved at admirere hendes Skiønsomhed, i at treffe Caracteren.

Hvad jeg har skrevet om Navnenes Forvexling, forstaaes kun om Mand-Kiønnet. Thi Qvinde-Kiønnet beholder deres Navne, som de have havt fra Begyndelsen, uden de blive bekiendte for Ukydskhed, da kand de erhverve sig unaturlige og meget heslige Navne, fornemmelig af unge Mandfolk; dog deres eget Kiøn lader det alleene blive derved, at kalde dem, mange Mænds Koner, eller det geile Kiød.

Naar en Grønlænder lader sig døbe, faaer han et bibelsk Navn, og tildeels saadant et, som Grønlænderne ikke saa reent kand udsige, at de forstaae det. I Anledning heraf tilspurte jeg eengang en vis Missionaire, hvorfor en Grønlænder ikke kunde beholde sit forrige Navn, som kunde være ganske naturlig got. Det lader ilde, svarede han, at en Christen skal nævnes som en Sæl-Hund eller Søe-Fugl; Jeg smilte hertil, og sagde, at der fandtes dog mangen Ravn, Høg, og Krage i vore

Lande,

Dette iagttage ikke de Fleeste af de Danske Colonister, i hvorvel de alletider erindres derom, hvorover de af Grønlænderne ofte med en suur Mine faae saadant Svar: Den er jo død.

Haver en Anden, som daglig er i Nærværelsen, endogsaa paa nogle Miiles Distance, fælles Navn med den Døde, bliver ham gierne tillagt et andet Navn til en Tid, i Fald den Døde har været af nogen Anseelse.

Heraf flyder dette, at, naar man treffer en saadan Grønlænder, og spørger om hans Navn, veed han ikke, hvad han skal svare, eftersom han ikke er vis paa, hvorledes han herefter skal kaldes; Thi Mangen faaer ved saadan Leylighed et meget prægtigt Navn, ligesom han paa den anden Side ogsaa kand faae et latterligt og hæsligt Navn, og derfore, i begge Henseender, undseer sig at sige hvorledes han kaldes; og har det handet sig mange Gange, at naar man har spurt efter en Mands Navn hos andre Grønlændere, man da har faaet to eller tre adskillige Navne at høre.

Mangen en Grønlænder, som kand have giort et stort Mester-Stykke, eller mange berømmelige Gierninger, faaer et prægtigt Navn derfore hos andre, hvilket bruges som et Bi-Navn eller Adels-Caracter tillagt til det rette Navn, i hvorvel de hverken selv med Hustrue eller Børn betiene sig deraf; Mange faaer ogsaa, ved nedrige Gierninger og slette Egenskaber unaturlige, urimelige, naragtige, og daarlige Navne derefter. Een Mand her i Quarteret i min Tid, som var meget for at mynstre og omstøbe andre Folkes Navne, blev selv omsider af alle eenstemmigen kaldet Navngiveren.

Haver en Mand to Sønner, nævner han sielden deres Navne, naar han er hos andre, men kalder dem, ældste, næstældste Broder, tredie og fierde, og saa fremdeeles.

En

En Fader, som har ikkun et maadeligt Navn, bliver ikke gierne af Bornene nævnet, men de sige i den Sted, dem som ere mig nærmest, eller, de jeg opholdes hos, opholder mig ved; Thi det Ord Fader og Moder bliver meget rart brugt af Grønlænderne.

De almindeligste Navne ere gierne tagne efter de Ord, hvormed Lemmerne paa Legemet betegnes; dernæst efter Dyr og Fugle, item Reedskaber, som de betiene sig af til deres Næring. Disse Navne gives dem strax, naar de ere komne til Verden, enten ved Jorde-Moderen, som forhen er mældet, eller ogsaa ved en anden ærværdig Kiærling, eftersom Forældrene selv befatte dem sielden dermed. Sporger man nu efter et nyefød Barns Navn, og bemældte Kiærling er i Nærværelsen, træder hun frem, brystende sig som Navngiver; ved saadan Leylighed kand man meget insinuere sig, ved at admirere hendes Skiønsomhed, i at treffe Caracteren.

Hvad jeg har skrevet om Navnenes Forvexling, forstaaes kun om Mand-Kiønnet. Thi Qvinde-Kiønnet beholder deres Navne, som de have havt fra Begyndelsen, uden de blive bekiendte for Ukydskhed, da kand de erhverve sig unaturlige og meget heslige Navne, fornemmelig af unge Mandfolk; dog deres eget Kiøn lader det alleene blive derved, at kalde dem, mange Mænds Koner, eller det geile Kiød.

Naar en Grønlænder lader sig døbe, faaer han et bibelsk Navn, og tildeels saadant et, som Grønlænderne ikke saa reent kand udsige, at de forstaae det. I Anledning heraf tilspurte jeg eengang en os Missionaire, hvorfor en Grønlænder ikke kunde beholde sit forrige Navn, som kunde være gandske naturlig got. Det lader ilde, svarede han, at en Christen skal nævnes som en Sæl-Hund eller Søe-Fugl; Jeg smilte hertil, og sagde, at der fandtes dog mangen Ravn, Høg, og Krage i vore

Lande,

Giæstebudet: Nu først er jeg ret glad og fornøyet i Verden, fordi jeg er mættet af min Sønne-Søns Jagt; og kunde han sandelig have Aarsag dertil, thi saa Grønlændere have den Lykke at leve saa længe. Hvorom jeg videre paa et andet Sted skal tale.

Jeg haver tilforn sagt, at Faderen følger Sønnen paa Jagt; Saadant holder han stedse paa, for at giøre ham meere og meere fuldkommen, indtil han blive omtrent tyve Aar gammel.

Udi disse Aar underviiser han ogsaa Sønnen, at skiære og indrette sine Piile og Baad efter Haande-Lav. Thi har en ung Grønlænder naaet den Alder, er det ham en Skam, om han fremdeeles behøver at underviises og hielpes udi det, som angaaer Næringen; besynderlig, om han begynder tilligemed at giøre venlige Miner til Pigerne, hos hvilke han gierne da complimenteres saaledes: Hvad vil du? men er han hurtig og beviiser sig at blive en god Forsørger, faaer han behageligt Svar.

Der findes dog, hist og her, en og anden ung Grønlænder, som aldrig vil, eller kand lære, at roe i en Kajak, og derfor ikke er i Stand at forhverve noget; hvorfore en Saadan er yderlig foragtet, og bliver neppe nogen Tid gift.

Pige-Børnene, fra deres Barndom og indtil Fremvæxten af tolv til fiorten Aar, øves almindelig ikke i synderlig Andet, end at dandse, siunge Viser og at sladre. Jeg siger, ikke i synderlig Andet, uden det kand være, at gaae et Ærende for Moderen, som at hendte Vand, o. s. v. Men udi bemældte Alder, anviises de først at sye for dem selv, og siden for andre; dernæst i andet qvindeligt Arbeyde, samt at roe paa Kone-Baader.

Naar

Naar en ung Grønlænder gifter sig, udseer han sig forud en Brud af sin Alder. Thi ulige Alder i Egteskab foraarsager stor Eftertale; dog kommer det ikke an paa eet, tre eller fire Aar.

Hvorledes med Contracten og Actens Formaliteter tilgaaes, er at læse udi den G. Nat. Hist. Cap. 13. pag. 79. Med Bruden faaer han Intet til Med-Gift.

Pigen selv, hvis hun er noget fornemme, haver foruden dobbelte Klæder, en liden Lampe og en Krum-Kniv, men de Fleeste have ikke det engang. Brudgommen bringer hende til sine Fædres Boelig, hvor han først efter nogle Ugers Forløb forsørger hende med en Kiedel og Lampe samt en Vand-Spand; og ere der mange gifte Folk, som har været sammen i ti og fleere Aar, hvis Boehave ikke bestaaer af andet. Imidlertid sidde de til Huuse hos andre uden nogen slags Vederlag.

Hvis den nye-gifte Mand haver forhen bortlevet nogle Aar udi eenlig Stand som en god Fangere, har han vel noget til Beste. Thi mange gifte sig ikke, førend de blive til 27 eller 28 Aar gamle. Dog er det at merke; at han efter Recessen ikke tillegger sig noget Huus-faderligt Boeskab, men derimod andre courante Vahre, hvor med han nogenlunde kand være i Stand til, at udføre sine Hensigter. Mange nye-gifte Koner blive, ofte efter et halv eller heelt Aars Forløb, bortkastede. Dog mærker man dette fornemlig af de meget tilig gifte Mandfolk, hvis Smag i den Alder falder foranderlig. Processen, han fører med hende, er gandske kort, samme bestaaer derudi, at han retirerer sig fra hende, naar han legger sig, uden at tale et Ord.

Heraf merker hun strax Sigtet, og derfore næstfølgende Morgen gaaer hemmelig sin Vey.

Og

Og paa det han ikke skal faae den Revange, at hun græmmer sig derover, opfører hun sig med meere Distinction og meere munter end tilforn. Kommer han siden paa det Sted, hvor hun opholder sig, lader hun sig ikkun see et Øyeblik udi sin Puds, ved at foretage et Ærende ind. Mangen ung Kone løber ogsaa selv efter nogen Tids Forløb fra Manden. Og, endskiønt han kand hente hende een og fleere gange tilbage, saa er det dog rart at bringe hende paa billige Tanker, fornemmelig om hun har fattet Had til nogen af de Fruentimmer paa Mandens Side, med hvilke hun var forbunden daglig at omgaaes. Men have Ægtefolk Børn sammen, skeer det sielden at de skilles ad, fornemmelig om det er Drenge-Børn. Thi Faderen bliver ved den Leylighed skilt ved all sin Ret til Barnet. Have de været gift nogle Aar, og have et eller fleere Børn, skilles de aldrig ad, og leve siden bestandig fornøyet med hinanden.

Dog findes der vel een og anden Mand, som imellem giver sin Kone et Par blaa Øyne; andre Steder paa Legemet slaaer han hende vel ikke, ey heller bruger han noget Instrument uden de blotte Hænder, med hvilke han dænger hende i Ansigtet. Andre slaae vel aldrig deres Koner, men derimod, udi Vrede, enten fare bort for een Nats-Tid, eller og slaae noget i tu, som Kiedel eller Lampe. At en Kone nogensinde slaaer sin Mand, derpaa veed jeg intet Exempel. Resolverer en Mand, at tage anden Kone, hvilket dog ikke gierne skeer, førend udi Middel-Alderen. Da er den rette Kone ikke alle Tider dermed velfornøyet, og kommer derover til mangen Kurre paa Traaden. Dog hænder det sig, at Konen tilskynder Manden til at tage Med-Hustruer.

Eengang spurte jeg en Kone, hvorfor hendes Mand havde taget Med-Hustrue? Jeg bad ham selv derom, svarede hun, eftersom jeg er kied af at føde fleere Børn. Ellers kand man

sige,

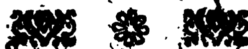
En Fader, som har ikkun et maadeligt Navn, bliver ikke gierne af Børnene nævnet, men de sige i den Sted, dem som ere mig nærmest, eller, de jeg opholdes hos, opholder mig ved; Thi det Ord Fader og Moder bliver meget rart brugt af Grønlænderne.

De almindeligste Navne ere gierne tagne efter de Ord, hvormed Lemmerne paa Legemet betegnes; dernæst efter Dyr og Fugle, item Redskaber, som de betiene sig af til deres Næring. Disse Navne gives dem strax, naar de ere komne til Verden, enten ved Jorde-Moderen, som forhen er mældet, eller ogsaa ved en anden ærværdig Kiærling, eftersom Forældrene selv befatte dem sielden dermed. Spørger man nu efter et nyfødt Barns Navn, og bemældte Kiærling er i Nærværelsen, træder hun frem, brystende sig som Navngiver; ved saadan Leylighed kand man meget insinuere sig, ved at admirere hendes Skiønsomhed, i at treffe Caracteren.

Hvad jeg har skrevet om Navnenes Forvexling, forstaaes kun om Mand-Kiønnet. Thi Qvinde-Kiønnet beholder deres Navne, som de have havt fra Begyndelsen, uden de blive bekiendte for Ukydskhed, da kand de erhverve sig unaturlige og meget heslige Navne, fornemmelig af unge Mandfolk; dog deres eget Kiøn lader det alleene blive derved, at kalde dem, mange Mænds Koner, eller det geile Kiød.

Naar en Grønlænder lader sig døbe, faaer han et bibelsk Navn, og tildeels saadant et, som Grønlænderne ikke saa reent kand udsige, at de forstaae det. I Anledning heraf tilspurte jeg eengang en vis Missionaire, hvorfor en Grønlænder ikke kunde beholde sit forrige Navn, som kunde være gandske naturlig got. Det lader ilde, svarede han, at en Christen skal nævnes som en Sæl-Hund eller Søe-Fugl; Jeg smilte hertil, og sagde, at der fandtes dog mangen Ravn, Høg, og Krage i vore

Lande,

legitima zu halten, welche demnach von dem Mann behalten werden muß, wo sie sich selbst nicht scheidet; die übrige hätte der Mann solenniter zu dimittiren, die Kinder aber zu versorgen, auch, wo ihm möglich, und wo es nöthig, die Mutter, so lange sie ohne Heyrath bleibet, rc. rc.

Hvorvidt det strider imod Guds Anordning, at en Mand har meere end een Kone, er baade for høyt og for dristigt for mig at raisonnere over;

Om samme er ogsaa hist og her at finde disputeret baade pro & contra, men synes endnu at være et Problema. Naar en Mand haver tvende eller fleere Koner, men maa ikkun beholde een af dem, er det vel u-imodsigeligt, at den Første haver Jus; men hvis hun aldrig haver født Børn, og bliver fremdeeles u-frugtsommelig, da derimod Med-Hustruen føder Børn;

Kunde man da ikke, i Følge Naturens Ret, dømme det Ægteskab meest gyldigt, hvor Ægteskabs Hensigt, nemlig Afkoms Forplantelse, var kiendeligst legitimeret.

Til at bestyrke denne Meening, vilde man finde Beviiser nok, saavel hos gamle som nye Skribentere.

Nu hænder det sig iblandt Grønlænderne, hvorpaa jeg kand anføre nogle Exempler, at et Par Folk have levet sammen nogle Aar bestandig uden Børn, Manden har derfor taget anden Kone, med hvilken han lykkelig har avlet Børn.

Om en saadan Grønlænder kommer nu og lader sig forlyde med at troe Evangelio; men fordi han hører, Loven siger, han maa ikkun have een Kone, bliver Spørsmaalet, hvilken af dem han naturligst skal beholde?

At Grønlænderen siden skulde forsørge sin fraskilte Hustrue med hendes Børn, gaaer ikke an; Thi hun tager aldrig ydermeere nogen Gave af hans Haand. Hendes Venner, hos hvilke hun skulde opholde sig, vilde ogsaa ansee det for en Skam, ligesom de ikke vare i Stand til at give hende det Fornødne.

Og, hvis hun havde ingen Forvandte, maatte hun, som andre Grønlandske Enker og løse Fruentimmer, tiene, og der fortiene Føden, hvorom siden videre skal tales.

Iblandt Grønlænderne findes der vel gamle Folk af 70 og 80 Aar, dog ere de langt fleere, fornemmelig hvad Mand-Kiønnet angaaer, i vore Lande; Thi de fleeste maa forlade Verden, naar de komme omtrent til 50 Aar.

Qvinde-Kiønnet har derimod bedre Lykke; Thi man finder fast i hver Familie et saadant unyttigt Boeskab; Unyttige kand man kalde dem; Thi, foruden det, at de ere avind-syge og gierrige, som gierne følger Alderdommen, tage de sig fornemmelig intet andet for, end at styrke de Unge udi Over-Troe, at dømme og giennemgaae unge Koners Conduite, mod deres Mænd, og i Huusholdnings-Sager.

Mange af dem beflitte sig da ogsaa med saadan Eftertryk paa Hexe-Konsten, at de derudover tit forrykke de største Angekokkers Concepter. Endeel har vel den Lykke at døe udi Agt og Ære, men mange af dem maa ogsaa ende deres Dage ved en ynkelig Massacre.

Jeg har i min Tid frelst twende, over hvilke var besluttet en haard Døds-Dom, den eene blev dog siden antastet og dødet.

Een af disse gamle Koner gav mig, for min beviiste Velgierning imod hende, sin Velsignelse, og forsikkrede mig om, at jeg aldrig skulde fattes Fruentimmernes Yndest i Verden.

Jeg mærker heraf, svarede jeg, at du bemænger dig med at spaae, hvilken Kunst tiener ikke til andet, end at forstyrre den almindelige Rolighed, og altsaa kunde dine Efterstræbere have nogen Billighed udi deres Beslutning at døde dig.

De Sygdomme, som ere giængse iblandt Grønlænderne, ere ikke mange, men derimod desto smerteligere, eftersom de derved piines langsom; samme bestaae fornemmelig udi Bylder, Udslæt over heele Legemet, som ligner efter Beskrivelsen, Spedalskhed, Øyne-Svaghed og Bryst-Svaghed.

Bylder plages de idelig af, hvoraf jeg har seet nogle saa store som en Tallerken, og til hvilke der gaaer meere end eet Aar bort med at læge. Og jeg veed en Mand, som havde en saadan forsmædelig Byld, at der bortgik fire Aar, førend den fuldkommelig blev lægt. Er det et Mandfolk, som faaer en slem Byld, da, saasnart den brekker, giør han en Conchal-Machine af flættet Straae eller læt Træe, hvorudi han applicerer tvende Remmer, og binder over, paa det Klæderne eller tilfaldende Stød ikke skal irritere Saaret, og derpaa fortsætter sin Fangst.

Jeg har ogsaa kiendt tvende, som formedelst Bylde-Saar ere blevne gandske contracte.

Udslæt over heele Legemet, begynder først med en u-ordentlig Kløe i Kroppen, derpaa brekker det ud med smaa røde Prikker, og endelig formeeres til heslige Saar.

Endeel blive vel igien restituerede, dog efterlader samme en bestandig Blaahed i Huden.

An-

Andre maa plages dermed til deres Døds-Dag.

Ellers treffer denne Svaghed kun meget faa, hvorover Patienten er desto meere undseelig.

Øyne-Svaghed er, fornemmelig blandt Mandfolkene, gandske epidemisk, udi de tvende Foraars-Maaneder, May og Junii; Thi da skal man neppe finde een iblandt ti, som haver sunde Øyne.

Mange af vores Nation blive ogsaa ved denne Tid incommoderede, i det mindste er det vist, hvad min Person angaaer.

Hertil kunde jeg maaskee nok give min Physisk Raison, men som jeg ikke kand løse samme uden Vitløftighed, og derudover maaskee komme den lærde Hartsoeker alt for nær, er det vel best, jeg tier stille.

Endeel Grønlændere blive saa miserable, at de mange Dage iblandt ikke kand lukke Øynene op, og altsaa ikke forhverve noget. Og endskiønt at denne Svaghed kand være farlig nok, tracterer de den dog med Latter og Foragt.

Udi meere bemeldte Syge practicere de alleene Chirurgien, som bestaaer derudi: bliver Mennisket mange Dage i Trek berøvet Øynenes Brug, skiere de et Hul over Øynene i Panden, at samme kand bløde vel, hvoraf de strax finde Lindring; Endeel faaer en Blegn eller hviid Prik paa Øyet, samme søge de letteligen med en Naal at afkratse, paa andre bliver Øyet gandske bedekket med en Hinde, hvilken de ogsaa ofte med en Kniv rive lykkelig af. Men afvigte Aar, da en Kone havde saadan Commission paa sin Mands Øye, rystede hun paa Haanden, og derved skar hun saa dybt, at Øyet gik reent ud. Og maa jeg her

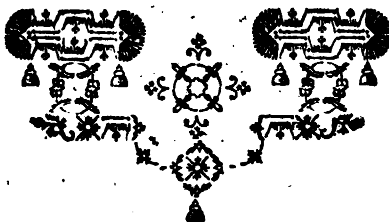
 laane

laane H. Baron Holbergs Ord om Hussiternes General Ziska: At som han ikkun havde et Oye blev han gandske blind.

Det var dog en stor Lykke for disse stakkels Folk, at de havde tvende voxne Sønner, som riigelig kunde forsørge dem.

Bryst-Svaghed og Sting ere fornemmelig de Svagheder, som bringer Grønlænderne i Graven; Bryst-Syge kand de gaae med i mange Aar, indtil Slimet bliver omsider saa tykt og overflødigt at det forstopper Halsen, hvorved de qvæles, eller og, det samler sig under Brystet til et Sting, som endelig med stor Smerte bryder Hiertet itu. Snue ere de idelig plaget af, som kommer af deres Skiødesløshed, da de fra den sterke Varme i Huuset eller Teltet, løbe nøgne uden fore, at forrette et eller andet. Ved Barne-Fødsel veed jeg ikkun et Exempel at fremføre.

Det

Det andet Capitel.

Om Grønlændernes Skikke og Vedtægter.

Enhver har Frihed at bygge Huus og Reyse-Telt, hvor han lyster, dog erkynde de sig gierne, naar de komme paa saadanne Steder, hvor der ere ordentlige og bestandige Indbyggere, om de ere i Veyen. Om Sommeren, naar de føre deres Telter og Bagage med dem, og agte at fæste Stade paa et Sted, hvor andre Grønlændere staae, roe de til Landet meget langsomme, naar de komme nær paa et Bosse-Skud, holde de stille uden at tale noget.

Tie de paa Landet værende ogsaa stille uden at tale noget, tænke de Kommende at være mindre agtede, og derfore roe bort med største Hurtighed til et øde Sted. Men hvis man paa Landet, som almindelig gierne skeer, giør disse Complementer: see her! her er gode Telte-Pladse, god Lager for eders Kone-Baader, kommer og udhviler eder fra Dagens Byrde! legge de efter en liden Overveyelse til Strand-Bredden, hvor man staaer færdig at modtage dem, og assistere med Hielp til Bagagens Opbringelse. Men naar de igien fare bort, hielpe de dem alleene Kone-Baaden i Søen, lade dem selv arbeide med det øvrige, uden saa Skiel den Farende er en meget god Ven, eller nær Forvandte, da han dimitteres med samme Æres Beviisning,

laane H. Baron Holbergs Ord om Hussiternes General Ziska: At som han ikkun havde et Øye blev han gandske blind.

Det var dog en stor Lykke for disse stakkels Folk, at de havde tvende voxne Sønner, som riigelig kunde forsørge dem.

Bryst-Svaghed og Sting ere fornemmelig de Svagheder, som bringer Grønlænderne i Graven; Bryst-Syge kand de gaae med i mange Aar, indtil Slimet bliver omsider saa tykt og overflødigt at det forstopper Halsen, hvorved de qvæles, eller og, det samler sig under Brystet til et Sting, som endelig med stor Smerte bryder Hiertet itu. Snue ere de idelig plaget af, som kommer af deres Skiødesløshed, da de fra den sterke Varme i Huuset eller Teltet, løbe nøgne uden fore, at forrette et eller andet. Ved Barne-Fødsel veed jeg ikkun et Exempel at fremføre.

Det andet Capitel.

Om Grønlændernes Skikke og Vedtægter.

Enhver har Frihed at bygge Huus og Reyse-Telt, hvor han lyster, dog erkynde de sig gierne, naar de komme paa saadanne Steder, hvor der ere ordentlige og bestandige Indbyggere, om de ere i Veyen. Om Sommeren, naar de føre deres Telter og Bagage med dem, og agte at fæste Stade paa et Sted, hvor andre Grønlændere staae, roe de til Landet meget langsomme, naar de komme nær paa et Bøsse-Skud, holde de stille uden at tale noget.

Tie de paa Landet værende ogsaa stille uden at tale noget, tænke de Kommende at være mindre agtede, og derfore roe bort med største Hurtighed til et øde Sted. Men hvis man paa Landet, som almindelig gierne skeer, giør disse Complementer: see her! her er gode Telte-Pladse, god Lager for eders Kone-Baader, kommer og udhviler eder fra Dagens Byrde! legge de efter en liden Overveyelse til Strand-Bredden, hvor man staaer færdig at modtage dem, og assistere med Hielp til Bagagens Opbringelse. Men naar de igien fare bort, hielpe de dem alleene Kone-Baaden i Søen, lade dem selv arbeide med det øvrige, uden saa Skiel den Farende er en meget god Ven, eller nær Forvandte, da han dimitteres med samme Æres Beviisning,

Een af disse gamle Koner gav mig, for min beviiste Velgierning imod hende, sin Velsignelse, og forsikkrede mig om, at jeg aldrig skulde fattes Fruentimmernes Yndest i Verden.

Jeg mærker heraf, svarede jeg, at du bemænger dig med at spaae, hvilken Kunst tiener ikke til andet, end at forstyrre den almindelige Rolighed, og altsaa kunde dine Efterstræbere have nogen Billighed udi deres Beslutning at døde dig.

De Sygdomme, som ere giængse iblandt Grønlænderne, ere ikke mange, men derimod desto smerteligere, eftersom de derved piines langsom; samme bestaae fornemmelig udi Bylder, Udslæt over heele Legemet, som ligner efter Beskrivelsen, Spedalskhed, Øyne-Svaghed og Bryst-Svaghed.

Bylder plages de idelig af, hvoraf jeg har seet nogle saa store som en Tallerken, og til hvilke der gaaer meere end eet Aar bort med at læge. Og jeg veed en Mand, som havde en saadan forsmædelig Byld, at der bortgik fire Aar, førend den fuldkommelig blev lægt. Er det et Mandfolk, som faaer en slem Byld, da, saasnart den brekker, giør han en Conchal-Machine af flættet Straae eller læt Træe, hvorudi han applicerer tvende Remmer, og binder over, paa det Klæderne eller tilfaldende Stød ikke skal irritere Saaret, og derpaa fortsætter sin Fangst.

Jeg har ogsaa kiendt tvende, som formedelst Bylde-Saar ere blevne gandske contracte.

Udslæt over heele Legemet, begynder først med en u-ordentlig Kløe i Kroppen, derpaa brekker det ud med smaa røde Prikker, og endelig formeeres til heslige Saar.

Endeel blive vel igien restituerede, dog efterlader samme en bestandig Blaahed i Huden.

An-

Den aabne Søe, og hvor den indløber i Bugter og Huller, er almindelig for alle og enhver til at søge deres Næring deraf, og tør derudover ingen lade dem merke med udvortes offentlig Fortrydelse, endskiøndt de indvortes kand græmme dem, som fornærmede, hvortil de kand have Raison, som for Exempel: Strax ved Gothaabs Colonie er et Sund, hvor Sælhundene fornemmelig i September-Maaned med Storm af Sydlige Vinde Flokke-viis stimle ind udi, og som Sundet er lange, nemlig paa en halv Miil, men tilligemed paa visse Steder temmelig engt, og derhos skiller sig udi adskillige smaa Vinkler, saa ere Sæl-Hundene under saadan Leylighed lettelig at fange, naar man besætter Udløbene; Thi som disse Søe-Dyr i det mindste hvert Qvarteer skal op at blæse, saa kand Grønlænderne udi denne trange Passage alle Øyeblikke have Leylighed at lange til dem med deres lette Piile. Sæl-Hundene, som ved saadan idelig Tummel blive betrykte og forvildede, skyde dem derover hovved-kulds ind paa Landet, der attaqverer man dem, deels fra Søen med Kaste-Piile, deels fra Landet, ved Qvindfolk og Børn med Steen og Stager, og som denne Fangst saaledes er af en stor Betydenhed, og tilligemed fornøyelig, da man en eeneste Dag kand udi dette Sund giøre større Coup, end andre Steder paa Søen en gandske Maaned, saa strømmer der saa Folk did fra alle Kanter, men da det indfalder paa en Tid af Aaret, som minder Grønlænderne at reparere deres Huuse til forestaaende Vinter, og mange kand have en lang Vey hiem, skynde de sig af alle Kræfter, hvilket foraarsager, at de nyttige Regler til almindelig større Fordeel blive overtraadde.

For nogle Aar siden, da jeg opholdt mig ved Gothaab, og dette Fiskerie imidlertid gik for sig, spurdte jeg nogle af Stedets bedre Grønlændere, hvorfore de ikke ogsaa indfandt dem med i Sundet ved dette profitable Fiskerie? der ere saa mange u-ordentlige Synderlænder (svarede de) som fordærve Fangsten, og endskiøndt jeg gierne tilstaaer, at udi denne Handel en Deel indret-

tet Convention imellem Grønlænderne vil blive vanskelig at introducere til Execution, i Henseende til deres ustadige Temperament, der neppe bindes til nogen Lov, hvorudi deres frie Ville skulde lide mindste Skaar, saa synes mig dog, efterat jeg derom har confereret med Kiøbmanden ved Gothaabs Colonie Monſ. Poul Molzou, at man kunde giøre Forsøg paa, om ikke Grønlænderne ved grundige Forestillinger kunde vennes til Tid efter anden at iagttage følgende Regel: Paa de Tider, naar Sæl-Hundene efter deres Natur vilde søge ind i Landet og Sundet, maatte ingen Grønlænder udi Havet giøre noget Angreb paa dem, førend de vare indkomne over de ængeste Steder, hvor den stærkeste Strøm gaaer, at ikke disse Creaturer udi deres første Entrée, hvor Sundet er breedest, skulde flye og vende tilbage, hvilket man i disse Aaringer har merket, da visse mægtige Grønlændere har sat dem paa de yderste Steder, i Tanke derved at vinde Tiden, og tilføyes meere Fordeel.

Men ved deres u-tidige Attaqve ere mange tusinde Sæl-Hunde echapperede til Søen igien; og som de døbte Grønlændere baade ved Colonien Gothaab, men fornemmelig hos de Mæhriske Brødre, udgiøre et Tal af meer end 70 udrustede Mænd, og hvert af de fleeste, fordeeles hvad de Mæhriske Brødres døbte Børn og Mandskab angaaer, ere udi Anseelse formedelst deres Hurtighed, saa burde disse foregaae andre med et got Exempel.

Og sandeligen, naar Grønlænderne saaledes kunde blive eenige udi denne Entreprise, skulde de selv erfare Nytten og Frugten deraf, ligesom ogsaa Handelen ved Gothaab, formedelst Debiten af deres Spæk, ydermeere vilde komme til at florere.

Det er ellers at merke, at Baals Revier er den ypperligste og beste Egn paa den heele vestre Side af Grønland; thi, naar jeg undtager de største Hval-Fiske, findes der som i et Centro, alt, hvad Land og Vand formaaer at yde; man maa

tilstaae,

tilstrage af Disco-Bugten og Sønder imod Hukken giver Grønlænderne nok saa overflødig Bug-Fylde, men derimod have de Mangel paa fine og smukke Klæder, samt pyntede og vel forsynede Telte. Hvoraf Grønlænderne udi Baals-Revier alle Tider distingvere dem.

Det er sandt, at Hval- og Hvid-Fiske-Kiød og Spæk, hvoraf Disco-Bugtens Indvaanere have deres største Næring, er en delicat Spiise for dem, iligemaade Klap-Muusen og Hvide-Biørnen om de Syd, og hvoraf noget sielden indløber udi Baals-Revier.

Saa erstattes dog dette fuldkommelig af andre Producter, hvorpaa man derimod igien har lige saa stor Mangel i ovenbemeldte Qvarteer, og bestaaer af følgende:

Næst Sæl-Hundene (hvilke ere almindelige i det gandske Land) er i Baals-Revier, det skiønne Helle-Fiskerie merkeligt. De u-hørlige mange Æg om Sommeren, og den Mængde af Ukker og Æder-Fugle om Vinteren, men det vigtigste er Rens-Dyrene, for hvilke at faae en Grønlænder setter alle Ting til Side; Thi udi Kiødet finder han den allerypperligste Smag, og af Skindene giør han varme og anseelige Klæder, i samme Henseende tiene de ham ogsaa til Senge-Dekkener, og naar han haver overflødigt, til Dekke over sit Telt, da han ellers i Mangel heraf til Gang- og Senge-Klæder for Varmes Skyld kunde betiene sig af Hunde-Skind, hvilket alle Synder-Lændingerne maa giøre. Rens-Dyrene ere altsaa den Hoved-Post, hvorudi Grønlænderne søge deres høyeste Gode.

Af disse Dyr meenes der gandske forvist at udi Baals-Revier skulde findes lige saa mange, som udi det øvrige heele Grønland, og det fornemmelig derfor, at Folk fra alle Kanter indfinde dem her paa Jagt om Sommeren, besynderlig nu da de ere

Reyne saavel forsynede med Bysser og Kiød, men naar de komme lid om Høsten, have de fleeste neppe noget af det sidste Reens-Dyr-Kiød u-fortæret i Maven, hvilket ved idelig Fraadserie daglig gaaer med, i hvormeget de end have kundet faaet.

Deres Lamper, formedelst Mangel af Spæk, have de og forlængst maattet slukke, og som nu Tiden er kort, og Vinteren er for Døren, og mange have ti, tyve ja til fyrgetyve Miile hiem, til hvilken Reyse i største Iil at fortsætte, de hverken have at bide eller brænde, saa indfinde de med saadan hidsig Graadighed paa nogle faa Dages Tiid, i forberørte Sund, Kakusiord-Sortome eller Nenesit-Sundet, for at fournere dem til Hiem-Reysen med Kiød og Spæk, og derover forderve denne ypperlige Sæl-Hunde-Fangst for andre, særdeeles de, som boe i Nærværelsen, hvilke, saasom de have Tid nok, kunde gaae meere ordentlig til værks, ved at iagttage Sted, Tid og Leylighed, for at giøre en vigtig Fangst, og hvorom jeg har meldet i det foregaaende.

Foruden de mange Forandringer til Føde og Klæde for Grønlænderne, hvormed Baals Revier er forsynet og velsignet frem for noget andet Sted, saa komme hertil de mange skiønne Veegsteens Bierge, der findes hist og her, og som ere for Fiinheden og Reenheden vidt og bredt bekiendte.

I forrige Tider vare der visse Familier i Revieret, som giorde Profession af, at brække og forarbeyde Vegsteen til Kiedler og Lamper, hvilke de debiterede baade til Norden og Synden, nu, siden fast alle og enhver haver Ærinde derind efter Reens-Dyrene, brække de tilligemed Vegsteen, men som de ogsaa formedelst Mangel paa Tid, ere hidsige, saavel i dette, som mange andre Ting, saa smule de ofte saa meget Bierg bort til en Kiedel, hvoraf ellers kunde giøres hundrede.

Her

Her findes ogsaa Agath og rød Farve, men samme kand Grønlænderne ikke føre dem til nogen Nytte.

Agathen, hvoraf noget i disse Havinger er hiemført, er ved Slibning befunden saa reen og skinnende, at den udi Prægtighed slet intet eftergiver den Orientalske.

Nu, endskiønt man kand sige, at denne Steen er kun en forfængelig Naturens Particul, saa dog, siden Verden har fundet Behag udi, at giøre samme til et kostbart Clenodie, saa er det Skade, at endnu ingen hid til Dags er funden, der har forstaaet, eller haft Leylighed til at opsøge den; thi det lidet, man har faaet, er alleene af Grønlænderne, hvilke enten have fundet den løs affalden udi Smule-Steene, eller og med en Stikke afpillet een og anden halv løs Smule. Fra en god Ven ved Gothaab, har jeg for kort siden indhentet nogen Efterretning herom, saaledes:

Hvad den røde Agath-Steen angaaer, da findes den virkeligen baade blant Smul-Steene, og i det faste Bierg, hvorved er at mærke, at den blant Smul-Steene er ikke saa moden og god, som den anden.

Ligeledes, at hvor der findes nogen i fast Bierg, er det ikke meere, end som kand udgiøre en Haandbreed i en Cirkel, og et halv Qvarteer eller lidet meere dybt paa hver Sted, og saa kand man gaae ti à tyve Skrit og længere, inden man kand finde en saadan Plads igien, ellers er det Sted, hvor jeg har seet samme, temmelig vidtløftig, nemlig, Ryggen af et Field, og hist og her paa er at finde deraf, saaledes som før er meldt.

Men Foden af samme Bierg, som gaaer ned til et Vand, har jeg ikke været ved, hvor der siges er meere og bedre Steen, og derfore ikke kand vide, om der skulde findes nogen Mængde sam-

 let

let paa et Sted, eller den skulde være adspreed, ligesom oven paa Bierget; for Europæer er ogsaa Baals-Revier den beste og behageligste Plads i Grønland, da de foruden forbemeldte Producter, daglig kand have andre smaa Forfriskninger i meere Abondance end noget andet Sted.

Landet i sig selv falder ogsaa noget jevnere og skiønnere, og med mindre Snee bedekket end fornemmelig om de Syd. Og som der stedse af det lange Revier, hvis Strekning efter giorde Gisning Vester fra Havet, til Østen, hvor Jisfieldet støder need, udgiør en Distance af 16 Miile, almindelig blæse sagte Østlige Vinde, da det uden for ved samme Tid, hos Hav-Siden kand være en Storm med Snee-Fog af Norden eller Synden, saa falder Luften der meget lettere og reenere for Sundheden end andre Steder i Landet, hvorfore jeg ogsaa, saa ofte jeg har været der, har indbildet mig, at Forskiællen imellem Friderichshaabs og Gothaabs Luft, var ligesaa kiendelig, som imellem Kiøbenhavns og Montpelliers i Frankerige.

Baals Revier er ogsaa som Middel-Puncten paa Landet, naar man regner saavidt det er begrebet, nemlig fra 58 indtil 72 Gr. incl.

Nu ligger Baals Revier, hvorunder Gothaabs Colonie og de Mæhriske Brødres Kirke staaer, paa 64 Gr. og altsaa er som et Centrum paa Grønlands best beboede Side, og i Henseende til de Herligheder, hvormed det er begavet, og hvorom tilforn vidtløftig er meldt, baade kunde og burde være et Tribunal for heele Landet.

Men det er at befrygte, at Grønlænderne, som aldrig bekymre dem forend efter Tiden, hvis de saaledes fremføres, som de

de paa nogle Aar nu have begyndt, saa vel være, vil Baals Revier omsider miste dets største Herligheder.

Herpaa at raade Boed, dertil skal baade lang Erfarenhed og god Skiønsomhed; Thi at udvirke dette ved Parforce-Magten, gaaer ikke an, eftersom denne Nation lader sig sandeligen ikke cultivere ved Svøber, men vel ved kiærlig og fornuftig Omgang og kraftige Erindringer og Overbeviisninger.

Hertil, siger jeg, behøves baade Erfarenhed og Skiønsomhed, hvilke de fleeste af os fattes, og veed jeg ingen bedre til saadan Commission (om de ellers den vilde antage) end de Mæhriske Brødre, som ved deres gode Skiønsomhed og sagtmodige Omgang kand udrette store Ting, paa hvilket Fundament de ogsaa have erhvervet af Grønlænderne saa stort et Anhang som vi see dem have, og hvorom videre paa et andet Sted.

Men nu maatte jeg nok spørge, hvor det var jeg slap.

Hvor der komme Træer og Stokke drivendes fra Søen til Landet, da, hvo det først finder, ham er det tilhørende, omendskiønt det kunde være ved en Forstrand, hvor andre have Huus og Telt.

Finderen, naar han vil beholde sin Ret, er forbunden at vælte det Flod-frie, op paa Landet.

Er Træet svært, borerer han det langs, og legger nogle Steen over, paa det de Forbifarende kand see, det ikke er naturligviis saaledes opskyllet af Fiorden, kand det løftes og bæres, reyser Finderen det op til Siden af Klippen, og giør nogle merkelige Hug deri. Naar vi fare ud for at søge saadant Drive-Brænde, tage vi hvad der er at find, og faae. Hvorved Grønlænderne ofte fortørnes, dog vidner jeg helligen, at, siden jeg fik

Kund-

laane H. Baron Holbergs Ord om Hussiternes General Ziska: At som han ikkun havde et Oye blev han gandske blind.

Det var dog en stor Lykke for disse stakkels Folk, at de havde tvende voxne Sønner, som riigelig kunde forsørge dem.

Bryst-Svaghed og Sting ere fornemmelig de Svagheder, som bringer Grønlænderne i Graven; Bryst-Syge kand de gaae med i mange Aar, indtil Slimet bliver omsider saa tykt og overflødigt at det forstopper Halsen, hvorved de qvæles, eller og, det samler sig under Brystet til et Sting, som endelig med stor Smertze bryder Hiertet itu. Snue ere de idelig plaget af, som kommer af deres Skiødesløshed, da de fra den sterke Varme i Huuset eller Teltet, løbe nøgne uden fore, at forrette et eller andet. Ved Barne-Fødsel veed jeg ikkun et Exempel at fremføre.

Findes en død Sælhund med Harpunen udi, da, hvis Eyeren af den er bekiendt i Nærværelsen, faaer han sin Harpun tilbage, men Finderen beholder Sælhunden. Dræbes en Hvalfisk, da har den, eller de, som var Harpunerere, ikke meere Ret til Flensningen, end andre, som ikkun vare med for at roe, ja de som vare blot for at skue og see, eller som meere er, gandske fraværende, komme tillige og velte sig ind paa Byttet med samme Ret som de første, og da gaaer det meget uordentlig til, thi deres Graadighed sætter da ald Billighed og Ærbødighed til Side.

Og har jeg endnu aldrig hørt eller seet nogen Hvalfisk at være flendset, uden at endeel enten ere lemlæstede eller i det mindste sterk blesserede, hvilket kommer af en uforsigtig Hidsighed, da nogle hundrede Mennisker kand ligge paa Fisken, hvoraf enhver giør sit Beste, og derfore observerer ikke saa nøye, hvor Kniven snitter ind eller hen.

Det er dog merkeligt, at hvem som saaledes rager til Skade, bær derfor aldrig Nag til Giernings-Manden, men anseer det for Vaade.

Kommer nogen til en anden paa Søen, som sidder og fisker, og han kun for Tidsfordriv beder, at maa holde Snøren et Øyeblik, da, hvis en Fisk imidlertid fatter paa Krogen, er den ham tilhørende.

Skyde to tillige i et Dyr paa Landet, og ingen kand med Vished sige, hvis Piil først ramte, da er den Dyret tilhørende, hvis Piil har giort meest dødeligt Saar eller nærmest Hiertet, dog nyder den anden Deel af Kiødet.

Skyder nogen først til et Rens-Dyr, og kun lidet blesserer det, og en anden siden skyder det til Døde, da er det den første tilhørende, alligevel om Huden var ikkun et lidet rispet.

Denne

Denne Lov, vil vi, som ere Fremmede, ikke vel finde os udi, hvorom der ofte har været disputeret.

Siden Flinte ere nu saa almindelige iblant Grenlænderne, og mange dermed kand skyde til et Dyr, førend det falder, og der decideres udi, hvis Skud haver Rettighed til Dyret, da observeres først, hvordan Skytterne vare posterede, dernest Blessurerne paa Dyret, om det deraf kunde være truffen eller ey.

Naar denne Grandskning nu haver sin Rigtighed, sætter man Blessurernes Forhold med Løber af Flinterne, hvor store Kugler de have ført, og derefter tildømmes den, som først skiød, Rettigheden.

Men denne Syns- og Grandsknings Forretning, kand ikke holdes for noget vist; Thi for det første passer Kuglen ikke alletider saa nøye til Flinten, for det andet, saa giør den Kugle, som haver størst Force, mindre Hul, end en anden af lige Størrelse med mindre Force, ikke at tale om, at man ved en aaben Blessure i det raa Skind og Kiød, kand ved at spile eller trykke samme, giøre Øyesynet tvivlraadigt. Denne Casus forefalder meget ofte, hvorudover jeg adskillige gange er bleven ombedet at kiende herudi.

Jeg har dog dømt saaledes:

At de, som vare Interessenter af Skuddene, skulde deele Kiødet, og den iblant dem, som kunde legitimere sit Skud at være meest dødeligt, skulde tilhøre Skindet. Det første have de kundet fundet sig udi, men det sidste ikke, eftersom det kunde hende sig, at een kunde giøre mange Skud paa et Dyr, og endelig derfore være vist i Haabet at udmatte og faae det til Bytte, da imidlertid anden og tredie Mand kunde komme og Hierte-skyde det, hvorved den første, som havde det saa godt som i Hænderne, blev

blev fkilt ved sin Ret, hvorpaa jeg har svaret, at da dermed maatte forholdes, som hvor man brugte Piile paa Landet eller Vandet, hvor den første Piil beholder Rettigheden, om den henger fast i Huden.

Bygger nogen en Ræve-Fælde, men ikke stiller den op efter nogen Tids Forløb, eller og ikke holder den reen, og en anden kommer og betiener sig deraf med Fordeel, da kand dens første Eyere paastaae Fælden at tilhøre sig, men de Ræve, den anden imidlertid har faaet, beholder han uden Afgift.

Om denne Artikel have været mange smaa Tvistigheder imellem Grønlænderne og os, da vi, efter at have forladt en Fælde, have hørt, Grønlænderne have betient sig af den med Fordeel, og derfore paastaaet de fangede Ræves Skind, som Frugt af Odels-Rettighed.

Laaner en Mand noget til en anden, som Baade, Piile, Fiske-Snøre, eller andet Søe-Redskab, og samme kommer til Skade, enten ved at Sælhunden eller Dyret løber bort med Piilen, eller Fisken trekker Snøret i tu, eller og, at Fisken eller Sælhunden kand giøre Baaden Skade, da gaaer det alt paa Eyerens Regning, og den Laanende erstatter intet derfor.

Heraf kommer det, at, naar de borge et Piil-Jern hos os, og miste samme udi deres Fangst, vil de ikke vel betale det, forestiller man dem Ubilligheden heraf, betale de noget, dog faaer man neppe dets fulde Værd.

Tager nogen Piil eller Redskab til Laans, Eyeren uafvidende, og det imidlertid kommer til Skade, er den Laanende forbunden at giøre Eyeren Satisfaction.

Dette indfalder meget sielden, en Grønlænder skal ogsaa trænge hart, forend han vil incommodere en anden om noget til Laans, af Frygt for det skulde komme til Skade. Derimod, om de veed, at vi ere Eyere af noget Slags til deres Næring tienlige Redskaber, overløbe de os daglig, mange blive ogsaa herudi føyede, men som det ofte har hendet sig, at laante Redskaber ere komne til Skade, har man i Følge vore Love æsked Opreysning. Ved saadan Leylighed har jeg havt adskillige Fortrædeligheder, og mangen gang selv erstattet Skaden, paa det Grønlænderne ikke skulde beskylde os, efter deres Meening, for uretfærdig Omgang.

Men laane andre noget, som bruges til Huus-Fornødenhed paa Landet, som Kiedel, Lampe, Vand-Spand, item Saug, Kniv, eller Øxe, og samme kommer til Skade, da er Laaneren pligtig at fornøye Eyeren enten med lige gode Vahre eller Værdie derfor, hvorvel Eyeren de fleeste gange finder sig fornærmet, og tager Skade for Hiemgield.

Kiøber nogen af en anden, og Vahrene ikke staae ham an, kand han endogsaa efter nogle Tiders Forløb lade bringe Vahrene tilbage.

Dette er en lumpen Articul, som man maatte ønske kunde afskaffes. En stor Deel af Grønlænderne selv er ikke vel tilfreds dermed, hvorfore det ogsaa giver Leylighed til Comoedie-Processer.

Kiøber nogen af en anden kostbare Ting, som Baade, eller Flinte, og den Kiøbende ikke er i Stand at kand contentere Selgeren for den fordrede Betalning, da gives ham Credit indtil han kand præstere. Men døer Debitor forinden, nævner Creditor aldrig sit Krav.

Dette

Dette er en skadelig Articul for Coloniernes Kiøbmænd, som stedse ere forbundne at give Credit, og hvorpaa jeg fornemmelig dette Aar har fristet Prøver, da mange af mine Debitorer ved Døden ere hensovede, og derover bragt mig i en temmelig Labyrinth. Thi paa den eene Side har mødt mig Handelens Forliis, og paa den anden Side Grønlændernes Vedtægter, som holde det for unaturligt at kræve en død Mand, i sær af mig, siden de have den Opinion, at jeg er et Menneske.

Herover har jeg consuleret adskillige fornemme og fornuftige Grønlændere, og ladet dem kiende i Sagen. Disse have da raadet mig, strax at legitimere mit Krav, men dog lade (efter deres Talemaader) Mandens Luus først døe i Graven, førend jeg skreed til Execution. Det er at sige, naar Vennerne et lidet har recolligeret dem af deres Sorg. Thi i deres første Sorrigs-Dage at besvære dem med Regninger, var kun at erindre dem meere om den Dødes Gierninger, og altsaa forøge deres Sorg.

Dette kunde være got nok, hvis Arvingerne siden vilde tilstaae Gielden; men jeg veed af Erfarenhed, at disse søge da alle slags Udflugter, og at skride til Execution vilde ansees som aabenbar Vold, derfor giorde jeg saadant Forslag, at, naar jeg restituerede dem deres af mig bekomne Vahre, om de da ikke burde giøre samme imod mig? derpaa vilde ingen have noget at sige, svarede de. Samme har jeg ogsaa giort, og slet ingen Difficultet merket derved.

Døer en Grønlænder, og efterlader sig Telt og Kone-Baad, da, i Fald der ere Sønner, som ere fuldvoxne og Mands-Lige, tager den førstefødte Søn samme Forlods ud. Det øvrige Løsøre deeles efter Gotbefindende imellem Moderen og hendes andre Sønner.

 Enken

Enken beholder foruden Kiedel og Lampe alle til Klæder tienlige Skind, men ere nogle deraf apterede til Telt eller Kone-Baad, ansees de som Inventarium, og følge samme. Findes der forarbeydede eller uberedte Hvalbarder eller Been, som bruges til deres Materialier, item Piile og andet Redskab, bliver det altsammen til Deeling imellem de øvrige Sønner (NB. om de ere voxne og kand føre sig det til Nytte); men paa de fleeste Steder er almindelig ikke meere at skifte, end hvad den ældste Søn faaer, thi den Afdødes Kajak, Harpuner og Piile, tilligemed hans lille Skrin, hvorudi forvares Knive, Beitler, Buer og smaa Been, hvilket han daglig brugte, bliver sat ved Graven til Forraadnelse, eller efter de igien Levendes daarlige Indbilding, at den Døde deraf skal betiene sig i den anden Verden.

Dog kommer denne Skik nu temmelig af Moden omkring Colonierne, eftersom de see, vi ingen Samvittighed giøre os over at afplyndre de Dødes Grave, ja ikke eengang deres egne Landsmænd, de døbte Grønlændere.

Herover har jeg havt mange Fortredeligheder, som jeg vidner i Sandhed inderlig har grenmmet mig, og dog har maattet vise mig neutral, eftersom de udi lang Tid havde Medhold af det slags Folk, der tog baade Penge og Vidnesbyrd for at giøre Nationen lyksalig, foregivende at man derved bestrider deres Overtroe, hvorvel man kand sige, at deslige Gierninger ere lidet bedre, end hvad som formodes af aabenbare Røvere og Stie-Mænd.

Nu omstunder er det ikke rart, at jo Arvingerne ogsaa byt-te foranførte Poster, de fleeste bruge det vel ikke selv, men sælge det for en billig Priis til andre.

Ere den Afdødes Sønner ikke saa fuldkomne, at de kand fournere Kone-Baaden og Teltet med de behøvende Skind, træ-der

der den Afdødes Broder frem og tager det (NB. om han ikke selv er forsynet dermed); Thi i saa Fald afstaaer han sin Ret til en anden, saasom ingen Grønlænder haver in duplo af saadanne Eyendeele. Er Farbroder ikke til, da en anden af den Afdødes Venner. Heraf flyder, at mange Sønner blive skilte ved deres Fæderne-Arv.

Ere de mesten fuldvorne, kand det hende sig, naar de komme til moeden Alder, at de kand faae noget tilbage, i det mindste nogle af Telte-Stænger og Bræder, men hvis de ere smaa, endogsaa ti til tolv Aar, faae de aldrig det mindste igien.

Den, som beholder Teltet eller Kone-Baaden, enten det er den Afdødes Søn, Broder eller nær Forvandte, er forbunden at forsørge Enken med hendes umyndige Børn; Dog, er det en ung Enke, drager hun til sine egne Venner igien, og fører ikke meere med sig ud, end hun førte ind (Exc. hendes egne Børn), og kand hun der riimeligere giøre Tienneſter, end hos hendes bortdøde Mands Venner. Thi det er at merke, at alle Enker, hvor stor Velstand de end har siddet udi, blive derefter ikke andet end Tienerinder, ja slettere conditionerede end ordinaire Tienneſte-Piger, eftersom disse sidste, naar de ikke finde deres Regning længere at tiene hvor de ere, kand reyse til et andet Sted, og saaledes vel udi een Sommer tiene ti diverse Hosbonder, fra den eene Ende i Landet til den anden, dette kand en Enke, som haver smaa Børn, ikke saa lettelig giøre, men haver en Enke Sønner, og voxne Sønner, kand hun kaldes ret lyksalig; thi alt hvad Sønnerne kand forhverve, derover er hun en souverain Forvalterinde, som ikke fordres til Regnskab derfore, hvilket hun tilforn maatte giøre, medens hendes Mand levede, og er hendes Myndighed endnu lige saa stor under Sønne-Konen, hvilken, saa længe den gamle Beste-Moder kand røre sig, ikke er andet end en Tilskuerske i Huuset, og kand man ret ærgre sig over at see, hvorledes den unge Kone med hendes smaa Børn, skal lade sig

nøye med den Portion, som Mutter finder for godt at levere hende, men meest maa man forundre sig over, at Manden, som ellers høyt kand elske sin Kone, anseer saadant med Koldsindighed.

Dog findes der de gifte Sønner, hvilket jeg ofte har hørt, der med god Eftertryk i Rette sætte deres Moder.

Dette er ogsaa den eeneste Herlighed for det Grønlandske Fruentimmer-Kiøn. Thi de Timer i deres Levnet, som skulde være de beste, naar man regner fra den Tid de komme til moeden Alder, ere ikke andet end en Kiede af Kummer, Foragt, Fortrædelighed.

I Opvæxten er Forskiellen merkelig, da nogle kand have den Lykke at blive opdragne i formuende Forældres Huuse, hvor de faae baade Opvartning og fuldt op af alle Ting, da andre derimod, som ingen Venner have, (omendskiønt de ikke fattes paa Føden) maa lade dem nøye med elendige og foragtede Klæder, men naar begge blive fuldvoxne, er deres Lykke eens, og haver da den fornemmeste Jomfrue slet ikke noget forud, thi hun arver intet. Hun maa giøre samme Tieneste hos hendes egne, som Fremmede, ja vel noget meere, eftersom man dristigere befaler hende, og nyder derfor ikke større Løn end den Fremmede, begge ere altsaa lige.

Nu kommer det an paa Skiønhed og Fermetet, som skal formeere deres Credit hos de unge Mandfolk, fattes det, ere de foragtede, og blive aldrig gifte, eftersom der findes nok til at holde Mynstring iblant. Har endeel den Lykke strax at blive gift, maa de leve i bestandig Frygt de første Aar for at blive bortkastede, og da er det extraordinair rart, at de faae nogen Ungkarl meer. Nyde de siden den Fornøyelse at blive gifte, kand det hende sig, de faae en Enke-Mand, men de fleeste maa lade dem enroullere til anden Kone, hvilket, naar man exciperer, at de ligge ved Man-

dens

Dette er en skadelig Articul for Coloniernes Kiøbmænd, som stedse ere forbundne at give Credit, og hvorpaa jeg fornemmelig dette Aar har fristet Prøver, da mange af mine Debitorer ved Døden ere hensovede, og derover bragt mig i en temmelig Labyrinth. Thi paa den eene Side har mødt mig Handelens Forliis, og paa den anden Side Grønlændernes Vedtægter, som holde det for unaturligt at kræve en død Mand, i sær af mig, siden de have den Opinion, at jeg er et Menneske.

Herover har jeg consuleret adskillige fornemme og fornuftige Grønlændere, og ladet dem kiende i Sagen. Disse have da raadet mig, strax at legitimere mit Krav, men dog lade (efter deres Talemaader) Mandens Luus først døe i Graven, førend jeg skreed til Execution. Det er at sige, naar Vennerne et lidet har recolligeret dem af deres Sorg. Thi i deres første Sorrigs-Dage at besvære dem med Regninger, var kun at erindre dem meere om den Dødes Gierninger, og altsaa forøge deres Sorg.

Dette kunde være got nok, hvis Arvingerne siden vilde tilstaae Gielden; men jeg veed af Erfarenhed, at disse søge da alle slags Udflugter; og at skride til Execution vilde ansees som aabenbar Vold, derfor giorde jeg saadant Forslag, at, naar jeg restituerede dem deres af mig bekomne Vahre, om de da ikke burde giøre samme imod mig? derpaa vilde ingen have noget at sige, svarede de. Samme har jeg ogsaa giort, og slet ingen Difficultet merket derved.

Døer en Grønlænder, og efterlader sig Telt og Kone-Baad, da, i Fald der ere Sønner, som ere fuldvorne og Mands-Lige, tager den førstefødte Søn samme Forlods ud. Det øvrige Løsøre deeles efter Gotbefindende imellem Moderen og hendes andre Sønner.

Een af dette Colonies døbte Grønlændere forskiød sin første Ungdoms Hustrue, som strax derpaa befandtes frugtsommelig og fødte en Søn, hun blev siden derefter aldrig gift, men har stedse opholdt sig med hendes Søn hos een af hendes Paarerende, indtil hun nu for kort Tid siden ved Døden afgik.

Manden giorde sig derfor ald Umag, at faae denne sin forlorne Søn tilbage igien, hvorpaa han aldrig torde sætte Prøve, saa længe Moderen levede, og for desbedre at reussere herudi, forlangede han min Assistence, hvortil jeg fandtes gandske villig; da min Handels-Tour faldt der til Steder, følgede Manden med, hvor jeg strax ved min Ankomst giorde Forsøg at mægle imellem Faderen og Sønnen, og dertil betiennede mig af alle de bevægeligste Motiver, jeg kunde udgrunde, hvortil den unge Karl (som nu er To og Tyve Aar gammel) svarede saaledes:

Jeg har vel mange gange hørt min Moder fortælle, at han (pegende paa Manden) var min Fader, men siden han foragtede hende, er han ogsaa bleven mig uværdig, desuden begynde nu ogsaa disse Folk at blive gamle, hos hvilke min Moder og jeg har nydt meget godt, og som her ingen er, der kand erhverve noget til dem, er det min Skyldighed at forsørge dem i deres Alderdom.

Jeg spurte ham da, hvis de Gamle døde noget snart, om han da ikke vilde begive sig til sin Fader, hvor han kunde have en god Arv i Vente? efterdi Manden, den døbte Grønlænder, har kun een eeneste Daatter.

Men han svarede trodsig: Ney; og indvendte derimod, at alt hvad hans Foster-Fader eyede, blev hans, hvorudi han havde meere end nok, og løb saa denne Conference gandske frugtesløs af.

Ved det jeg her har talt om Arv og Rettigheden iblandt de almindelige Grønlændere, forefalder at spørge, hvorledes dermed skal omgaaes hos de Døbte ved Colonierne?

I Vin-

I Vinter, da tvende af vore døbte Mænd ved Døden vare afgangne, og havde efterladt dem gode Grønlandske Midler, har jeg med den her værende Missionair, Hr. Ambrosius Buch, dag- lig raisonneret herover, hvorvel vi ikke ere blevne eenige, efter- som den gode Mand synes at vil tractere Sagen i Følge vore Love, og saaledes lade Enken og Pige-Børnene nyde Deel med af Boen.

Dette kunde være godt nok, hvis de Grønlandske Effecter vare af samme Beskaffenhed som vore, som da deres Telt og Kone-Baad er det vigtigste, og af den Beskaffenhed, at det aar- lig maa forbedres med nye Skind, om det ellers skal holdes i en ordentlig og balancerende Tilstand, saa flyder heraf, at saadan Bekostning, maa skee paa Missionens Regning, item at Enken med de umyndige Børn, til Føde og Klæde, ogsaa maa blive Mis- sionen til Byrde.

Thi saa længe de selv have deslige Eyendeele, kand de ikke opholde dem hos andre, hvor de kunde aftienne noget af Føden, og at Meenigheden gratis skulde rekke dem Haanden, saa længe de kunde tienne, eller have noget at igiengielde deres Underhold- ning med, strider ikke alleeneste mod det Grønlandske Statuta, men endogsaa imod alle sunde Love.

Herimod giør Hr. Buch saadan Indvending: At Enken med hendes umyndige Børn hverken skal blive Missionen eller Meenigheden til nogen Byrde, men selge et eller andet mindre Stykke, for at conservere et større, da der imidlertid kunde hen- des, at hende blev proponeret en nye Ægteskabs-Contract, og des hellere da hun derved kunde bøde noget paa sit Ansigtes Brøstfæl- dighed.

Paa alt dette er intet at sige; men om Madamen ingen Friere faaer, eller og er af den Constitution, formedelst Alder og

Skrøbelighed, at hun umueligen kand faae Mand, dog alligevel har Haab om at leve længe, og hvortil hendes Midler ere utilstrekkelige, saa følger jo uforbigiengelig heraf, at hun omsider bliver Missionen til Byrde, eftersom de fleeste da paa den Tid vil trykke dem ved at tage imod hende.

Og siden nu Meenigheden daglig voxer meere og meere til, saa er det ogsaa naturligt, at disse Tilfælde blive meere almindelige, derfor var det at ønske, at, hvis man holder en Reformation herudi billig, der da maatte foreskrives nogenleedes visse Regler at følge, hvilket jeg forud maa have den Ære at sige, ikke alleene vil blive Missionen til nogen Bekostning, men og vil multiplicere Missionairernes Forretninger, eftersom dem vedkommer, at agere Skifte-Forvaltere, Laugværger, Formyndere ꝛc.

Jeg vilde gierne fremføre mine eenfoldige Tanker, hvorledes de Articler best kunde grundes om Arv og Skifter udi de Grønlandske Meenigheder ved Colonierne. Men som jeg frygter derunder at exponeres Critiqve, saa overlader jeg denne Commission til andre, hvis Decisioner formedelst en høyere Anciennetet kand holdes vigtigere.

Det er ogsaa meget høyt fornøden, at man vorder betænkt paa nogle Justitz-Regler, hvorefter Laster og Uorden bør at ansees udi bemelte nye Meenigheder; Thi herudi at følge vore Love, gaaer ikke an, da Landets Omstændigheder og Nationens Naturel er langt anderledes.

Dette at sammensmidde til høyere Approbation, var vel ingen bedre skikket til, end Hr. Poul Egede, som uimodsigelig haver den grundigste Grønlandske Erfaring, og skulde det være mig en stor Ære og en herlig Plaiseer, om jeg herudi maatte gaae Hr. Egede til Haande. Maaskee der vel findes de, som herimod vil giøre Indvendinger, holdende fore, at en forsigtig Omhed i en nye-plantet Kirke nøye bør iagttages.

Andre

Andre vil vel ogsaa synes den gamle Slentrian falder commodere, eftersom deres Interesse ingen foreskrevne Regler kand lide, hvorved egne lovlig indbildte Resolutioner skeede Afbræk, men de første kand man underdanigst forestille, og de andre skyldigst besvare, saaledes:

At endog alle fornuftige Grønlændere, som leve hen i deres naturlige Tilstand, ansee Mord, Hoer og grove Tyverier for saadanne unaturlige Laster, hvilke Deres Høyærværdighed Sl. Bisk op Hersleb i een af sine skiønne Prædikener siger, at Bødlet og Stokke-Knegte bør at straffe. Alle andre Uordener, som indfalde og kand indfalde, derimod kunde gieres lemfeldige Love, som efter Grønlændernes Naturel saa milde kunde stilles, at de heller bleve anseete for en grundig Formaning, end et stritte Paabud. Og lad være, at man ikke alletider saa nøye var i Stand at exeqvere samme, saa fulgte dog den store Nytte heraf, at, siden disse Artikle bleve oversatte paa Landets Sprog, kunde de læses af mange, hvorved de Fornuftige og Retsindige kunde see, hvad de baade vilde og kunde rette dem efter, da de derimod gaae nu som hen i Taage, formedelst een Missionair tracterer Sagen i Dag paa een Maade, een anden i Morgen paa een anden Maade, og derfore lige saa mange Omskiftelser paa Missionairs, saa mange foranderlige Skikke, hvilket bringer Grønlændernes Sind i saadan Confusion, at de derover fatte Tvivl om de allerbetydeligste Sandheders Rigtighed, og hvad en vigtig Hindring dette haver været i Hoved-Hensigten, kand alle Retskiønnende lettelig hos dem selv overveye.

Og som de fleeste Grønlændere meget vel veed, at vi ved Colonierne have vore Over-Herrer i Fæderne-Landet, for hvilke os bør at giøre Reede for vore Gierninger, saa raisonnere de, ligesom mange hos os, efter det urigtige Ordsprog, nemlig: ligesom Herren er, saa følge og hans Svenne, hvorfore den høye christelige Øvrighed bliver af disse dumme Folk betragtet som

 vegel-

vegelsindede Personer, og have endogsaa de Vanvittigste langt ude fra Colonien ofte herudi giort mig saadanne Objectioner, der have drevet mig Sveden af min Pande, og bragt mig til at stønne.

Videre Forhindringer udi Missionen skal paa et andet Sted indføres, da jeg, for ikke at giøre Digressionen alt for lang, maa nu begive mig til det øvrige af Historien igien.

Naar en Grønlænder bliver syg, pleyes han af ald Formue, og hvis han ikke (efter deres Talemaade) har naaet Alderens Ende, sender man strax Bud efter den nærmeste og beste Angekok; denne, saa snart han kommer, undersøger Sygdommen, og som han ved idelig Omgang med Patienter, haver en god Praxin, kand han negenledes raisonnere sig til, om Sygdommen er betydelig eller ikke, hvis han nu synes, at Naturen kand hielpe sig selv, giør han ikke andet, end sidder og fortæller Historier, baade det han veed, og det han ikke veed, hvoriblandt han taler om Kaſſak og Auarak, der blev angrebet af een ligedan Svaghed, men kom dem nestfølgende Nat saa vel, at de Dagen derpaa kunde fange Sælhunde. Deslige og andre Discourser, have ofte en fortreffelig Virkning hos Patienten, og kand man sige, at disse Angekoker herudi imitere andre kloge Doctores, der curere lige saa meget med Snak, som med Piller og Draaber.

Men er Sygdommen betydelig, begynder han med sine Operationer (See den Gr. Nat. Historie Cap. 9. pag. 67.) og snakker mindre.

Spørger man ham, hvorledes han befinder den Syge, giver han gierne got Haab; bebreyder man ham siden dette, undskylder han sig med, at han ikke anderledes forstod sin Torngak.

Er

Er Patienten en fornemme og umistelig Mand, og Sygdommen dødelig, drister ingen Angekok sig til at forrette Curen alleene, men sammenkalder i Circumferentzen paa nogle Miile, det heele Facultet.

Disse, som veed og see paa den Syges Tilstand, incommodere ham hverken med Spørsmaal eller Operation, men sidde uden for nogen Stund, med meget alvorlige Miiner, og confe- rere med hinanden; derpaa begynder een af dem at hexe, dog ikke paa den sædvanlige Maade; Thi her slukkes ingen Lampe, ey heller tildækkes noget Vindue, de lade dem ikke heller binde, men i den Sted sidder bemeldte Angekok som henrykket med underlige Ophævelser.

De svare hinanden, uden at giøre Spørsmaal. Ordene, de udstøde, gaae efter Cadence, imidlertiden hikke de, ligesom de vilde sige meere, men i den Sted lade de gaae Trommen gandske douce. Heele Talen gaaer ud paa de Afdødes Lyksaligheder i den anden Verden. Saa gaaer det til med store og anseelige Folk, hvorved jeg eengang har været øyensynlig Vidne.

Derimod en Fattig og ringe agtet, samt de fleeste Fruentimmer, maa lade dem nøye med en ordinair Hexe-Mesters, eller Hexes Gøglerie.

For nogle Aar siden blev her strax ved Colonien en fornemme Grønlænders Søn syg til Døden. Faderen, som elskede Sønnen inderlig, anvendte derfore ald Møye og Bekostning, for at kunde redde sin Søns Liv, og derfore lod hente, ja endogsaa fra 11 Miile borte, alle de Angekur, som kunde opspørges. Disse trøstede ham allesammen vel, hvorvel Sygdommen dagligdags tog meere og meere Overhaand.

Nu

Nu boede her en gammel Angekok nær ved, som lever endnu; bemelte Mand har, for sin grundige Lærdom og store Erfaring, været vidt og bredt bekiendt, til ham adresserede han sig vel strax i Begyndelsen, som den nærmeste, men han undskyldte sig, at da der nu var saa mange af hans Professions Folk, vilde han efterdags ophøre med at practicere.

Den Syges Fader giorde derfore endnu et General-Forsøg, da den gamle Angekok endelig lod sig overtale til at følge, hvorvel han udrettede intet andet, end at igiennemhegle de andre Angekuts slette Conduite, og til Slutning forestillede, at den syge Drengs Tid var kommen til at døe, hvorfra ingen kunde frie hannem. Faderen raadførde sig da med ham, om han ikke skulde søge Trøst hos Præsten ved Colonien, hvortil den Gamle med Koldsindighed svarede: Du kand herudi giøre efter dine Tanker, thi jeg holder fore, at Guds Ord og fornuftige Angekoks Ord, ere lige kraftige.

Derpaa kom han til Colonien, men hvorledes den da værende Missionaire tracterede ham, kand jeg ikke til visse sige. Drengen døde ellers nestfølgende Nat; fra den Tid af har denne gamle Angekok gandske ruineret paa Haandværket.

Vel er det sandt, at han endnu ofte holder Collegia Publica, men hans fleeste Theses ere gandske naturlige, og forglemmer han da ikke at forestille de mange urimelige Indfald, Angekuten broderer Konsten med, hvorved Lærdommen kommer i Foragt, og hvorudi denne besynderlige Lære-Fader ingen Uræt haver; Thi intet er almindeligere, end at see unge Mennisker drive Spot med Angekut. Ja dette har i disse sidste Aaringer gaaet saa vidt her omkring Colonien, at de offentlig have antastet dem i deres Embede; saaledes forgangen Vinter, da een sad og hexede for en talriig Forsamling, og den Scene forekom, at Angekoken skulde flyve under Taget, for at tage imod Tongack, springe 2de Brødre

op,

op, gribe fat paa ham, og sige: Du sidder jo her endnu paa Gulvet, hvorpaa de kantrede ham ud i Gangen, og sagde videre: Flyv nu, du Løgner, med samt din Dievel, til Helvede.

Denne Hendelse gav Anledning til Historier i lang Tid, da nogle fandt Mishag derudi, holdende fore, at saadant var imod Folke-Retten. Andre derimod raillerede dermed, og forglemte ikke den gamle Angekok at bestyrke det sidste, og sagde han inde i min Stue for meere end en halv Snees Grønlændere, at det kunde været velgiort, hvis de tilligemed havde brekket Halsen i tu paa ham.

Jeg fortalte da ved Leylighed, at hos os i gamle Dage havde været een og anden, som havde giort Profession af at hexe, men saa snart det var bleven vitterligt, havde de store Herrer lade det saadanne brænde. Hertil sagde den Gamle, da var det ilde, man ikke kunde exeqvere samme Love i Grønland, fornemmelig ved Kierlinger, da han vilde glæde sig, at maatte være den første, der lagde Brændsel til Baalet.

Meerbemeldte Angekok, saasom han de meeste Tider boer gandske nær ved Colonien, kommer daglig til mig; han gider gierne hørt tale om Gud og hans guddommelige Gierninger, hvilke han alletider admirerer, men dermed forbliver det; thi for Resten holder han stivt ved sine egne Principia.

Over alt er hans Levnet exemplarisk, og maa jeg bekiende, at den Grønlandske Erfaring, jeg besidder, har jeg meest erhvervet af Omgang med denne store Mand.

Naar jeg iblant andet har søgt at faae Underretning hos ham, hvorpaa Angekokerne grunde deres Lærdom, svarer han, paa Fædrenes Tradition, som bestaaer i Aabenbaringer

Spørger jeg ham om Maaden, hvorledes disse Aabenbaringer gives tilkiende, veed han vanskelig at forklare den, dog skal Conclusionen være, at det skeer ved Sympathie af Sielen.

Indvender jeg, og siger, at hver Angekok haver jo een og fleere Aander, som tale med ham, og forkynde ham alle Ting, deels ved en blot Rost, deels ved at paatage sig en slags Gestalt af Mennesker eller Dyr, og i saadan Qvalitet forskaffe Angekoken Skydsfærd til Himmelen og til Afgrunden, svarer han, sig ikke saadant at kand troe, men holder det for Løgn og Bedragerie, hvorvel, da han i forrige Tider stod i Embedet, indbildte han got Folk det samme.

Spørger jeg ham, om det er sandt, at en Angekok kand giøre Mirakler, dertil svarer han ja, og derpaa opregner adskillige, hvoraf nogle ere forunderlige, om man kunde fæste Troe dertil, men de fleeste ere saadanne, som kand giøres uden Hexerie.

Beviiser man dette, og tillige siger, at hans Aabenbaringer ere nok af samme Natur, eftersom jeg ved at freqventere hans Collegium, havde hørt ham sige, den stærke Strøm fra Syden betyder gandske haardt Veyr, med megen Driv-Jis, den megen stille og ikkun liden Regn, som er falden i Sommer, vil giengielde os med Snee og stormende Veyr nestfølgende Vinter, item fordi der ere ikkun faa Sælhunde, vil Rodfisken blive overflødigere &c.

Saadanne Aabenbaringer, sagde jeg mig og alle skiønnende Mennesker, stedse at være fulde af.

Dette tilstaaer han, men troer derhos, at vi ere Angekoker, endskiønt vi ikke veed det, og kunde vi ved at studere flittig, komme til fuldkommen Grad.

Af

Af dette lærer man, at de rette Angekuts Philosophie bestaaer fornemmelig i en naturlig Skionsomhed, som formedelst idelig Randsagning af Fornuftens Lys frembringer hos dem en overvættes stærk Imagination, som de henføre til Aabenbaringer, hvilket en Colonist-Grønlænder, som er døbt, (der tilforn har været en berømmelig Angekok) testerer, naar han fortæller: at han mange gange har været ligesom uden for sig selv, og i saadan Tilstand er ham forekommet adskillige materielle Skikkelser og Billeder, hvilke, naar han igien har recolligeret sig, have været ham som i en Drøm.

Jeg har ogsaa mange gange merket, naar jeg har været overværende ved Hexerie, at Angekoken strax efter Acten seer gandske forstyrret ud, og giver forvirrede Svar, paa hvad man spørger ham, hvilket man maa tilskrive deres stærke Imagination.

Man seer ellers af Foregaaende, at der findes Factioner blant disse Philosopher, og at de rette Angekut ere ikke andet end Moralister og Naturkyndige, hvilket den øvrige Orden vel ogsaa roser sig af, men de fleeste vise Contrarium ved deres Gierninger.

En ægte Angekok kand og giøre aldrig Ont, men idelig Got, da derimod de Uægte, som udgiøre den største Hob, giøre baade Ont og Got.

Hertil kommer det tredie Slag, som bestaaer baade af gemeene Hexe-Mestere og gamle Hexe-Kierlinger, hvilke de Lærde holde for, ikke at kunde giøre Got, men alleene smedde paa Ulykker, og er det af den Raison, min gamle Lære-Fader er saa hadsk paa dem.

Hvad som bevæger en Angekok til at studere, saa vel paa at giøre Ont som Got, er, fordi han derved bliver meere frygtet og admireret, men fornemmelig fordi han finder derved bedre sin

Regning, thi han lader sig kostelig betale, saa vel for det eene, som for det andet, da derimod de Ægte have ingen andre visse Indkomster end pure tørre Complimenter, og den Trøst, at de nogenlunde kand leve i Fred og Roelighed, hvilket ikke er meget sikkert for en Uægte, som derfore ofte maa reyse i Landflygtighed fra et Sted til et andet; dette uagtet, maa endda een og anden af dem lade sig indskrive til Martyr.

De Ulykker, som Grønlænderne troe Hexe-Mesterne til at giøre, bestaae i at udsende Sygdomme og Døden, at giøre deres Koner ufrugtsommelige, og at forgiøre deres Piile, at de ikke kand treffe med dem.

Ligeledes kand de paa den anden Side afværge disse Hindringer.

Naar en Hexe-Mester eller Hex antastes for at have giort Ont, og de ingen Leylighed see til at slippe, stræbe de aldrig at purgere dem, alligevel de baade ere, og kand være uskyldige. Thi, omendskiønt de vidste at redde Livet med at sige, de aldrig havde tænkt at giøre, eller at kunde giøre, hvad de sigtes for, saa dog blive de bestandige til at indbilde Folk, at de forstaae Konsten, og derfore gaae trodsig deres Bøddeler i Møde.

Denne store Haardnakkenhed i deres største Marter, er i mine Tanker det Baand, som binder Grønlænderne til at troe Hexerie virkelig existerer, da jeg ellers tænker, at hver Hexe-Mester og Hex snart ville komme i Foragt hos den største Deel, eftersom man sikkert forud kand sætte den fierde Deel, og maaskee den tredie Part med, af Nationen, holder alle Hexe-Mestere for Løgnere og Bedragere.

Naar et sygt Menneske drages med Døden, iføres det sine beste varme Klæder, og bindes Støvler og Buxer vel faste, derpaa

paa klemmer man Beenene bag under, digt op under Haserne. Haver den Døende endnu nogle følelige Livs-Geister tilbage, og vil strække Beenene ud, sætter man sig med Magt derimod.

Spørger man om Raison hertil, veed de ikke at give anden, end at det er saa en vedtagen Skik, dog man slutter, at det skeer af Menage, saa vel paa Jorde-Klæderne, som ogsaa paa at giøre Graven mindre, og endelig at det er commodere for Dragerne, besynderlig, naar de udi stormende Veyr skal op for en høy Bakke med Liget.

Med et Fruentimmer, som strider til Døden, og ikkun har været i maadelig Anseelse, hender det sig vel, at hun begraves levende. Hvorpaa strax her ved Stedet for kort siden havdes et Exempel, som var ret jammerligt, da nogle fortalte at have hørt Mennesket en lang Tid ligge og raabe efter Drikke i Graven.

Forestiller man dem saadan umenneskelig Grumhed, svare de, at, siden den Døende dog ikke kand leve, er det bedre at henputte den til sit Sted, end længe selv at dræbes, ved at anskue deres Elendighed.

Men denne Raison kand ikke holde Stik, thi hvis saadan barbarisk Gierning foraarsages ved noget Mandfolk, vilde det holdes for det groveste Mord.

Endskiønt alt Haab er ude til et ydermeere Liv for et døende Menneske, saa merker man dog hos de anrørende Venner ikkun en sagte Graad, indtil Liget er udført og begraven.

Men naar det er skeet, holder, saa snart man vender tilbage fra Graven, een af de nærmeste Venner Liig-Talen, hvorudi alle den Dødes berømmelige Gierninger opregnes, og hvorunder en afskyelig Hylen og Tuden høres af alle Nærværende.

Jeg var eengang med en Mand, som begrov sin kiereste Søn, en voxen Karl; medens man tillavede Graven, stod han gandske uden Passion, og ordinerede, hvorledes Steenene best kunde apteres.

Da nu alle Ting vare færdige, og Graven tillukt, sagde han alleene med et dybt Suk: her er ikke meere at bestille, kommer og lader os gaae.

Men saa snart han var kommen ind i Teltet, og vi andre satte os ned, lagde han sig Næse-gruus paa Brixen, og derpaa begyndte med sin Torden-Stemme at udøse sit Hiertes Klage, hvoraf jeg det lidet, som jeg endnu kand huske af Liig-Prædikenen, vil anføre.

Vee mig! at jeg seer til det Sted, som findes øde. Din Moder søger forgieves at tilberede dig tørre Klæder. See, min Glæde er nu gaaet i Skiul eller krøbet i Fælde. Tilforn gik jeg ud om Aftenen og frydede mig, jeg udstrakte mit Øyesyn, og ventede din Komme. See, du kom. Du kom modig anroende med Unge og Gamle som du fulgte. Din Moder stak Fyr og kaagte. Du kom aldrig tomhændet fra Søen. Din Kajak bar stedse Sælhunde og Fugle. Af det Kaagte lod din Moder udlegge for andre af din Forhvervelse, jeg gik selv frem og tog mig et Stykke. Du saae Baadens røde Flag langt borte. Du raabte, der kommer Lars (nemlig mig). Du løb til Fiorden og standsede Baadens Stavn. Du satte Krogen i Sælhunden, medens din Moder flengede Spekket, for hvilket du bekom Skiorter og Piile-Jern hos Lars, men nu er det ude, naar jeg tænker paa dig, bolner mit Inderste. Gid jeg kunde græde, som I andre, og derved bløde min Pine. Hvad skal jeg ønske mig? Døden er bleven mig behagelig, dog hvo skal forsørge min Kone og øvrige smaa Børn? jeg vil endnu leve nogle Tider, men min Glæde

Glæde skal være en bestandig Afhold fra alt det Menneskene have kiert ꝛc.

Saa snart den første Liig-Prædiken er til Ende efter en død Mand, frembæres alle de Føde-Vahre Huuset formaaer, og som ere Levninger af den Dødes Forhverving. I otte til fiorten Dage bliver det stedse liggende paa Gulvet, og imidlertid, om der findes meere, daglig noget tilspædt. Deraf giøre de Giester, som komme for at condolere, sig vel til gode, uden at nogen af Sorge-Huuset nøder dem dertil.

Dette er den sidste Ære Manden nyder; Thi man hører da gierne af dem, som ere komne fra Sorge-Stuen, at tale saaledes:

Endskiønt den Døde laae længe syg, og mange Dage ere forløbne, siden han blev begraven, saa laae der dog overflødig nok Føde paa Gulvet. Thi enhver, som kommer for at condolere, tiltales af den bedrøvede Enke saaledes:

I seer ikke den I skulle besøge, I kommer bag efter, han er alt borte; derpaa sætter hun i at tude, som strax i samme Tone besvares af det heele Compagnie. See Gr. Hist. Cap. 14. pag. 84. Dog bestaaer de fleeste Mandfolkes Graad ikke udi andet end at snøvse.

Naar nu Mad-Bordet er bleven temmelig røddeligt, og der ingen Sønner ere, som sætte det forfaldne Spiise-Kammer paa Fode igien, nødsages Enken til at reyse sig op, og see uden for Døren imellemstunder, og da er det først hun skiærer Haaret af sig, og sætter en fæl Sorge-Hette paa Hovedet, samt iføxer sig ret skidne og foragtede Klæder, og naar man derfore har Lyst til at vide, hvor nær en nye Enkes Sorg gaaer hende til Hiertet, haver man kun at give Agt paa Symmetrien af hendes Klæder,

der, hvorefter man kand udmaale hendes Sorg i Alne-Tal. En Mands-Person derimod, endskiønt han kand sørge høyt for sin Fader, Søn eller Broder, ja een og anden ogsaa saare sig for at giøre Sorgen empfindtligere, saa dog mærker man aldrig, at de vise sig anderledes i Klæde-Dragt end tilforn.

Mister en Mand sin Kone, condoleres han vel ikke af ret mange af sit Kiøn.

Qvindfolkene derimod postere dem vel bag paa Brixen hos ham, og begræde den Døde, hvortil han hikker og tørrer Næsen.

Naar nogle Dage ere forløbne, begynder han at pynte sig op, ligesom i hans Ungkarls Dage, og er han i Nærværelsen af Colonien, kand Kiøbmanden være forsikret paa, at debitere til ham Stads-Klæder. Børnene og Huuset bliver ogsaa prægtig opstafferet, men fornemmelig lader han sig være ret angelegen at pynte paa sin Kajak og Piile, som det, en Grønlænder alletider giør den største Parade med.

Naar han nu i saadan skinnende Eqvipage kommer ansættendes til andre Grønlændere paa Søen, sige de: giver agt, der kommer en nye Svoger; hører han det, tier han stille, og smaasmiler dertil. I det øvrige holder han sig indgetogen, og bivaaner ingen lystige Selskaber, han skrider og sielden til at gifte sig igien, førend et Aar er forløben.

Haver en Mand tvende Koner, og den rette første Kone døer, indtager Med-Hustruen strax den Afdødes Plads, hvor hun strax viiser, at hun tilfulde nok forstaaer at føre Huusholdningen, som den forrige, under hvilken hun var agtet som en Tienneste-Pige, og kand enhver let slutte, at den Deel, hun tager i Mandens Sorg, kand ikke være meget betydelig; med dem,

som

som komme til Huuset for at condolere, istemmer hun vel den sædvanlige Sorge-Sang, dog merker man af de foranderlige Dissonancer, at det er en fingeret Graad, derpaa reyser hun sig op og beverter Giesterne.

Under Maaltidet seer man hende stryge og klappe den Bortdødes Børn, langt meere end sine egne, sigende derhos, de stakkels Børn, de have mist deres Moder, de see saa skidne ud, men lover derhos, at hun snart skal vaske og slikke om dem.

Herpaa fortæller hun ogsaa, hvor mange Uordener i Huusholdningen hun har reformeret, fremdeeles, at der findes fleere, som hun agter at sætte i bedre Stand.

Alt dette fremfører hun paa saa fiin en Maade, at man neppe skal merke det kand hentydes til den Dødes Forkleinelse.

Derimod en Mand, som har mistet sin eeneste Kone, og tager en nye igien, hos hende hører man en Klage over sin Ufuldkommenhed, hun admirerer sin Antecessors Gierninger, roser ogsaa den Orden andre Fruentimmere have holdt Huuset udi, medens Hosbonden sad Enke-Mand, og siger, at det vil blive hende vanskeligt at holde det saaledes ved lige, og seer man heraf, at de Grønlandske Fruentimmere ere lige saa flebne til at spille interesserede Ruller, som andre af deres Kiøn i polerede Lande.

Ja der findes de iblandt, som udi Elskovs-Handelen veed sig saa got at forstille, saa man skulde tænke, de havde udstuderet den berømmelige Pamela.

Hvor Grønlænderne boe tilsammen, som om Sommeren udi deres Telte, da mange kand staae tæt ved hinanden, eller og om mange boe tilsammen om Vinteren udi eet Huus, da tractere disse stedse hverandre om Aftenen.

Mandfolkene forsamle dem alle i et af Telterne eller og i en af Huusets Ender; hvem som nu haver forhvervet noget den Dag, bringer deraf en Portion med sig, hvorved Dynger formeres, hvorpaa, efter at alle ere komne, Maaltidet begyndes med stor Alvorlighed. Og omendskiønt alt det, som er frembaaren, er af een Sort og eens tillavet, tager man dog ikke gierne af sit eget, men stedse af en andens Bakke.

Men sætter en Mand alleene noget frem, tager han selv deraf det første Stykke.

Under Maaltidet, fører den eller de, som den Dag har giort best Fangst, Ordet, som handler om, hvorledes hans Jagt faldt ud.

Man kunde nok spørge, hvad Leylighed derover kand gives til Historie, eftersom Materien er fra Barndommen indtil de graae Haar dagligen forklaret? dog naar man forstaaer Sproget, og giver nøye Agt, finder man alletider nye Forandringer, hvorvel de gierne kand sige med ti Ord, hvad de sidde og haranguere over en gandske Time, som for Exempel:

Naar de udi Historien ere komne saa vidt, at Skuddet skal exprimeres, svinge de den høyre Arm i Veyret, hvorimod den venstre sættes i lige Linie, som betyder Dyret.

Hvorpaa Demonstrationen gierne følger saaledes:

Der jeg vilde gribe Piilen, saae jeg til den, jeg greb den, jeg tog den, jeg fattede den, jeg havde den nu saa fast i Haanden, den balancerede, og saa fremdeeles, hvilket alleene kand vare i nogle Minuter, forend Haanden sinker, som endelig betyder Skuddet, og skal de ikke derefter forglemme at remarqvere det sidste Nik Sælhunden giorde.

Medens

Medens han fortæller, sidde alle de andre meget attente, fornemmelig Smaa-Drengene, hvilke man skulde tænke, vilde ligesom sluge den heele Tale, og kand man sige, at den ogsaa for dem er meest nyttelig.

Endelig confererer man med hinanden om eet og andet til Næringen tienligt Foretagende, hvorpaa enhver forføyer sig til Roelighed.

Fruentimmeret har imidlertid ogsaa giort et Maaltid for dem-selv i en anden Krog, hos hvilke man derimod maa slutte, ikke er vanket andet end Pølse-Snak.

Foruden disse almindelige Maaltider, lader Jægeren meddeele en raae Portion til enhver Familie, som intet har fanget, hvilket man maa tilstaae er en god og rosværdig Skik.

De Dage, som Grønlænderne ikke ere paa Søen, have de stedse noget at syssle med, enten ved Kone-Baaden eller deres Kajak, og derfor gaaer fast aldrig nogen Dag forbi, som de finde jo noget at ommynstre paa deres Piile, de ere i det øvrige orkesløse. Og naar deres Fruentimmer have strengt Arbeyde, som ved at bygge Huuse, drage Vand, eller bære andre tunge Byrder, staae de med Hænderne i Barmen og lee deraf, uden at hielpe dem det allermindste.

De iblant dem, som ingen Sorg have, og ere vante til at gaae i Rette mod andre, under Sang og Dans, anvende da ogsaa endeel af Tiden for at exercere sig i samme, og er Sagen af nogen Vigtighed, saa at hans Indlæg bliver vidtløftig udi mange Viiser, repeterer han disse idelig for Fruentimmeret, saa længe, indtil de omsider kand dem lige saa got som han selv.

Naar han nu skal agere mod sin Contrapart, følge disse Fruentimre alleene med for at kunde accompagnere Sangen med

det sædvanlige amma, ajɑ. D. Gr. Nat. Hist. Cap. 13. pag. 86.

Men som det let kand hendes, formedelst de mangfoldige Formaliteter der skal iagttages under Proceduren, at han imellem bliver nødsaget til at hoste efter hvad han vil sige, saa er et af hans Fruentimmere strax færdig at hielpe ham, hvilket ved den store Støy af saa mange Mennesker ikke kand merkes. Og hvis Tilskuerne skulde give tilkiende, at det er observeret, behøver han kun en nye Modes Coupee at giøre Sagen god igien. Der er fast ingen Laster der gaaer i Svang blandt Grønlænderne, som vore Missionairer prædike heftigere imod, end denne Dans, foregivende, at derunder bedrives ald Letsindighed, fornemmelig af de Unge.

Jeg vil egentlig ikke gandske bestride saadan Meening, dog maa jeg sige, at hvis en Pige beslutter der at skille sig ved sin Jomfruedom, udsøger hun en meget uroelig Tid og Sted, med mindre man vil sige, at, som det skeer for den aabenbare Ret, kand hun vente, at Bøderne blive modererede, hvorvel denne Expression er noget latterlig.

I det øvrige, med en sindig Alvorlighed at give mine Betænkninger herover, da holder jeg for (efter at jeg først excíperer de naragtige Formaliteter, hvormed Sagerne ageres), at samme Forum er det eeneste, som holder den Grønlandske Stat ved lige, eftersom vi veed, at her ere hverken Love eller Lovens Handthævere, og derfore møde her alle og enhver, som have noget Piqvanterie til hinanden.

Her give de deres Meeninger tilkiende ved skiemtsomme Indfald, uden nogen vredagtig Passion, under Spil og Dans.

Her

Her kræver man dristig sine Creditorer, som man ellers til andre Tider af Undseelse ikke tør erindre.

Her er ogsaa et almindeligt Marked, da mange indfinde sig allerene for at selge og kiøbe, og seer man overalt uden for Kredsen, hvor Skue-Pladsen er indsluttet, alle slags Vahre at falbydes. Saa at mange gange deres Tal, som alleene komme for at negociere, er ligesaa stort, som deres der have med Retten at giøre.

Hvorfore, dersom man spørger een af disse Handlende, om han ikke observerede den eller den artige Scene? svarer han gandske vist: Jeg gav ikke Agt derpaa, saasom mine Tanker vare alleene fæstede til mit Kiøbmandskab. Hvoraf man seer, at herudi er en slags Nytte.

Derforuden, saasom Grønlænderne ere en frie Nation uden anden Lov og Øvrighed, og alleene maa øve Dyder efter det lille Naturens Lys, som ligger skiult hos dem, saa kand det formedelst den almindelige Fordervelse ikke andet være, end at jo samme almindelige Fordervelsers adskillige uordentlige Affecter maa fødes hos dem, og udbryde til en syndig Realitet!

Disse Overtrædelser, saa længe de gaae uden for, blive alle bebreydede og afgiorte under berørte Forum.

Det er sandt, man maa tilstaae, at de Grønlændere, som oftest gaae i Rette med andre, give selv de første Anledninger til at censureres, hvorfore det i visse Maader kand ansees som Spilfægterie, men dette er jo gandske almindeligt, at Folk veed meget bedre at raisonnere over Dyder, end at giøre dem. Ikke destomindre, haver det dog den Virkning, siden denne Nation er meget undseelig over, at blive bebreydet, endogsaa for ringe Ting, at mange legge Tomme paa sig og gaae varligen frem, for

ikke at være beskiemmet ved en saadan offentlig Forsamling. Og tør jeg virkeligen sige, at mange Sager blive her deciderede, som ellers maaskee ville exeqveres alt for meget følelig.

Endelig maa man considerere, at, saasom Luften og Leve-Maaden producerer Melancholie og Dosighed udi Legemet, hvilket at opmuntre ved Syn og Betragtninger der ikke gives Leylighed til i Grønland;

Saa kand disse Spil og Danse, hvorudi Indbyggerne finde stor Sinds-Recreation, ikke være saa meget at laste.

Og er det af saadan Raison, man har søgt at forsvare Ball og Assembleer i vore Lande, hvorvel med mindre Føye, eftersom der vel findes noget andet, hvorved Sindet kand opmuntres, uden man havde fornøden at freqventere Danse-Stuer.

Maaskee man her vil giøre mig en Indvending, og sige: at udi Grønland findes da vel ogsaa de Ting, hvorudi Indbyggerne efter deres grove Gout kand finde Fornøyelse.

Dertil svarer jeg Ja; men beder derhos om gunstigst Pardon, for at tillegge følgende Remarqve:

I vore Lande danser man alleene af Vellyst, men der i Rette sættes Feyl og decideres betydelige Tvistigheder.

Og sandelig, hvis man saaledes med lige Nytte og lige Hensigt dansede hos os, skulde man i en Hastighed see hver anden Moralist og Advocat, at forvandles til en Danse-Mester.

Naar Grønlænderne besøge hinanden, føre de alletider efter visse Orientalers Maade en liden Præsent med sig til dem, de egentligen ere komne for at besøge, samme bestaaer fornemmelig i

Føde-

Føde-Vahre, men mange gange er det ikke andet end en smule Skind af ringe Værdie, at, hvis det fandtes paa en Vey, vilde man ikke bukke sig for at tage det op. Saa snart de ere komne til Strand-Bredden, udlosses Præsenten, og siges hvem der skal have den; naar Baadene ere nu lagte i Orden, komme de, som ere blevne beskienkede, og bede de Fremmede at gaae ind, disse blive des uagtet endnu lidet staaende uden-fore, for at besee et og andet, som møder Øyesynet.

Ere Giesterne af nogen Anseelse, raabes Skrig i Skrig: Kommer ind! saa snart de ere indkomne, anviser man dem Sted at sidde paa, hvilket er efter Giesternes Værdighed, belagt med et mindre eller meere kostbart Skind, herpaa trekke de Fremmede Pelserne ud, som strax med Omhyggelighed oplægges til at tørres, man giver dem ogsaa en Visk til at tørre deres Støvler med. Naar nu alt dette er forrettet, begynder man først at complimentere hinanden.

Er der Fruentimmer-Besøg iblant, kand man være vis paa en Graad og Klage-Sang, men er det alleene Mandfolk, merker man intet, uden med saa Skiel, at Sorgen er nye og tilligemed meget stor.

Verterne føre i Begyndelsen Ordet, hvortil Giesterne med ærbare Miiner svare gandske kort, eftersom det holdes for meget uanstændigt, hvis en fremmed Mand udbryder i Latter. Og er det derfore de holde os for Phantaster, fordi de høre os strax snise i Fremmedes Overværelse.

De første Spørsmaale, som Verten giør til Giesterne, ere, om de have god Fangst? om der er nogen syg eller død hos dem? derpaa raisonnerer man om Veyrets Foranderlighed og Sælhundenes Egenskaber for nærværende Tid. Imidlertid tillaves Maaltidet

det sædvanlige amma, aja. D. Gr. Nat. Hist. Cap. 13. pag. 86.

Men som det let kand hendes, formedelst de mangfoldige Formaliteter der skal iagttages under Proceduren, at han imellem bliver nødsaget til at hoste efter hvad han vil sige, saa er et af hans Fruentimmere strax færdig at hielpe ham, hvilket ved den store Støy af saa mange Mennesker ikke kand merkes. Og hvis Tilskuerne skulde give tilkiende, at det er observeret, behøver han kun en nye Modes Coupee at giøre Sagen god igien. Der er fast ingen Laster der gaaer i Svang blandt Grønlænderne, som vore Missionairer prædike heftigere imod, end denne Dans, foregivende, at derunder bedrives ald Letsindighed, fornemmelig af de Unge.

Jeg vil egentlig ikke gandske bestride saadan Meening, dog maa jeg sige, at hvis en Pige beslutter der at skille sig ved sin Jomfruedom, udsøger hun en meget uroelig Tid og Sted, med mindre man vil sige, at, som det skeer for den aabenbare Ret, kand hun vente, at Bøderne blive modererede, hvorvel denne Expression er noget latterlig.

I det øvrige, med en sindig Alvorlighed at give mine Betænkninger herover, da holder jeg for (efter at jeg først exciperer de naragtige Formaliteter, hvormed Sagerne ageres), at samme Forum er det eeneste, som holder den Grønlandske Stat ved lige, eftersom vi veed, at her ere hverken Love eller Lovens Handthævere, og derfore møde her alle og enhver, som have noget Piqvanterie til hinanden.

Her give de deres Meeninger tilkiende ved skiemtsomme Indfald, uden nogen vredagtig Passion, under Spil og Dans.

Her

Her kræver man dristig sine Creditorer, som man ellers til andre Tider af Undseelse ikke tør erindre.

Her er ogsaa et almindeligt Marked, da mange indfinde sig alleene for at sælge og kiøbe, og seer man overalt uden for Kredsen, hvor Skue-Pladsen er indsluttet, alle slags Vahre at falbydes. Saa at mange gange deres Tal, som alleene komme for at negociere, er ligesaa stort, som deres der have med Retten at giøre.

Hvorfore, dersom man sporger een af disse Handlende, om han ikke observerede den eller den artige Scene? svarer han gandske vist: Jeg gav ikke Agt derpaa, saasom mine Tanker vare alleene fæstede til mit Kiøbmandskab. Hvoraf man seer, at herudi er en slags Nytte.

Derforuden, saasom Grønlænderne ere en frie Nation uden Lov og Øvrighed, og alleene maa øve Dyden efter det lille Naturens Lys, som ligger skiult hos dem, saa kand det formedelst den almindelige Fordervelse ikke andet være, end at jo samme almindelige Fordervelsers adskillige uordentlige Affecter maa fødes hos dem, og uddryde til en syndig Realitet!

Disse Overtrædelser, saa længe de gaae uden for, blive alle bebreydede og afgiorte under berørte Forum.

Det er sandt, man maa tilstaae, at de Grønlændere, som oftest gaae i Rette med andre, give selv de største Anledninger til at censureres, hvorfore det i visse Maader kand ansees som Speil-fægterie, men dette er jo gandske almindeligt, at Folk veed meget bedre at raisonnere over Dyder, end at giøre dem. Ikke destomindre, haver det dog den Virkning, siden denne Nation er meget undseelig over, at blive bebreydet, endogsaa for ringe Ting, at mange legge Tømme paa sig og gaae varligen frem, for ikke

ikke at være bekiemmet ved en saadan offentlig Forsamling. Og tør jeg virkeligen sige, at mange Sager blive her deciderede, som ellers maaskee ville exeqveres alt for meget følelig.

Endelig maa man considerere, at, saasom Luften og Leve-Maaden producerer Melancholie og Dosighed udi Legemet, hvilket at opmuntre ved Syn og Betragtninger der ikke gives Leylighed til i Grønland;

Saa kand disse Spil og Danse, hvorudi Indbyggerne finde stor Sinds Recreation, ikke være saa meget at laste.

Og er det af saadan Raison, man har søgt at forsvare Bal og Assembleer i vore Lande, hvorvel med mindre Føye, eftersom der vel findes noget andet, hvorved Sindet kand opmuntres, uden man havde fornøden at freqventere Danse-Stuer.

Maaskee man her vil giøre mig en Indvending, og sige: at udi Grønland findes da vel ogsaa de Ting, hvorudi Indbyggerne efter deres grove Gout kand finde Fornøyelse.

Dertil svarer jeg Ja; men beder derhos om gunstigst Pardon, for at tillegge følgende Remarqve:

I vore Lande danser man alleene af Vellyst, men der i Rette sættes Feyl og decideres betydelige Tvistigheder.

Og sandelig, hvis man saaledes med lige Nytte og lige Hensigt dansede hos os, skulde man i en Hastighed see hver anden Moralist og Advocat, at forvandles til en Danse-Mester.

Naar Grønlænderne besøge hinanden, føre de alletider efter visse Orientalers Maade en liden Præsent med sig til dem, de egentligen ere komne for at besøge, samme bestaaer fornemmelig i

Føde-

Føde-Bahre, men mange gange er det ikke andet end en smule Skind af ringe Værdie, at, hvis det fandtes paa en Vey, vilde man ikke bukke sig for at tage det op. Saa snart de ere komne til Strand-Bredden, udlosses Præsenten, og siges hvem der skal have den; naar Baadene ere nu lagte i Orden, komme de, som ere blevne beskienkede, og bede de Fremmede at gaae ind, disse blive des uagtet endnu lidet staaende uden-fore, for at besee et og andet, som møder Øyesynet.

Ere Giesterne af nogen Anseelse, raabes Skrig i Skrig: Kommer ind! saa snart de ere indkomne, anviser man dem Sted at sidde paa, hvilket er efter Giesternes Værdighed, belagt med et mindre eller meere kostbart Skind, herpaa trekke de Fremmede Pelserne ud, som strax med Omhyggelighed oplægges til at tørres, man giver dem ogsaa en Visk til at tørre deres Støvler med. Naar nu alt dette er forrettet, begynder man først at complimentere hinanden.

Er der Fruentimmer-Besøg iblant, kand man være vis paa en Graad og Klage-Sang, men er det allene Mandsfolk, merker man intet, uden med saa Skiel, at Sorgen er nye og tilligemed meget stor.

Verterne føre i Begyndelsen Ordet, hvortil Giesterne med ærbare Miiner svare gandske kort, eftersom det holdes for meget uanstændigt, hvis en fremmed Mand udbryder i Latter. Og er det derfore de holde os for Phantaster, fordi de høre os strax snise i Fremmedes Overværelse.

De første Spørsmaale, som Verten giør til Giesterne, ere, om de have god Fangst? om der er nogen syg eller død hos dem? derpaa raisonnerer man om Veyrets Forandierlighed og Sælhundenes Egenskaber for nærværende Tid. Imidlertid tillaves Maal-

tidet

tidet af ald Formue, som gierne i gode Tider bestaaer af tre til fire Rætter Mad.

Dog har en riig Grønlænder tracteret mig og trende andre ærværdige Grønlændere, hvoriblant do tvende vare Angekoker, med ti suffisante Retter, som jeg venligst udbeder den gunstige Læser ikke væmmes over, at jeg her efter Ordenen specificerer:

1.) Fik vi smaa tørrede Sild, hvilke alletider udgiøre den første Ret.

2.) Fik vi tørret Sælhunde-Kiød.

3.) Kaagt Dito.

4.) Raaden Dito.

5.) Kaagte Alliker.

6.) Et Stykke raa Hvalfiske-Stiert.

Paa dette vare vi alleene indbudne, ligesom hos os, hvor man inviterer Giesterne til de største Festins, blot paa en Dyre-Kølle, alligevel Bordet i det øvrige bliver overstrøet med nogle Dosiner differente Retter.

7.) Fik vi tørret Lax.

8.) Tørret Rens-Dyr-Kiød.

9.) og 10.) vare Confecturerne,

Samme bestode af Krække-Bær, indmenged med Rens-Dyr Mave-Skarn og Tran.

Dette

Dette var just ikke min Confect, hvorfore jeg ogsaa ikkun nød lidet deraf, og endda, for ikke at spilde det forrige gode Maaltid, holdt for raadeligst, at slukke efter med et Glas Fransk Brændeviin.

Saa længe Giester ere, og Giestebudet varer, er den almindelige Tale om Kablunakkerne, nemlig os, samt Handelen med os, og forglemmes da ikke at repetere, alt hvad latterligt de finde hos os.

Men ere vi nærværende, og forstaae Sproget, tør de ikke roe sig saa vidt ud.

Derimod nøde de os til at fortælle noget fornøyeligt om vore Lande, og i sær spørge de flittig efter Runde Taarn i Kiøbenhavn, hvilket nu omstunder fast enhver Grønlands Pog veed at tale om, dog confunderes det tit med Babylons Taarn, om hvilket de ogsaa have hørt fortælle, hvorfore disse navnkundige Bygninger, efter deres Forestillinger, faae meget forunderlige Skikkelser.

Naar nu Maaltidet er endt, reyse Giesterne dem strax og fare deres Vey. Blive de over om Natten, nyde de den følgende Morgen ogsaa et skikkeligt Maaltid, dog noget ringere end Aftenen tilforn.

Men dersom det imidlertid falder i haardt Veyr, saa de ikke driste sig til at fare, og blive overliggende i een eller fleere Dage, giør man siden ikke meere Væsen af dem, end deres egne, indtil de reyse, da man complimenterer dem paa nye, og giver dem en liden Skienk tilbage, i Proportion med den de bragte.

Angaaende Grønlændernes Klæde-Dragt, da er samme udført i den Gr. Nat. Hist. 11 Cap. Jeg kunde korteligen vel

føre hertil de riige Grønlænderes beste Klæde-Dragt, som Landet giver, og er af Rens-Dyr-Skindene, disse bruge de stedse med Haarene paa, jo fiinere og mørkere, jo kiønnere, fornemmelig ere de smaa Kalv-Skind i større Anseelse, disse betiener man sig egentlig af til Børne-Tøy, fordi de ere fiine og bløde, dernest til unge Jomfruer, som dermed kand giøre stor Parade.

Og er det ogsaa gandske vist, at om Vinter-Dage, naar det er kaalt, see de meget naturlige ud i denne Klæde-Dragt.

De Fattige maa klæde dem i Hunde-Skind, eller høyt i Fugle-Skind, og ere der mange, som ikke kand have det engang.

Fruentimmeret, samt formuende Mandfolk, finde dog best Smag i fremmet Tøy af Klæde, Kirseyer og Lærreder.

I forrige Tider var alt det Røde udi Anseelse, men nu omstunder ikke uden hos dem, der komme langt Synder fra Landet; Thi overalt, fornemmelig Nord efter, merker man det Mørke-Blaa og Hvide at være deres Favorit-Couleurer, hvilke ogsaa best komme overeens med Landets egne Klæders Farver, saaledes er en blaa Kiole og hvide Strømper, med en bunden Hue paa Hovedet, den høyeste Stads for en Grønlænder.

De ere meget varsomme for at smudske deres Klæder, ikke desto mindre, naar de paa Rens-Dyr-Jagten have et reent Klæde paa, tage de ikke i Betænkning at besudle det, ved at drage der blodige Dyre-Kiød derpaa, ei vaske det ikke heller siden af, thi saadan en blodig Plet er udi stor Anseelse, efterdi dermed kand bevises, at de ere Rens-Dyrs Jægere.

Paa Colonierne og udi Nærværelsen omkring dem, seer man dog Dag fra Dag Forandringer og Tillæg, saa vel paa Noder som Moder.

Mand-

Mandfolkene begynde at bruge Halsklude, Spender paa Skoene, smukke Strompe-Baand. Det er nu ogsaa gemeent, at see dem med Lommer i Buxerne, for at giemme deres Snus-Daase og Tørklæde udi.

Fruentimmeret seer man derimod med et slags Halsklude, som man vist kalder Modester, og i det øvrige Ansigtet fra øverst til nederst med Sløyfer af brede Silke-Baand.

Der siges ogsaa, man skal have opfundet et nyt Snit til deres Buxer af en synderlig Fordeel, men hvorudi det egentlig bestaaer, skal jeg ikke sige.

Alt dette er kun en ringe Begyndelse, men viser dog, at Nationen gierne kand finde Smag i Forfængeligheder, og at deres Levemaade vil Tid efter anden blive meere delicat, og følgelig meere kostbar.

Det er forunderligt, hvorledes de Grønlændere, som boe os nærmest, allereede paa en Tid, saa stærk ere hengivne til Tobak, meget faa bruge det at røge, men alt at snuse, og derfore er det baade først og sidst i deres Taler, giv mig en smule Tobak, eller en Priis Snus.

Hvorover jeg troer, at Tobaks-Handelen, næst Krudt og Blye, vil om faa Aars Tid blive den beste Negotie, da jeg allereede har merket, at de have trækt Klæderne af Kroppen til Betalning for Tobak, hvorvel jeg for min Deel, aldrig har giort Kiøbmandskab dermed, uden det kunde være for en Fugl, eller færsk Fisk. Derimod have de betient dem med saadan Eftertryk af min Daase, at jeg i disse sidste Aaringer ikke har kundet udkomme med ringere end 50 Pund Tobak aarlig.

Endeel holder for, at man burde hemme denne Urtes Brug hos Grønlænderne, men jeg er herudi gandske neutral, eftersom de foregive, at Snusen trækker usunde Vædsker fra Hovedet, og i Synderlighed finde de dem derved soulageret udi Øyne-Svaghed, derfore er det alleene Skade, at det som imellemstunder kand være en nyttig Medicin for dem, skal udfalde til en slags Debauche.

Dog kand denne Exees ikke alleene nogenleedes pardonneres, men man kand vel ogsaa med god Grund beviise, at det Grønlandske almindelige Beste intet lider derunder.

Thi i Steden for en Grønlænder kiøber Skiorter, Hoser, Huer, Tin og Kaaber, som alle ere saadanne Species, han gierne kand undvære, saa kand han kiøbe Tobak, Snus-Daaser og Tørklæder, og nødsages han immer at gribe sin Flittighed bedre an, naar han ikke kand miste det sidste, og dog vil have noget af det første.

Derfore fare de vild i deres Meeninger, som tænke, at, fordi Grønlænderne idelig blive saa opfyldte med ovenanførte Vahre, vil Debiten omsider blive ringe.

Samme Begreb giøre Hollænderne sig ogsaa, da deres Hoved-Sigte er alleene at fordærve Handelen ved at give saa got Kiøb paa alle slags Klæde-Vahre tilligemed Flinte og Pulver.

Grønlænderne søge ogsaa fornemmelig disse Ting hos dem, eftersom deres Jern-Kram er saa skiør, at den strax brister, hvorfore Grønlænderne heller betale det dobbelt saa dyrt hos os. Ligeleedes er det med de Hollandske Gevæhrer, thi endskiønt de see langt bedre conditionerede ud, end vore, saa dog merke de af Bruget, at vore vidt overgaae hine udi Bestandighed, og derfore ogsaa betale dem langt bedre hos os.

Hvis

naar man hører dem fortælle, om den og den, der kaagte Suppe paa sine gamle Buxer.

Dette har jeg dog aldrig seet, men at de have hakket Sælhuder og andre nye Skind til Finker, har jeg med stor Bevægelse mange gange seet, særdeeles denne Vinter, som er den sletteste, jeg har opholdet mig og boet her i Landet.

Man skal dog neppe høre de Gamle og Voxne at klage dem herover, naar de merke, at Sulten er almindelig, men den Nød de see paa deres smaa Børn, gaaer dem nær til Hiertet, og derfore den mindste Smule de kand faae, give de Børnene, om de end selv af Hunger ere færdige at crepere til døde; thi de leve hver Dag i Haabet om en onskelig Forandring, som virkelig holder Livet op i mange.

Herudi ere de ogsaa meere lykkelige end andre Mennesker, eftersom saadan Elendighed kand i det høyeste ikke vare længere end 2 eller 3 Maaneder, da kand de faae fuldt op igien.

Mister en Grønlænder noget af sit Gods, eller det alt tilsammen, ved ulykkelig Hændelse, give de sielden derover nogen Sinds Uroeligelse tilkiende.

Blive de lemlæstede paa en eller anden Maade, ja om det end gaaer saa vidt, at de aldeeles blive ulykkelige og unyttige, bevise de dem dog meget gelassen og taalmodige, NB. saa længe de mærke, at de kand leve uden alt for stor Smerte.

Bliver nogen Mand vreed, viser han vel et surt Ansigt, dog taler han lidet eller intet, vil man end give ham søde Ord, bliver han dog ved sin bestandige Tavshed, indtil hans Paroxysmus er gaaet forbi, herover ere de vanskelige, at tale sig i rette med.

Endeel holder for, at man burde hemme denne Urtes Brug hos Grønlænderne, men jeg er herudi gandske neutral, eftersom de foregive, at Snusen trækker usunde Vædsker fra Hovedet, og i Synderlighed finde de dem derved soulageret udi Øyne-Svaghed, derfore er det alleene Skade, at det som imellemstunder kand være en nyttig Medicin for dem, skal udfalde til en slags Debauche.

Dog kand denne Exces ikke alleene nogenleedes pardonneres, men man kand vel ogsaa med god Grund beviise, at det Grønlandske almindelige Beste intet lider derunder.

Thi i Steden for en Grønlænder kiøber Skiorter, Hoser, Huer, Tin og Kaaber, som alle ere saadanne Species, han gierne kand undvære, saa kand han kiøbe Tobak, Snus-Daaser og Tørklæder, og nødsages han immer at gribe sin Flittighed bedre an, naar han ikke kand miste det sidste, og dog vil have noget af det første.

Derfore fare de vild i deres Meeninger, som tænke, at, fordi Grønlænderne idelig blive saa opfyldte med ovenanførte Vahre, vil Debiten omsider blive ringe.

Samme Begreb giøre Hollænderne sig ogsaa, da deres Hoved-Sigte er alleene at forderve Handelen ved at give saa got Kiøb paa alle slags Klæde-Vahre tilligemed Flinte og Pulver.

Grønlænderne søge ogsaa fornemmelig disse Ting hos dem, eftersom deres Jern-Kram er saa skiør, at den strax brister, hvorfore Grønlænderne heller betale det dobbelt saa dyrt hos os. Ligeleedes er det med de Hollandske Gevæhrer, thi endskiønt de see langt bedre conditionerede ud, end vore, saa dog merke de af Bruget, at vore vidt overgaae hine udi Bestandighed, og derfore ogsaa betale dem langt bedre hos os.

Hvis

Herudover er jeg ogsaa kommen i den Vane, hvad enten jeg har havt noget paa Søen at bestille eller ikke, at jeg stedse har giort saadan en Morgen-Reyse, hvor jeg da har merket, at Grønlænderne staae en liden Stund ligesom i dybe Tanker; mange gange har jeg vendt mig om, og spurt efter, hvad de tænkte paa, og da have vel de fleeste svaret derpaa: Intet. Men hos endeel har jeg faaet differente Svar, som alle har udgaaet paa en slags Frygtagtighed over Dagens Hændelser.

Men om Aftenen, naar de komme hiem, og besynderlig om de have giort god Fangst, ere de i prægtig Humeur. Endeel, som mange Dage efter hverandre intet have faaet, see derimod nedslagne ud, og har jeg mange gange seet, naar de ere komne til Strand-Bredden, at de have sat deres Harpuner og Piile med saadan Force op i Steene, at de ere optagne i mange Splinter.

Spørger man dem, hvad saadant kand tiene til? svare de: Uværdige Piile, som ikke kand treffe, due jo ikke til andet.

Heraf fødes den meeste Overtroe hos dem, som er vanskelig at borttage, særdeeles, om deres Tanker gaae derhen, at Piilene ere forhexede; thi da maa ikke alleene Materien til dem være af andet Træ og Been, men og Structuren gandske forandres, og kand man da ret beklage disse stakkels Mennisker.

Thi hvad de ikke have været ulykkelige for, saa blive de nu, efterdi heraf følger, at deres Haandelaug derefter ogsaa maa forandres, hvilket ikke er saa let i Førstningen at practicere, hvorover de fleeste atter maa omgiøre dem paa deres sædvanlige Façon; og for desbedre at afvende de tilforn imaginerte Forhindringer, foreskriver en Angekok dem visse Midler til at bruge som Præservation.

Det

Det er dog underligt nok, at siden Grønlænderne ere et frit Folk, hvor man næsten kand sige, at enhver er sin egen Herre, og derforuden inclinere til Tungsindighed, at de ikke meere ere hengivne til Søvnagtighed.

Mandfolkene sove ikke meere om Sommeren end 5 til 6 Timer, og om Vinteren omtrent 8 Timer. Og omendskiønt de ikke kand udrette noget i den mørke Tid, ere de dog oppe 3 til 4 Timer før Dag, og hvem som da har Lyst til at tale med dem om alvorlige Ting, kand da finde dem best disponeret, langt bedre end ald anden Tid, thi heele Dagen skal en Grønlænder grunde paa det, som henhører til Næringen, og de faa overblevne Timer om Aftenen behøver han til at recreere Legemet udi, eftersom han har arbeydet den heele Dag, og imidlertid aldrig nydt det allerringeste at vederqvæge sig paa, og derfore at incommodere en Grønlænder med vigtige Betragtninger uden Forskiel af Tiden, er ikkun at giøre hans Tid fortrædelig.

Med Fruentimmeret derimod, er den beste Tid midt paa Dagen, thi da have de giort til rette i Huuset hvad som almindeligt daglig er at forrette, og vente nu siden paa, om deres Mandfolk bringer noget hiem, hvormed de videre om Aftenen kand faae at bestille.

Grønlænderne kand gierne sulte 2 à 3 Dage, uden at lade dem merke at de vansmægte.

Derimod naar Spiise-Kammeret er i god Stand, kand de igien æde fra Morgenen indtil Aftenen i eet Trek. De kand i trange Tider leve af Dyrenes Skarn paa Marken.

Ellers, naar Hungeren er ret stor, hakke de deres Telte-Skind i Stykker og kaage Suppe paa, og er det sandelig ikke

rart

kart man hører dem fortælle, om den og den, der kaagte Suppe paa sine gamle Buxer.

Dette har jeg dog aldrig seet, men at de have hakket Sælhuder og andre nye Skind til Finker, har jeg med stor Bevægelse mange gange seet, særdeeles denne Vinter, som er den sletteste, jeg har opholdet mig og boet her i Landet.

Man skal dog neppe høre de Gamle og Voxne at klage dem herover, naar de merke, at Sulten er almindelig, men den Nød de see paa deres smaa Børn, gaaer dem nær til Hiertet, og derfore den mindste Smule de kand faae, give de Børnene, om de end selv af Hunger ere færdige at crepere til døde; thi de leve hver Dag i Haabet om en onskelig Forandring, som virkelig holder Livet op i mange.

Herudi ere de ogsaa meere lykkelige end andre Mennesker, eftersom saadan Elendighed kand i det høyeste ikke vare længere end 2 eller 3 Maaneder, da kand de faae fuldt op igien.

Mister en Grønlænder noget af sit Gods, eller det alt tilsammen, ved ulykkelig Hændelse, give de sielden derover nogen Sinds Uroeligelse tilkiende.

Blive de lemlæstede paa en eller anden Maade, ja om det end gaaer saa vidt, at de aldeeles blive ulykkelige og unyttige, bevise de dem dog meget gelassen og taalmodige, NB. saa længe de mærke, at de kand leve uden alt for stor Smerte.

Bliver nogen Mand vreed, viser han vel et surt Ansigt, dog taler han lidet eller intet, vil man end give ham søde Ord, bliver han dog ved sin bestandige Tavshed, indtil hans Paroxysmus er gaaet forbi, herover ere de vanskelige, at tale sig i rette med.

Slagsmaal hører man aldrig iblant dem (naar man undtager, at een med Magt vil slide sig en Brud til, eller og, at en Mand noget lidet kand revse sin Kone); thi kommer det videre, gaaer gandske vist, baade Hiertet og Hovedet i Løbet.

Dette Sørge-Spil indfalder vel een og anden gang, fornemmelig exeqveres det over Hexemestere og Hexer, men da haver Banemanden saa mange Secundanter, at han i det mindste paa den Tid ikke har nødig at frygte for nogen Modstand.

Drab paa gandske uskyldige Mennesker, indfalder ogsaa iblant, og hvorved tvende Mænd af dette Colonies Catechumenis for nogle Aar siden maatte undgielde, dog maatte Morderen saavel for disse, som andre fleere Drab, der beløb sig in alles til tretten, betale Lauget afvigte Aar 1751 den 30 May, en liden halv Fierding-Vey fra Colonien, da han af tvende Brødre langsom blev steenet ihiel, fordi han for 30 Aar siden havde ihielslaget deres Fader med en Steen, og var det mærkeligt, at det skeede just paa samme Sted. Processen blev ellers nogle Dage tilforn ageret med største Taushed inden i min Stue af tvende andre fornemme Grønlænderne, foruden de tvende Brødre, som giorde de første i Rettesættelsen.

Fordi den heele Historie er af alt for stor Vidtløftighed, vil jeg ikke melde videre derom, alligevel den kunde tienne til at bevise Grønlændernes besynderlige Naturell.

Naar en Grønlænder beslutter at dræbe en anden for given Aarsag, attaqverer han glubsk, og ved første Greeb melder Raisonen med faa Ord.

Men slaaer han een ihiel alleene for at slaae ihiel, tier Mandraberen stille og stiæler Livet fra ham, og skeer disse Mord gierne paa Søen; da derimod de andre, hvortil man meener at have Raison,

son,

som, exeqveres paa Landet. Gierningsmanden tager alletider Hiertet og Leveren ud, hvoraf han æder en liden Smuule, udi Overtroe, at den Dræbtes Venner siden ingen Magt eller Courage kand have, at æske Revange.

Løsagtigheds Synd, ere vel Grønlænderne hengivne til, dog ikke i den Grad som andre Nationer.

De unge Karle, saa snart de ere i Stand til, at forsørge en Kone, og mærke Begiærlighed hos sig, gifte de sig strax.

Pigerne i deres første moedne Aar, stille sig ogsaa meget kydske an, thi ellers forspilde de gandske vist deres Lykke, at komme i Ægtestand med en Ungkarl.

Men derimod, om de forkastes eller blive unge Enker, regne de det ikke saa nøye, og som man meget sielden skal høre, at en Pige bliver besvangret, saa seer man derimod Qvinder, at avle lige saa mange Børn, som rette Ægte-Koner.

Tilrettesættes de derfor, endogsa af deres egne Landsmænd, svare mange: At det skeer ikke af Løsagtighed, men af en naturlig Lyst, til at føde Børn, hvorover de forføre mangen ærlig Mand.

Een og anden kand ogsaa giøre deres Lykke, sær om de have Drenge-Børn; thi da kand de vel omsider faae en reputeerlig Enke-Mand.

At Grønlænderne ellers udi lystige Forsamlinger divertere dem med hverandres Koner, (hvilket Gr. Nat. Hist. Cap. 13. pag. 78 melder) er i det mindste aldrig passeret, saa vidt mine Handels-Tourer har strakt udi de 10 Aar, jeg har været her.

Slagsmaal hører man aldrig iblant dem (naar man undtager, at een med Magt vil slide sig en Brud til, eller og, at en Mand noget lidet kand revse sin Kone); thi kommer det videre, gaaer gandske vist, baade Hiertet og Hovedet i Løbet.

Dette Sorge-Spil indfalder vel een og anden gang, fornemmelig exeqveres det over Hexemestere og Hexer, men da haver Banemanden saa mange Secundanter, at han i det mindste paa den Tid ikke har nødig at frygte for nogen Modstand.

Drab paa gandske uskyldige Mennesker, indfalder ogsaa iblant, og hvorved tvende Mænd af dette Colonies Catechumenis for nogle Aar siden maatte undgielde, dog maatte Morderen saavel for disse, som andre fleere Drab, der beløb sig in alles til tretten, betale Lauget afvigte Aar 1751 den 30 May, en liden halv Fierding-Vey fra Colonien, da han af tvende Brødre langsom blev steenet ihiel, fordi han for 30 Aar siden havde ihielslaget deres Fader med en Steen, og var det mærkeligt, at det skeede just paa samme Sted. Processen blev ellers nogle Dage tilforn ageret med største Taushed inden i min Stue af tvende andre fornemme Grønlænderne, foruden de tvende Brødre, som giorde de første i Rettesættelsen.

Fordi den heele Historie er af alt for stor Vidtløftighed, vil jeg ikke melde videre derom, alligevel den kunde tienne til at bevise Grønlændernes besynderlige Naturell.

Naar en Grønlænder beslutter at dræbe en anden for given Aarsag, attaqverer han glubsk, og ved første Greeb melder Raisonen med faa Ord.

Men slager han een ihiel alleene for at slaae ihiel, tier Manddraberen stille og stiæler Livet fra ham, og skeer disse Mord gierne paa Søen; da derimod de andre, hvortil man meener at have Raison,

Mandfolkene begynde at bruge Halsklude, Spender paa Skoene, smukke Strømpe-Baand. Det er nu ogsaa gemeent, at see dem med Lommer i Buxerne, for at giemme deres Snus-Daase og Tørklæde udi.

Fruentimmeret seer man derimod med et slags Halsklude, som man vist kalder Modester, og i det øvrige Ansigtet fra øverst til nederst med Sløyfer af brede Silke-Baand.

Der siges ogsaa, man skal have opfundet et nyt Snit til deres Buxer af en synderlig Fordeel, men hvorudi det egentlig bestaaer, skal jeg ikke sige.

Alt dette er kun en ringe Begyndelse, men viser dog, at Nationen gierne kand finde Smag i Forfængeligheder, og at deres Levemaade vil Tid efter anden blive meere delicat, og følgelig meere kostbar.

Det er forunderligt, hvorledes de Grønlændere, som boe os nærmest, allereede paa en Tid, saa sterk ere hengivne til Tobak, meget faa bruge det at røge, men alt at snuse, og derfore er det baade først og sidst i deres Taler, giv mig en smule Tobak, eller en Priis Snus.

Hvorover jeg troer, at Tobaks-Handelen, næst Krudt og Blye, vil om faa Aars Tid blive den beste Negotie, da jeg allerede har merket, at de have trukket Klæderne af Kroppen til Betalning for Tobak, hvorvel jeg for min Deel aldrig har giort Kiøbmandskab dermed, uden det kunde være for en Fugl, eller færsk Fisk. Derimod have de betient dem med saadan Eftertrykt af min Daase, at jeg i disse sidste Aaringer ikke har kundet udkomme med ringere end 50 Pund Tobak aarlig.

 Endeel

Dog skeer det, efter Grønlændernes Beretning, et og andet Sted, men meget rart, og er det da at mærke, at aldrig nogen Ægte-Kone, som lykkelig føder Børn, lader sig debauchere.

Manden er derforuden og alt for meget jaloux, at han dertil offentlig skulde give sit Samtykke.

Men, hvis en Mand haver en Hustrue, som ikke føder Børn, eller en Concubine af samme Natur, saa tilstæder han dem saadant, dog at det skeer ved en Hexemester, eller et andet frisk hurtig Mandfolk, som man formoder er i Stand til, at forplante en god Avl.

Derfore, naar de upolerede Søerlændinger komme til Colonierne om Foraaret, findes der alletider nogle iblant, som komme og bede om, at giøre deres ufrugtsommelige Koner frugtsommelige.

De allerfrugtbareste Grønlandske Koner, føde skelden over 6 Børn, men ordinair er det tre til fire, de føde ikke hastigere end hvert tredie Aar.

Derfore sige de om vore Fruentimmer, naar der fortælles, at de kand føde Børn hvert Aar, og saaledes have en Svite af en halv Snees, at de derudi ligne Hundene.

Blodskam hører man fornemmelig om de Syd paa et og andet Sted, hvoriblant jeg har kiendt en Mand, som havde sin egen naturlige Datter til Kone, og en anden, som først tog Datteren, dernæst hendes Moder til Med-Hustrue, item adskillige, som har havt tvende Søsire.

Men dette er saa afskyelig en Last, saa Grønlænderne selv sige, at de faae Hierte-Klappen ved at tænke derpaa, hvorfor og saadanne unaturlige Mennesker stedse søge at holde sig i en Krog for dem selv.

Tyverie

Tyverie begaaes meget rart iblant Grønlænderne indbyrdes, særdeeles af Mand-Folkene, dog stiæle Qvind-Folkene undertiden nogle ringe Føde-Vahre, ligesom og de Reysende, naar de have Mangel paa Levnets-Midler, og treffe paa de Steder, hvor andre om Sommeren giemme deres tørrede Sild og Sælhunde-Kiød, da tage de for Haanden med et rœligt Hierte, og ansee samme ikke anderleedes, end som man i vore Lande lader sine Heste beede ved Eng-Veyene.

Derimod ere de ude, at stiæle fra os, hvad de kand komme over, ja endogsaa ansee det for en Dyd, at de paa saadan Maade kand trække noget fra os.

Løgn og Bagvaskelse regierer fornemmelig iblant Fruentimmeret.

Mand-Folkene ere derimod langt oprigtigere, og krympe de sig gierne ved at fortælle noget, som de ikke see sig i Stand for, at legitimere.

Naar de fortælle noget efter en anden, sige de: disse vare hans Ord. Forend de svare noget, repetere de alletider igien den givne Replique.

De tage sig ogsaa vare for, naar de skal afmale en Ting for en anden, at de ikke giøre det meere glimrende end efter Fortienneste, særdeeles naar een vil kiøbe noget, som han ikke har seet, da, endskiønt Sælgeren gierne vil være af dermed, beskriver han det dog noget ringere, end det virkelig er.

Derimod, naar de handle med os, lyve de græsselig.

Thi naar en Grønlænder siger, han haver saa mange Vahre, som han kand betale en Skiorte med, kand man være forsikret paa,

 at

at Værdien neppe er en Kniv eller Piile-Jern værd, dog tør nu omstunder ingen binde mig saadan Løgn paa Ermet.

Een Ting maa man berømme dem for, nemlig, at de aldrig lyve, naar man spørger dem efter Veyen, og kand man sige, at de mangen gang herudi gaae alt for varligen tilværks, hvilket jeg adskillige gange har knurret over, naar jeg siden har erfaret, de mageligere kunde bragt mig til Maalet; men de have svaret, at det var bedre at udvælge det visseste, omendskiønt det kostede meere Arbeyde.

Kommer een Grønlænder til et Skib udi Søen, som vil havne, kand Commandeuren sikkert styre efter, hvor Grønlænderen peeger hen, og hvis en Skipper forstoed Sproget, skulde han befinde, aldrig noget Sted at have fundet meere active Lodser; de giøre sig megen Umage for, at erhverve en ringe Ting.

Saaleedes kand en Grønlænder giøre en Dags Reyse, som bestaaer af 6 til 8 Miile, for at obtinere en Ting, som ikke er fierde Parten af en Skilling værd.

Derimod farer han et Ærende for os, af lige Vey, vil han i det mindste have et Piile-Jern og en Krog, som beløber sig til 5 à 6 Skilling Danske.

Imellem Friderichshaab og Gothaab er en Vey af 36 Miile, naar en Grønlænder farer som Post derimellem, saa er hans Taxt om Sommeren een Skiorte og een Stokfisk til Tæring, men om Vinter-Dage maa man give dobbelt saa meget.

Naar Veyret er nogenlunde, giøre de saadan en Reyse paa 8 Dage, dog ere der de iblant, som ere saa stærke Roere, naar man iler med et Bud imellem Colonierne, og derfore betaler vel, at de kand retournere den 5te Dag.

At

at agere et saadant Bud, holde de for en stor Ære, og derfore, hvor de fare frem og møde nogen, som, efter Sædvane mod Fremmede, beder dem lidet at vederqvæge sig, svarer Postillionen, min Tid er kort, eftersom jeg fører Herskabernes Taler igiennem Landet.

Jeg haver tilforn sagt, at Grønlænderne kand giøre dem Umage og spilde megen Tid, for at vinde en ringe Ting, hvoraf man maatte slutte, at det er et vindskibeligt Folk. Ney, aldeeles ikke.

Thi hvis de ved alle Leyligheder toge saadant i agt, var det umueligt, de kunde lide nogen Mangel; men som de lidet bekymres om den tilkommende Tid, og stedse ere begiærlige efter nye Forandringer, saa forlade de ofte et nyttigt og vigtigt Foretagende, for at profitere udi et andet af behageligere Smag, hvorvel langt mindre fordeelagtig og bestandig.

Saaledes kunde Grønlænderne om Foraaret, udi May og Junii Maaneder, da der aldrig fattes paa Overflødighed af smaa Sild og Sælhunde at fange, forsyne dem med fuldkommen Levnets-Forraad, til de forestaaende haarde Vinter-Dage, i Steden for den største Deel spenderer Tiden strax, enten til Rensdyr-Jagten, eller og til at samle Æg paa Øerne, hvilke Poster vel ogsaa ere gode, og værd at tage med, hvis de ikke for at divertere Smagen, giorde saa yderlig Exces deraf, som siden om Vinteren virker hos dem en Fortrydelse over deres Efterladenhed, og er det forunderligt, at, hvor mange Prøver de end have herpaa, er det strax forglemt, saa snart Foraaret bryder frem.

Hvad som egentlig bestyrker dem i denne Lunkenhed, er, at der undertiden driver een og fleere Vintere bort med saa got Veyrlight, hvor de daglig kand søge deres riige Underholdning.

Nogle

Juntehaar efter dik jeg en Ost
og en Dannekvale

Nogle af vore Missionairer forglemme vel ikke, at forestille deres døbte Grønlændere saadan Mund-Sandhed, men til denne Dag har de lidet kundet bringe det til Praxin.

Dog have de Mæhriske Brødre i deres Menigheder giort temmelig Fremgang herudi.

Af Stats-Raison var det vel ikke heller got, at underviise dem alt for meget udi oeconomiske Regler.

Jeg siger: ikke alt for meget. Eftersom jeg tilstaaer, at nogle kunde behøve Forandring, og ønsker derfore Reformatorerne den Skiønsomhed til at indsee, saavel Nationens egen, som Handelens Nytte.

Thi det er at befrygte, at Grønlænderne ellers til visse Tider ville slaae dem til Orkesløshed, som hine Egyptier, naar de saae, Nil-Floden opskyllede til det forønskede Maal.

Grønlænderne synes hastig at ville resolvere til store Foretagender, men det falder ligesaa hastigt, naar de skal begynde at føre det i Praxin.

Saaleedes, for Exempel, naar een siger, at man kunde klavre op ad den steile Klippe, og derved naae en god Fordeel, faaer han strax Bifald, at det er en gandske muelig Sag.

Men saa snart den første Forhindrings-Steen møder, falder Modet strax, omendskiønt der kunde avanceres meere; altsaa, hvad en Grønlænder skal giøre, vil han see Enden paa, thi ellers fortvivler han i første Angreb under Byrden.

En

En Grønlænder flyer ikke gierne for første Trudseler, men mærker han, der følger Hug paa, vender han strax Ryggen, og hvis man forfølger denne Sviir for stærk, saa hans Ryg forcerer ham at visse Ansigtet igien, kand man være forsikret, han bruger Repressalier, og lader sig siden hverken skrække af Ild eller Vand.

Dette kand man forklare lige efter Bogstaven, v dere finder jeg ikke fornøden at antegne om Grønlændernes Naturell, uden, jeg vil hæfte nogle andre faa Omstændigheder hertil, som ellers ikke vare saa magelige for mig at indrykke paa et andet Sted, og bestaaer udi følgende:

Man seer af den Gr. Nat. Hist. Cap. 20. pag. 121. hvor slette Astronomici Grønlænderne ere.

Ikke desto mindre kand de af Solens Fremskydelse over Fieldene, næsten paa 2 à 3 Dage, mærke, hvad Tid den staaer ved Tropeci.

Men hvad Tid den er midt paa Himmelen eller lige over Linien, veed de ikke, dog regner de trende Maaneskin, fra Capriconi indtil Vinteren begynder at standse, som er det første man vover sig paa at boe i Telte.

Herom er ofte Disputer. Eftersom nogle holde det sidste Maaneskin, udi Steenbukkens Tegn, for det første, efter Solens Vending.

Endeel blive derfore efter Veyrets Beskaffenhed i deres Huuse, indtil midt i April-Maaned.

Udi det fierde Maaneskin veed de at Ravnene skal have Æg, og at smaa Spurrene kommer.

Udi den femte, er Sælhundenes og Loddernes Tid, at søge under Landet, og endelig udi Slutningen, at Edder-Fuglene begynder at ligge, tillige ogsaa at Rensdyrene kalver.

Fra den Tid kand de ikke rette dem meere efter Maanen, uden de, som boer paa 59 Latitude, som ogsaa regner den siette.

Fra den Tid sætter de Epocha efter Edder-Fuglenes Ungers Størrelse og Krække-Beerenes Tiltagelse i Moenhed.

Naar det igien er Tid at begive dem til deres Vinter-Boeliger, mærker de, som ere paa Jagten, af Rensdyrenes Horn, naar de blive skaldede, hvilket skeer først i September-Maaned.

De som opholder dem ved Søen, haver derimod andre Mærker. Nemlig:

Paa Ternernes Bortfart og Sælhundenes Fædme. Naar de skal pakke deres Telte ind og flytte i Huus, dependerer egentlig af Veyret, dog skeer dette Indtog ved September-Maaneds Udgang.

Og som deres Forretninger bestaaer gandske alleene derudi, at fange Sælhunde, agter de ikke om at inddeele Deelen, førend Solen igien naaer det nederste Mærke i Fieldene.

De som boer saa langt udi Nord, at Solen ikke nogen Tid sees paa Horizonten, have dog deres Mærker paa Middags Rannen udi Fieldene, hvorefter de ligeledes kand giøre deres Gisning.

Naar man ellers spørger Grønlænderne her Syd, hvoraf de saa nøye kand mærke paa Solens Tilbagestigelse, eftersom dens Avance udi en fiorten Dags Tid er saa subtil, at samme ved fri

Dye-

Øyesyn ikke lettelig kand skielles. Siger de, at Solen, naar den vender, skyder i de første Dage røde Ilds-Flunker fra sig, som er Opstigelses Tegn.

Men dette Syns Mærke er nok ligesaa vist, som Degnens, der catechiserede for mig i min Barndom, at Soelen dandsede paa Himmelen, hver Paaske Morgen.

Dagen inddeeler de efter Flod og Ebbe. Men som man veed, at Vandet declinerer nogle Minuter ved hver Flod-Maal, og saaledes gaaer til, agtes fra Maanen, saa kand deres Sætning ikke holde over tvende Dage Stand, hvor de atter maa begynde at giøre en nye Inddeeling.

Iblant dem, jeg daglig omgaaes, har jeg underviist, hvorledes de denne Uorden nogenledes kunde regelere, for at beholde en circulair Gang med Maanen.

Udi Chronologien er de gandske ukyndige, eftersom de fleeste neppe veed at tælle til tyve, derfore, naar man spørger et gammelt Menneske, hvor længe det har levet, bestaaer det høyeste Tall man faaer, af tyve Vintere.

Nu omstunder bliver de herudi meere øvede, da de kand sætte en Tids-Epocha fra Superintendents Egedes første Ankomst til Landet.

Fra Gothaabs Plantelse, og siden derefter fra de andre Coloniers Indstiftelser, her imellem, haver de andre mindre Periodi, nemlig, fra den Tid, da een eller anden anseelig Kablunak kom til Landet, eller reyste derfra, formedelst deslige indløbne Omstændigheder, spørger de nu flittig efter deres Alder, og forundrer sig ikke lidet, at høre saa mange Vintere kand være forløben.

Udi Genealogien, endskiønt de ikke videre, end af oven anførte kand determinere Tiden, saa ere de dog herudi agtpaagivende, og temmelig godt veed, at giøre Reede for deres Slægt-Stammer, og derfra adskille de udspirende Greene, herover veed de at regne dem i Slægtskab sammen, indtil Tiende Leed, og maaskee derover, hvilket er en stor Styrke for mange Fattige.

Endskiønt man af de Grønlandske trykte Relationer gierne kand samle saa meget tilsammen om Grønlændernes Koglerie, hvoraf man kand giøre sig en Begreb om deres Religion, saa vil jeg dog i Korthed føye nogle Anmærkninger dertil, som ere disse: At Grønlænderne ere gandske uovereensstemmende i deres Principia; thi hvad en troer, forkastes og belees af en anden, alt efter deres Genie, og ligesom de finder sig vel til.

Udi nogle Ting ere de næsten eenige, som bestaaer udi følgende: At, naar de farer paa Hvalfiskefangst, oppynter de sig udi deres stadseligste Klæder, foregivende, at Hvalen vil have Ærbødighed, og ingen Skidenhed kand fordrage.

De af deres Fruentimmere, som imidlertid ere hiemme, maa ogsaa vaske dem og holde Lamperne slukte, og i det øvrige holde sig stille.

Paa Harpunernes Baad for i Stavnen, er et slags Amuleta for Lykken, samme bestaaer gierne af en Revebeen-Rad, som vendes Sønden ud over Stavnen.

Paa Skaftet af Harpunerne er ogsaa fæsted noget, enten en Rype-Kloe eller Ørne-Neb, dog i det sidste ere de foranderlige.

Naar en Grønlænder sælger os noget af Spek- eller Skind-Wahre, skiærer han alletider en liden smule først deraf.

Den

Den Dag Sælhunden er fangen, vil de nødig sælge dem.

Ere de i Trang, eller meget forliebt paa noget, giør de hundrede Indvendinger, findes der nu en Hex saa nær, bespørger han sig med hende, og haver man da kun, i Fald man lyster, at stikke kiærligen et par Sye-Naale i Ræven, for at faae hende til at sige, at det ingen onde Følger kand efterdrage.

Kiøber man en heel Sælhund, accorderer de gierne, at Hovedet maa excipeeres i Kiøbet, vil man ikke tilstaae dem dette, gaaer mange fra Kiøbet. Men de, som endelig debiterer heele Sælhunden, kand dog ikke bare dem, de jo skal skiære en Reen af Huden, og om ikke andet, saa dog nogle Haar af Trynen.

Paa Rensdyr-Jagten giver de Ravnen Rens-Kiød, fordi de ikke skal skrække Rensdyrene, samme er hos dem en rodfæstet Superstition, alligevel det er meget naturligt, eftersom denne Fugle Art er, at søge efter Rov, og altsaa tier stille for den Tid, de faaer noget at pille paa.

Dette har jeg idelig forestillet dem, hvorover adskillige ogsaa har ladet dem overbeviise.

I det øvrige veed jeg ikke noget, hvorudi deres Principia bliver eens lydende. Thi de differerer for Resten saavidt fra hinanden, at man hører ofte gamle Folk forundre dem over een og anden nye antagen sælsom Meening.

Det er en gammel almindelig Tradition, at Sælhundenes Hoveder ikke maa brækkes, dog seer man mange som ikke tager i Betænkning, at bryde dem, for desbedre at kunde udslikke Hiernen.

Det er troeligt, hvilket ogsaa nogle fornuftige Grønlændere tilstaaer, at deres Fædre intet andet Sigte har havt dermed, end at

at lade dem ligge heele uden for deres Boeliger, andre deraf kunde overbeviises, og see deres Hurtighed og gode Levemaade. Hvilket Angekút har forandret til saadanne Troes Articul:

At Sælhundene bliver skye over, at deres Medbrødres Pander saa nøye anatomeres, at de kand undgaae, ikke at blive borte paa Søen, saa hænger nogle en Baad udi Mignatune inde i en af Enderne paa den ordentlige Kajak, som præsenterer med Svær og Puder paa Siderne, for at imodstaae Kantning.

Nogle indhænges en død Snéppe eller Spörre, eller tørret Sild, item smaa Steen og Spaaner, alt efterson en Hexemester eller Hex foreskriver dem.

Endeel bruger slet intet i Baaden, men vel noget derimod paa Legemet.

Andre igien ingen af Deelene.

Ikke desto mindre, saa viser daglig Erfarenhed, at baade disse, som bruge deslige Amuleta, og de som intet bruger, omkommer i Fleng.

Og har jeg virkelig mærket, at de, som meest har multiplieeret deres Amuleta, snarest er ombragt, hvilket er meget naturligt, efterson Overtroe diriveres nok af en frygtagtig Frihed, der omsider saa dybt indtrykkes i Sindet, at Modet gandske tabes, og derover et saadant Menneske (saa at tale) ligesom med Hænderne i Skiødet overgiver sig godvillig til Fare og Ulykke.

Denne Betragtning udtoner jeg stedse ved alle Leyligheder, og jeg kand med Sandhed sige, at tvende Mænd, formedelst saadan Prædiken er opdragen fra Fortvivlelsens fæle Afgrund.

Er en Mand meget ulykkelig til sin Fangst, og han kommer i et Giæstebuds-Laug med en Angekok, hvor Verten derimod har været lykkelig, og iblant andre Retter fremsætter Sælhunde-Lever, skiærer Angekok et Stykke deraf, og rækker den Uhældige, som smager og tykker det langsom.

Undertiden forlanger de af os, at kaste med deres Pile, for desbedre derefter at kunde treffe.

Hollænderne lader de blæse paa dem, og behænge Takkerne med noget smaat Gøylerie, hvilket altsammen danck jow Maet, for en billig Betaling findes meget villig til.

Hvad i andre Tilfælde deres Liv og Sundhed angaaer, at conservere, da betiener de dem dertil af adskillige og mangfoldige slags Amuleter, som alle ville blive for vidtløftig at specificere.

Endeel bruger som en Patron-Rem, nedhængende tvert paa Skulderen til den anden Side, samt et Belte om Livet.

Andre bruger Remmer om Armene oppe over Alboen, men om Halsen hænges det fornemmeste og vigtigste, efftersom derudi gierne er indsattet og tilsyet den fornemmeste Medicin, hvilket kand bestaae af Haar, Fiær, Pimpsteen, Fiskeskiel og Fugle-Øyne, saa har jeg ogsaa fundet hos nogle en smule af vore Steenkull, Ræve-Tænder og Ørne-Kloer, bruges ogsaa af mange, hvilket nogle foregiver, er for at dæmpe usunde Vædsker, hvorpaa ikke sunderligt kand være at sige, efterdi man seer hos os, at Folk bruger Rav, Els-Kloe, item Guld og Blye, for at trække Flod og Usundhed af Legemet.

Og kunde man derfore spørge vore Physici, om ikke Ræve-Tænder og Ørne-Kloer kunde giøre samme Virkning i Grønland.

Nogle iblant os vildfarer ogsaa mange gange, naar de seer en Grønlænder belagt med forommelte Bændseler, og derfore tilrettesætter dem for daarlig Overtroe.

Thi een bruger Baand om Halsen med Klover udi, alleene til Zirat.

Endeel bruger ogsaa Bindseler om Armene og Hænderne, for at mærke, hvorledes de af- og tiltager udi Fedme, og saaledes bliver mange uskyldige Ting giort til Hexerie.

Ligesom ogsaa, naar en Kone lykkelig føder en Drenge-Barn efter et andet, fletter hun nogle Haar sammen i Panden paa sig, der fremvises som et Horn, dette bliver ogsaa lasted, ihvorvel det betyder ikke andet end et Glædes-Tegn, hvis der imod Manden bar et lige saadant slags Prydelse, kunde det give Anleedning til Discours.

Men, at man hos en Kone, som haver et lille Barn, ikke maa drikke af hendes Vandspand, eller tænde Lys ved hendes Lampe, hvoraf de troer, at Barnet fanger Skade, ere Ting, som med sunde Overbeviisninger fortiener at igiendrives.

Hvad deres Betragtninger om Siæle-Læren og de himmelske Ting angaaer, da differerer de endnu allermeest derudi fra hverandre.

At Verden og Menneskerne haver havt en Begyndelse, kand de fleeste give Authores for, men at Verden igien skal blive til intet, derom veed eller kand de ikke sige noget.

Der findes mange Grønlændere, som aldrig troer at have Siæl, men at de bortfarer i Døden som Fæet.

Andre

Andre igien troer vel de haver en Siæl, men derhos tænker de, den er af saadan Materie, at den ligesom Legemet kand svækkes, og omsider bortsvinde. Og derfore er det ikke rart, man hører fortælle om en og anden, som haver forlist Siælen, og det, som er allermeest latterligt, at den deeles, da man hører hvorledes den, eller de, den har tabt et Stykke af sin Siæl, hvilket de listige Hexemestere bestyrker dem udi, eftersom at deres Plov ved den Leylighed best kand komme til at gaae. Thi, der er ingen Curer, hvorfor de best lader dem betale, end for at giøre en nye Siæl, eller at flikke noget paa den gamle, men at de dog ikke alletider kand giøre det til gavns, derpaa har man adskillige Exempler, at godt Folk beklager dem at være bedragne.

Det meest Orthodoxo Partie, som er det Herskende, troer, at Siælen er et eget Væsen. Disse differerer dog atter igien udi deres Meeninger, om dens Herligheder og Rettigheder, samt Forretninger i den anden Verden. Thi, endskiønt Angekok lærer, at udi det Liv skal til Næring for de Afdøde være meere overflødigt af Jagt og Fiskerie, end her paa Jorden, saa dog findes der mange, som tvivler om denne Sags Rigtighed, og statuerer, at Siælen maa være et substantiel Væsen, adskilt fra ald materialsk Grovhed, eftersom de seer Legemerne gandske hos dem at forraadne og blive til intet, og altsaa ingen naturligt Føde kand behøve, men at den næres og fornøyes ved noget andet, som de ikke her kand betyde, eller giøre Reede for, førend de opvaagner derudi.

Afvigte November-Maaned, paa een af mine Handels-Tourer, laae jeg en Morgen paa Briksen hos en Grønlænder og læste udi Monsr. Fondenelles Samtale, om meere end een Verden, min Sove-Cammerad, Grønlænderen, som var en fornuftig middel-aldret Mand, blev da meget begjærlig, for at vide hvad jeg læste, hvilket jeg ogsaa betydede haim.

Derpaa spurte han, om de ikke var de lyksalige Böeliger, hvortil fromme Siæle blive henflyttede, hvorpaa jeg svarede ham til Fornøyelse.

Han fortalte mig da, hvad han erindrede sig at have hørt om Guds Godhed, hvorvel det var temmelig confus. Jeg repeterede da Buddene for ham, fra det fierde indtil det niende, hvortil han sandfærdig refererede, at havde holdet dem fra sin Ungdom, og skulde fremdeeles holde dem, for at nyde Deel med gode Siæle i de lyksalige Boeliger.

Endelig talte jeg med ham om Oprindelsen til det menneskelige Kiøns Elendighed, som han tilforn mange gange havde hørt; dog forundrede han sig over at Brøden kunde være saa store, og efterdrage saa sørgelige Suiter.

Iligemaade forundrede han sig over de første Menniskers Taabelighed, ved at give sig i Samtale med en Orm. Denne Knude var just ikke saa let at løse for mig, uden at gaae allegorice til verks, og derfore i en Hast maatte gribe til en Anmærkning, som jeg erindrede mig at have læst udi den Allgemeine Welt-Hist. vierter Theil pag. 8 og 9, som er Supplement til den ersten Theil zweyter Abschnit pag. 133.

Dette kunde Grønlænderen godt finde sig udi, og blev fornøyet, igientagende stedse de lyksalige Værelser, hvorfore jeg repeterede saa længe for ham de tvende første Vers af Joh. 14, indtil han kunde dem uden ad, hvilken han sagde, stedse at ville erindre sig.

Der findes ogsaa de Grønlændere, som troer, at der er en timelig Lyksalighed efter Døden, hvor de til en Tid skal æde og mætte dem med det lekkerste Kiød, og siden forflyttes hen til gandske

gandske stille Værelser, hvilket er ligesom de gamle Nordiske Folk der troede, at Vanhalle varede kun for en Tid.

De giøre ogsaa Forskiæl paa Fornøyelsen udi det andet Liv, efter Personernes Værdigheder og Lydelser, som han kand have udstaaet her i Livet. See den Gr. Nat. Hist. Cap. 19. p. 118.

Derimod paa den anden Side, haver de ikkun maadelige Tanker, om Taasser, uduelige og onde Mennesker, særdeeles om gamle Hexer, hvilke endeel prognosticerer ikke meget godt, men disse sidste er derfore ikke forlegen, thi de giør dem selv en Himmel, som passer sig hiertelig got efter deres Gout, da jeg har hørt en Hexe fortælle, hvorledes hun allerede havde været henrykket udi hendes tilstundende Himmel, hvilket bestod af et maadeligt Cabinet, hvorinde sad fex Matroser af hende Battaillon som levede godt af Klapmuuse-Hoveder, hvoraf der laae fuld under Bænkene, som aldrig kunde fortæres.

Man maa tilstaae at samme bliver et synderligt Project, og en Presentation, som for dens Artigheds skyld ikke skulde klæde ilde, at udstikke i Kaaber.

Nogle troe ogsaa at Siælen strax, efter den er opløset fra Legemet, maa udstaae en slags Trængsel eller Skiærs-Ild, forend den naaer de Lyksaliges Stad. See den Gr. Nat. Hist. Cap. 19. pag. 120., og kand man høre, naar en døer i stærk Kuld om Vinteren, hvorledes de beklager den Dødes haarde Reyse, og betiener de sig dertil af Ord, som man kand udtyde paa een nye Frost-Død, og saaledes kalder den anden Død.

Andre derimod troer, at ingen Hindringer meere er i Veyen, saa Siælen er udblæst, men at den strax føres til den fuldkomne Herlighed, hvor den endog samme Aften kand accompagnere andre afdøde godt Folk med at spille Bold i Himmelen, hvilket de meener

ner er det samme, som vi kalder Aurora Borealis, eller Nord-Lyset.

Denne daarlige Indbildning har jeg stedse søgt at borttage iblant dem, jeg har omgaaes, ved at giøre og give naturlige Aarsager dertil, og som de mærker man haver af Nord-Lysens, om Veyrets Forandring indfalder, meget vissere og kiendelige i Grønland, end udi vore Lande. Saa ere mange Grønlændere fuldkommelig bleven overbeviiset om, at min Demonstration maa være bygget paa en naturlig uryggelig Grund.

Og om jeg ogsaa et meget lidet har kiget ind i mathematiske Videnskaber, og derover for Tidsfordriv om Aftenen kand sladdere med dem, om et og andet, saa faaer jeg idelig Spørsmaal, hvorledes det haver sig med de himmelske Corpores Bevægelse, som vi seer. Item, hvorledes det udi andre Maader staaer til i Himmelen.

Af foranførte kand ellers erfares hvor meget de differerer fra hverandre udi deres Meeninger om Siælen, og det tilkommende Liv.

Hvilket i mine Tanker fornemmelig kommer af de mange Secter der findes iblant deres Lærere, hvoraf enhver illustrerer Sagen paa sin Maade, og som han faaer Indfald til.

Og haver jeg paa et andet Sted pag. 43. viist Forskiel paa ægte og uægte Angekokers, saaledes, at en ægte giør allene godt, da derimod en uægte giør baade ondt og godt, og legger sig efter alle de Scienser udi Philosophien, der best tiener til at giøde ham, hvilket man ikke meget forundrer sig over, efterdi man haver mange Exempler af vore Tiders Læger, da man seer en Medicus at agere tilligemed Chirurgus og Apotheker, samt Feltskiær-Svend i en Hastighed at forvandles til Doctor Meditine.

Maaden,

Maaden, hvorledes een bliver til Angekok, er at læse udi den Gr. Nat. Hist. 19 Capitel. Dog maa jeg føye følgende Anmærkninger dertil:

At mange paa en extraordinair Maade bliver kaldet til Embedet, ved det, at de foregiver, en Angekok har aabenbaret sig for dem. Derimod findes der de, som i lang Tid studerer og informerer efter Reglerne, og kommer dog aldrig til at practicere, formedelst de ingen Torngak faae.

Dette er ogsaa at mærke, at een og anden beskikkes dertil fra Moders Liv, formedelst at Forældrene kand have giort et Løfte, ligesom man læser i Samuels 1ste Bog.

Hos disse mærker man strax i deres Opvæxt en slags Gravitet, der rimmer sig til deres høye Fødsel.

Og har vi her strax ved Colonien, en saadan ung Person og Candidat af 12 til 14 Aar gammel; den samme er ogsaa udi Klæde-Dragt distingueret fra andre, saaledes: At han stedse fra Fødselen af har baaret Boxser og Støvler udi et Stykke. Derimod er Hætten separeret fra Pælsen imod den sædvanlige Maade ihvorvel Grønlænderne siger, at derfor ingen faste Regler er at følge.

I det øvrige seer ikke Drengen meget lært ud, i hvad han end vil blive, dog siges der, at han allereede skal have giort god Fremgang i Philosophien, og udi afvigte Høst faaet sin Torngak, kaldet Nerrirsok, det er Elderen.

Endskiønt Angekok ere dumme og falske Propheter, saa maa man dog tilstaae, at de ere de meest forstandige og artigste blant Nationen, hvilket holder den største Deel af deres Landsmænd i den blinde Indbildning, at de ere miraculeuse og insperrede Mænd.

 Og

Og som jeg har anført paa et andet Sted pag. 52. den Bestandighed de lader see, i at forfægte deres Lærdom indtil den sidste Blodsdraabe.

Bemelte Angekok og Hexemestere ere mindre og meere Fiender og Venner af Missionen.

Da endeel have aldrig det allermindste at sige derimod, om nogen af deres Venner finder Lyst til at eftertænke Guds Ord, og lade sig døbe.

Andre derimod raader heftig derfra, forestillende, at Ordet døer, viser ogsaa af een og anden døbt Grønlænders Exempel, hvor meget de har forøret dem i deres Fangst, siden de antager Ordet, hvilket sidste de udi lang Tid ikke har havt synderlig Uret, men samme har reist sig af andre Aarsager, som de ikke har villet eller kundet indsee.

Dog kand nu omstunder Missionen ved denne Colonie, fornemmelig blant de Mæhriske Brødre, fremvise døbte Grønlændere, de ere saa hurtige udi deres Fangst, som de allerbeste Steder i Landet.

De Hindringer som findes paa Grønlændernes Side, hvorfore de ikke antager Ordet, bestaaer herudi:

Først, den foranderlige Maade, som de haver Lyst til at søge deres Næring paa, nemlig, ved at flakke og streife fra et Sted til et andet i dette vidtløftige Land, og derfore endnu er alt forvanskeligt at efterfølge dem i alle Vinkler og Vraaer.

Dernæst deres meget slette Skiønsomhed til at indsee dybe Ting med Forstandens Kræfter.

Thi

Thi de seer sandeligen meere paa deres Exempler, der staaer i Credit hos dem, end paa de grundige Forestillinger, da de giør og efteraber meere end de prøver og overveyer, og meere antager end de forstaae at dømme om, saaledes:

Naar en Mand faaer det Indfald, at vil høre Guds Ord og lade sig døbe, følger Moder, Broder, Kone og Børn samme Exempel, uden videre Raisonnement, saa det kand her heede: Hvor et Faar løber til Vands, løber de andre efter.

Endelig kommer hertil, at de frygter for, at deres Børn, som de saa usigelig elsker, skal komme til at lide nogen slags Tvang ved Colonien. Item, deres Meening om Missionairernes Forandelighed, raisonerende saaledes:

Den Præst som nu er, er en from og skikkelig Mand, men der kand komme en anden, som ikke er saadan findet, og da bliver det os fortrydeligt at leve.

Hvilken Snak jeg virkeligen kand sige, at have hørt Snees gange.

I det øvrige ere Grønlænderne ikke vanskelige at overtyde om Sandheds Kundskab, formedelst at de ingen visse Religions-Sager haver at følge, og dog ønsker deres Siæles Velgaaende efter Døden.

Hernæst er det ogsaa en stor Lykke, at meget faa hades eller foragtes af deres Venner og Landsmænd, efter de ere blevne døbte.

De Hindringer som derimod findes paa Missionens Side, ere langt vigtigere.

Først,

Først, som vi alle veed, den Mangel paa saa mange Lærere, der nogenlunde kunde besætte heele Kysten, for derved at have Leylighed til Omgang med Grønlænderne i alle Vinkler og Huller.

Dernæst den korte Tid som enhver Missionair opholder sig her i Landet, nemlig i 4 til 6 Aar, i hvilken Tid de fleeste har nok med at lære Sproget, og at omgaaes med Grønlænderne, saa, at naar de først er beqvem til Embedet, expireres deres Tid at reyse hiemme.

Den nye Successor er altsaa fremmed i alle Ting; og om han endskiønt har lært en Slump Glosser hiemme, og deraf noget efter Ankomsten kand formeere en Composition til en kort Stand-Taie, saa er han dog gandske uerfaren til at omgaaes med Grønlænderne og accommendere dem efter alle Omstændigheder af Sted og Tid, hvilket er en slags Praxis, som neppe kand læres paa 3 eller 4 Aar; thi, det er fast ikke at beskrive, hvor nøye Grønlænderne giver Agt paa vore Ord, Gierninger og Fagter, og hvor høyligen de kand stode dem over en ringe Ting, som f. Ex.

Kommer en fremmed Grønlænder til mig, og jeg seer ham for stivt i Øynene, bliver han Skamfuld.

Seer jeg derimod slet intet paa ham, tænker han sig at være foragtet.

Leer jeg strax ad ham, tænker han jeg vil vexere ham.

Viser jeg derimod et alt for ærbar Ansigt, meener han min Dreng har slaaet et Kruus eller Glas i tu, for hvilket jeg er vred.

Vil jeg ambrassere ham ved strygen eller klappen, tænker han jeg er drukken.

Knurrer,

Knurrer jeg ad ham, meener han at jeg er gall, og derfore pakker sig strax, for at undgaae slemmere Følger.

Alt dette, kand jeg af egen Erfarenhed best illustrere om, da jeg har giort yderlig Exces deraf, og falden nu fra en Extrimitet i en anden.

Det første jeg kom her til Landet, var jeg i den flygtigste Ungdoms Alder, og dertil af Naturen hengiven til Ungdoms Spøg, eller rettere at sige, Gallenskaber, (dog skal aldrig nogen kunde bevise mig over om grove Laster,) i det øvrige var min Opførsel som en Arlequin.

Endeel Grønlændere fandt stor Behag herudi, og kaldte mig den pusseerlige Lars, men andre fandt dem incommenderet derved, og talte ilde derom.

Dette mærkede jeg omsider, og som jeg ikke vel kunde fordøye saadan Haardhed, i Besynderlighed da jeg ved samme Tid avancerede en Grad høyere op i min Tieneste, saa søgte jeg at reformere mine comødiske Grimacer, men Medecinen blev værre end Sygdommen. Thi dens Virkning formenterede hos mig en slags Bizarari, som nærmede sig meere til Brutalitet end en anstændig Gravitet; og som det fandtes her ved Steden, de der vare omtrent ligeledes sindede, saa giorde vi i en Hast, ved vores besynderlige Opførsel, noget nær Colonien, til en Daare-Kiste, og derfor holt fornøden at forandre min Skikkelse paa nye igien.

Om jeg har nu i mange Aar, siden den Tid, nogenledes truffen den rette Maade at omgaaes Grønlænderne paa, derom maa de af vores Nation domme, som daglig har været omkring mig.

Dette vil jeg alleene sige, saa Fremmede have været i større Anseelse.

Jeg siger, at det kraftigste Middel, hvorved Grønlænderne skal vindes, er en fornuftig Omgang, eftersom de seer meere paa Exempler, end paa de grundigste Prædikener.

Naar begge Deele var tilsammenføjet, kunde det være saa meget desbedre.

Thi den gandske Lov er vel god og hellig, som der staaer; men den haver dog stridige Virkninger. Som er for Ex.

En af vore Missionairer holder en Prædiken i saadan Tone: I Dag i hører HErrens Rost, da forhærder ikke eders Hierter; omvender eder derfore nu medens han findes, kalder paa ham, den Stund han er nær, 2c. Øxen ligger allereede hos Roden af Træet, 2c.

Det vil blive forsilde, naar i allerede staaer i Evighedens Døre, 2c.

Derimod holder de Mæhriske Brødre en Prædiken af følgende Indhold:

See! Han er kommen, om hvilken i Bogens Rulle for saa lang Tid siden var omtalt.

Han den Hoved-Hiørne-Steen, han er det Guds Lam, som bar Verdens Synder, glæder og fryder eder derover, thi udi ham forkyndes eder Syndernes Forladelse, i hvad for Synder 2c.

Bøyer eder for ham, og elsker ham, han vil hellige eders Hierter til at elske sig og Brødrene.

Begge Prædikener maa man tilstaae, haver Grund i Guds Ord, dog enhver i sin Orden.

Ikke desto mindre holder jeg dog meere med den sidste end den første, over hvilken jeg veed at Grønlænderne forskrækkes, og undslaaer dem derved at høre saadant for ofte.

Jeg vil alleene med faa Ord sige: At de Mæhriske Brødre ikke mindre ved deres fornuftige og sagtmodige Omgang, end ved deres kiærlige Invitation, formedelst Evangeliske Freds-Prædiken, haver erhvervet det store Antall af Grønlænderne som vi see dem have.

Jeg vil ikke demonstrere eller forsvare deres Lærdom og Læremaade, efterdi samme er meere end noksom bekiendt.

Jeg vil ikkun alligevel sige: At naar jeg eftertænker med hvad Nød, Kummer og Foragt de har maattet fremdrage de første Aar her i Landet, og nu efter nogle Aars Forløb har opbygget en smuk liden Kirke eller Forsamlings-Sahl, hvorledes man om Søndagen ved Trompeters Skral seer endmeere end Tre Hundrede Grønlændere at indstrømme, blant hvilke een tager et blæsendes Instrument, en anden en Violine, den tredie et Cither og saa fremdeeles, hvortil det gandske Chor istemmer Lov- og Takke-Sang.

Saa siger jeg mig at falde i Forundring, efterdi min Fornuft og Sands ingen Reede kand finde hertil, men omsider maa giøre den Slutning: See! Her er meere end Menneskers Finger.

P. S. Til dette ringe Skrift vilde jeg have føyet nogle andre smaa Anmærkninger, nemlig: Hvor Folkerigt Grønland omtrent kand være.

Dernæst om Forbisser-Strat, som ligger 7 Mile Synden for hvilket daglig sætter mig graae Haar i Hovedet, formedelst mine Handels-Tourer, som bestandig falder i den Egn.

Endelig om Jis-Driften her udi Strædet, som alt tilsammen kunde være baade artig og nyttigt.

Men som jeg til deels haver havt Mangel paa Tid til at optegne mine ringe Memories, saa faaer det beroe til en anden gang.

Dog, da jeg imidlertid ogsaa gierne ønskede at kunde faae Leylighed til at indhente nogen Underretning fra de Engelske Strat-Hudsons-Farere, hvorledes de udi Augusti- og September-Maaneder har befundet Jisen og Strømmen, saavel under Hudsons-Bay som Terra incognita septentrionalis. Efter hvilken Oplysning jeg havde en bedre Grund til at bygge mine Sætninger paa, hvilke, om de ikke alle vare saa antagelige, kunde der dog findes nogle iblant, som af de Lærde fortiente en nøyere Overveyelse. Hvilket var det, som skulde være beviist paa efterfølgende Blade.

Men fordi de ikke gandske skal staae ledige, vil jeg med mine Høy-gunstige Læseres Tilladelse, udcopiere et Stykke af min Journal, som handler om en lille Recognosserings-Tour paa Jisblinken, forgangen Høst, og følger saaledes:

Anno 1751, den 28. Augusti, sendte jeg den store Baad ud, for at søge efter Drive-Brænde, Norden for Jisblinken, med

min egen Baad giorde jeg dem Geleide indtil denne Side af bemelte Jisblink.

Mit Ærende var alleene at divertere mig et lidet med Skytterie, for derved at faae mig en tilstrækkelig Motion, som jeg haabede kunde virke en Forandring udi mit svage Legeme.

Men ved den Leylighed havde jeg snart resolveret at giøre en Reyse til Øster-Bøygden over Jisfieldet hen, formedelst en nye Optagelse af en Grønlænder afvigte Julii-Maaned, der havde været saa høyt oppe paa Jagt, at han tydelig sagde sig, at kunde see de gamle Kablunakiske Fielde paa den Østre-Side.

Dette bragte mig, som melt er, udi Bevægelse, at jeg i det mindste, som fordum Moses havde Lyst til, at see Landet, tog jeg foromtalte Mand med sin Datter, samt trende unge Grønlændere med mig, vi vil jeg sige, begyndte derpaa at antræde vores Reyse, efter at vi tilforn saa dybt var indkommen i en Fior ved den Sydre Ende af Jisblinken.

Den 2 Septembr. Om Morgenen tilig bandt vi vore Madposer sammen og videre let Eqvipage til Hvileleye om Natten, derpaa tog Pigen det altsammen paa sin Nakke, hvoraf hun havde en temmelig svær Dragt.

Vi andre tog hver sin Kajak, liden Grønlandske Baad paa Hovedet, og vore Flinter over Skulderne, samt en Stav i Haanden, hvorpaa Marchen begyndtes med stor Alvorlighed.

Mandel gik foran som Chef og Veyviiser, jeg derimod slutte-
de ved det bageste Geleed som Sergeant. Den første hal-
ve Miil var jevn og god, igiennem en Dahl, langs ved
Siden af en Elv, og derfore passerede vi samme i en Hast.

Men nu skulde vi over et Field, hvilket ikke alleene var høyt,
men ogsaa meget ujevnt, hvorover vi med Baadene paa
Hovedet tumlede omkring meere end engang.

Endelig kort at fortælle, kom vi ved Soelens Undergang paa
den anden Side need af Fieldet.

Denne vores Dags-Reyse kunde efter min Gisning ikke belø-
be høyere end knap til 1½ Miil, ihvorvel, hvis jeg efter
Siællands Maal skulde have taget Penge for Veyen, vil-
de jeg gandske vist med en god Samvittighed lade mig be-
tale for 10 Miile; ved dette vores Lager-Sted mødte os
en stor Fiord, hvilken ind paa Bonden er en stiv Dags-
Reyse for en Kajak-Roere.

I forrige Tider har Grønlænderne kunde fare lige fra Søen
af og herind.

Men Iisblinken har udi Mundingen ved Tidens Længde over-
groet til begge Land-Siderne, paa en halv Miil dybt;
herover maa nu Grønlænderne, om de vil derind paa
Jagt.

Om Aftenen lagde vi os til Hvile, og derpaa

Den

Den 3 Sept. om Morgenen, roede vi i vores Kajaker ¾ Miile tvert over Fiorden til den Nordre-Side af Landet, hvor vi lagde vore Fartøyer, bedekket med Steen, ved Strand-Bredden; Herpaa tog vi vores Randsler paa Ryggen, og begyndte vores Marche over Fieldet N. O. ad Landet, om Aftenen naaede vi fast Jisen.

Den 4 Septembr. Om Morgenen begave vi os ud paa Jisen, for at naae den første Bierge-Top, som ligger mit paa Jisblinken, hvortil vi havde omtrent en Miil, Veyen dertil var lige saa slet og jevn som paa Kiøbenhavns Gader, Forskiælen syntes mig alleene at her var noget glattere, men derimod havde ikke fornøden at vaade ud til Siderne i Skarnet, af Frygt for at overveltes af Postmesternes Heste og Vogne. En Time efter Soelens Opgang naaede vi Bierge-Toppen, der løb vi op og need den Dag efter Rensdyrene, dog blev der kun et eeneste skudt, heraf fik Grønlænderne nok at æde, men saasom der hverken var Riis, Lyng eller Græs paa Marken, hvormed man kunde antænde Ild, for derved at faae mig noget kogt, saa maatte jeg tage til min liden Madpose, hvorudi var et Stykke Ost, og nogle Tvebakker, hvorpaa jeg slukkede efter med en Drik Vand.

Den 5 Septembr. Om Morgenen marcherede vi atter ud paa Jisen, for at naae det øverste Field paa Jisblinken, kaldet Omertlok, dertil havde vi ogsaa omtrent en Miil, men paa dette Stykke Vey anvendte vi 7 Timer, formedelst

Jisens

Isens Ujevnhed og mangfoldige Sprækker, hvor omkring vi maatte giøre adskillige Kraage.

Klokken 11 kom vi til Fieldet, og efter at vi havde hviilet os ud en Times Tid begyndte vi at bestige Toppen, hvilken vi endelig med megen Sved og Møye naaede imod Klokken fire.

Her begyndte vi at falde i Forundring over den store Prospect fra alle Kanter, fornemmelig det vidtløftige Iisfieldet langs Landet, og tvers over til Øster-Bøyden, hvis Fielde var lige som disse, bedækkede med Snee.

I Begyndelsen forekom det mig, at der ikke kunde være over fire til sex Miile derover.

Men da jeg med alle tydelig kunde see Fieldene ved Gothaabs Colonie, som præsenterede dem nok saa stor, og betragtede Distancen her imellem, maatte jeg fornuftelігen giøre en anden Gisning.

Paa Toppen af Bierget forblev vi indtil Klokken 7 om Aftenen, da jeg imidlertid brugte mine Øyne det beste jeg kunde, baade uden og ved Hielp af et Forstørrelses-Glas, og endelig sluttede med en Tale til Grønlænderne, som handlede om de i fordum Dage Øster-Bøyde Beboere, deres saavel legemlige som aandelige Velergaaende.

Imidlertid gik Solen under, hvorfore vi gik et Stykke need af Bierget og lagde os til Hvile.

Jeg

Jeg for min Deel sov ikke meget den Nat, deels formedelst et og andet som løb i Sindet, deels for den haarde Kuld.

Den 6 Septembr. Om Morgenen ved Soelens Opgang, blev jeg strax ved vores Nattelager et Rensdyr vaer, hvilket blev af mig skudt, og som jeg ikke paa femte Dag havde smagt noget varmt, saa drak jeg en god Portion af det endnu varme Dyrs Blod, hvoraf jeg fandt mig slet intet ilde. Grønlænderne spisste mi ogsaa en god Froekost deraf, og toge et Stykke Laar med dem, Resten blev liggendes for Himmelens Fugle, eftersom vi ikke, formedelst de besværlige Veye, kunde føre ret meget med os.

Endskiønt jeg gierne havde ønsked, at gaae en Dags Reyse længere ind paa Iisfieldet, for nogenledes at giøre en løs Calculation over Distancen. Saa dog maatte af mange Aarsager være betænkt paa vor Hiem-Reyse, hvorpaa een var meget vigtig, nemlig, at vi gik saa got som Barføbede.

Thi, ihvorvel enhver af os var til Reysen forsynet med tvende par gode Støvler, saa vare de dog nu allereede af Iisens og Steenens Skarphed gandske i tu slitte.

Og som vores medhavende Jomfrue til all Ulykke havde tabt sine Sye-Naale, kunde vi ikke faae noget lappet om os, hvorfore vi bleve meget betuttede, dog trøstede vi hverandre med Latter, naar vi betragtede de nøgne Tæer fremkrybe af Støvlerne.

Men det er sandt, jeg havde nær forglemt at skrive den Deel af Øster-Bøyden, som jeg herpaa Bierget kunde see og saae; da jeg maa forud have den Ære at sige, at jeg ingen Compas havde med mig, og derfor ingen tilforladelig Peiling kand give saa meget vist.

At Stedet vi stod paa, ligger paa den Bredde af 62, 17 M. derfra omtrent N. O. eller O. N. O. forekom mig de nærmeste Fielde paa den Østre-Side, ihvorvel de vare meget mindre end de som laae Sydvest over, hvilket jeg sluttede deraf, fordi de vare med mindre Snee bedækkede.

Efter Gisning, hvor Forbisser-Straat ligger, der syntes det eens med det andet saa got som jevnet, til en evig Iis.

Og kand jeg neppe sige, om jeg saae to eller tre smaa Hompeler, der kunde betyde Land.

Men derimod N. O. eller maaskee noget længere N. V., som tilforn melt er, der vare Fieldene gandske opragt over Iisen, og paa nogle Hokke af dem var gandske bort for Snee.

I Besynderlighed laae en langagtig Hompel imellem tvende mægtige Fielde, hvis gandske Ryg tanede en ordinair naturlig Land-Farve; og er dette altsaa det vigtige, som min ringe Pen formaaer, at udføre til Oplysning.

At give ellers mit Betænkende over den store Iis-Plare, som forhindrer os, at have Communication med Øster-Bøygden,

da

da i Henseende til Veyen, troer jeg, det er practicabel, efterdi mig syntes at Jisfieldet er ikke nær saa farlig som man har udraabt det for, og ikke heller Sprekkerne saa dybe som man har foregivet.

Thi nogle af disse Sprekker kand man gaae udi, som i en Dahl, og jeg har i Almindelighed ikke fundet dem dybere end til 4 eller 5 Favne, mange af bemelte Sprekker kand man ogsaa springe over, hvilket vi tidt giorde med Hielp af vores Gevæhr.

Vel er det sandt, at der findes hist og her Sprekker som ere efter Øyesyn Bund-løse, men disse strækker sig ikke længere, end at de jo kand gienskydes, men ikke desto mindre bliver det dog impracticabel at reussere udi saadan Reyse, af disse Aarsager, nemlig, at man ikke kand drage saa megen Mund-Portion med sig, hvormed man til saadan Reyse billig burde være forsynet; dernæst den ulidelige haarde Kuld, som jeg holder næsten umueligt at nogen levende Creaturer kand respirere udi ved idelige mange Nætter at campere paa Jisfieldet, thi endskiønt vi havde vor Lager paa Landet, og ingen af os vare just meget kuldskier, og derforuden havde forede Klæder paa, saa dog, lige saa snart vi satte eller lagde os en Times Tid, ville Lemmerne ligesom strax sammenkrympes.

Jeg for min Deel havde til Underklæder tvende gode Troyer, derover igien en Rensskinds-Pæls, om Natten indviklede jeg mig i en skiøn dobbelt foret Kappe, tilligemed indputte-

de

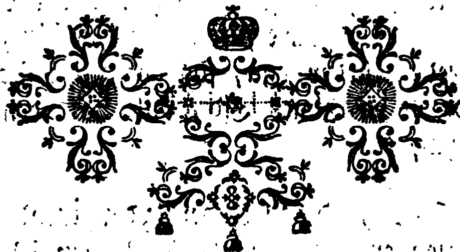
de Fødderne i en Pose af Biørne-Skind, men med alt dette var jeg ikke i Stand at kunde beholde Varmen.

Jeg kand sige, at af saa mange haarde Vinter Nætter som jeg har camperet paa Marken i Grønland, ingen har af Kulden incommoderet saa stærk, som disse første i September-Maaned.

Den 7 Septembr. Om Aftenen kom vi igien til Fiorden, hvor vi havde efterladt vores Kajakker.

Den 8 Septembr. Om Morgenen kom vi over og naaede vore Telte om Aftenen, og kand jeg ikke her forbigaae at melde, med hvilken synderlig Appetit jeg den Aften udtømmede en heel Bouteille Portugis-Viin, hvorpaa jeg sov hen indtil den anden Dag ved Middags-Tider.

Den 10 Septembr. Om Aftenen kom jeg igien til Colonien, da min Baadsmand tilforn var kommen med en Ladning Brænde.

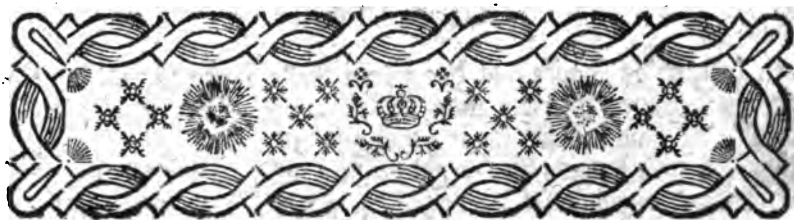
Betænkning

om den

Grønlandske Handels Fordeele

og

Forhindringer.

Da man har nu omstunder Beskrivelser og Beretninger nok om Grønland, baade om hvad det har været og hvad det er, og derforuden endda indløber idelige smaae Relationer saavel mundtlige som skriftlige; saa synes det, at man dog omsider kunde have saaudførlig en Idee om dette Land, hvoraf man billigen kunde skionne, hvad man herefter havde at giøre og lade, for at opfylde det visse og rette Oyemerke, nemlig Guds Ære, Landets Bebyggelse og Handelens Etablissement. Hvad Grønland i fordum Tid har været, beviser man af gamle norske og islandske Skribentere, hvilke man til den Ende med Fliid har igiennemlæst, og finder da, at Landet har givet Sæd til at saae og Brød til at æde, saa at Landet ey allene rigelig har kundet ernære sine Indvaanere, men ogsaa kundet udskibe visse Producter, hvoraf endeel er bleven lagt til de Danske Kongers Fadebuur: Der har været faste Stæder og mindre Byer i Landet, opfyldte med Kirker og Klostere, vel forsynede med saa mange lærde Mænd, at man haver brugt dem til at præsidere paa Concilia her i Landet; Og Gud maae vide, hvor mange fleere Herligheder der har været, som vi aldrig fik Kundskab om, fornemmelig paa den østre Side, som den beste af Landet; hvilken vi nu ikke kiender meere til, uden for saa vidt at vi derover imprimere os en forunderlig Drøm, og hos mange

den bestandige Tanke, at der endnu skulle kunde findes Guld og grønne Skove; men om man kunde beviise, at den østre Deel af Landet maa nu see langt hesseligere ud end den vestre, da veed jeg, det ville belees, saa meget er dog vist, at der til saadan en Satz kand ligesaglidet imodsiges, som der kan beviises, eftersom ingen af os har været der, og hvis man vil beraabe sig paa Historien, da kand man kun tage Historien med sig, og føre dem hen til vor vestre Side, for at overbeviise dem om Forskiellen imellem det som har været, og det som er. Dertil kand endnu indvendes, at Soelsiden maa være bedre, men dertil kand og-saa svares: at, hvor Luen og Røgen høyest opstiger, formodes den største Brand; jeg negter ikke Historien, jeg troer med en fuldkommen Troe dens Rigtighed; jeg nægter alleene, at hvad som tilforn har været giørligt i Grønland, er ikke giørligt nu, formedelst den pludselige Oversvømmelse af Isen, hvoraf naturlig viis følger, at Evaporationen deraf maa generere en overmaade kold, tyk og sammenpakket Luft, som immerhen synker meere dybt ned, og giør Atmosphæram saa meget lavere, hvorover Landet, saa at tale, ikke kand faae Aande-Rum; dette uagtet vil man endda formode, at i Grønland inde imellem de Bugter og Dale, hvor Isen ikke har svillen over, kand groe Korn; men endskiønt man har saaet Korn inde i bemeldte Dale, har man endnu aldrig kundet bragt det til nogen Fuldkommenhed; alligevel vil man paastaae, at det er giørligt for andre, hvilket er noget dristigt, saalænge man ikke kand illustrere Experimentet efter saa visse Regler, der uforbigængeligen maatte existere til en fuldkommen Realitet. Men at jeg kand giøre det kort, da vil jeg sige: at inde i Grønlands Fiorde imellem Dalene, hvor man vilde saae Korn, ere alle Sider omskandsede med høye Fielde, hvis Overflade er glacered med ævigvarende Snee, hvorpaa Solens Straaler brekkes og kastes tilbage. Naar nu Solens Straaler i sin Avance støder til Biergets Zenith, foraarsages derved i Dalen en overmaade Brand; dette kand efter Dalens Beskaffenhed vedvare 1 eller høyt 2 Timer, derefter maa den igien li-

de

de den haardeste Kuld, eftersom Grunden er bundfrossen, og tøer ey dybere op end ½ Alen under Overfladen; og som nu Jorden derover ideligen exhalerer vaade og kolde Dunster, der opstiger i Luften, for efter enhvers Tyngde at søge Sæde, saa opsluger de tilligemed den liden Varme, som af Solen endnu kunde være bleven tilbage i Atmosphæra: dog, at de derfor igien kand give noget til Vederlag, da, efter at de meest salpeteragtige iblant dem høyest ere opstegne i den tynde og kolde Luft, sender de tilbage nestfølgende Morgen en Overflødighed af smaa Iis- og Snee-Particler i Steden for Dug. Men det er best, jeg standser, thi jeg kunde ellers ved denne Leylighed snart løbe temmelig ind i Physiquen, hvilket for denne gang dog ikke er min Agt. Men at komme til det følgende, da, efter at jeg korteligen har viist de Hindringer, hvorfore Fiordene ikke kand producere Korn, skulle der vel spørges: om det da ikke var bedre at giøre Prøve ved Hav-Siden paa store Øer, eftersom man veed, at Havet trækker til sig en Hoben kolde Dunster, hvortil svares: at ved Hav-Siden ligger Taagen idelig overvællet, som almindeligen ledsages af en kold Nord- og Nord-Vest Vind, hvilket man inde i Fiorden kiender lidet til. Af foranførte erfares, at min Eenfoldighed holder for, der ikke meere groer Korn i Grønland: Ikke desmindre tør jeg dog med Assurance sige, at jeg for min Deel skulle kunde saae og høste saameget Korn i Grønland, hvoraf jeg selv kunde leve. Angaaende om der falder saa god Græsning i Grønland, hvoraf Creaturer kand fødes, da er det vel vist, at der findes hist og her noget Græs, fornemmelig i Baaels Reveer, man har ogsaa til sine Tider havt Kiør ved Gothaab, hvilke bleve ødelagde, for at spare paa Umagen til deres Forplegning; af denne Græsning giør man ellers en Hoben Væsen, og vil have, at Norske eller Jislandske Familier skulle overskibes, for at leve af Fæe-Drift, Jagt og Fiskerie; men her møder strax den første Vanskelighed, som er denne: at kunde dertil faaes opsøgt nyttige og tienlige Mennesker, thi det er ikke troeligt, at Folk, som haver Slægt og Venner, visse Værel-

ser, og nogenlunde kand ernære dem hvor de ere, skulle efter Abrahams Exempel forlade deres Fæderne-Land, og begive sig hen i en anden Verden, for at bygge og boe, leve og døe, hvorfor man venteligen ikke kand faae andre overtalt hertil end saadanne, som gandske ere komne tilagters formedelst Dovenskab og Liderlighed, hvilke slags Folk ere mindre tienlige til Grønland, end hvor de kom fra. Og, omendskiønt disse Nationer kand føre et haardt Levnet, saa synes det dog, at de endnu ere alt for kielne vandte, til at leve i Grønland; de ere og ikke heller øvede til Jagt og Skiøtterie, som nødvendig ville blive en Hoved-Articul til deres Underholdning, hvorvel arbeidsomme og duelige Folk lære saavel dette som meget andet meer. Findlapperne, af det slags man kalder Bocfinner, de boer ved Strand-Kanten, i Nordland og Finmarken, ville uden Tvivl af alle blive det allerudvaldeste Folk i henseende til deres Levemaade, der temmelig vel harmonerer med den de kunde faae og finde i Grønland; naar Finner og andre Norske Folk kand leve af Kiød og Fisk, findes der nogle Steder i Grønland, som rigelig kand bespiise dem dermed; Spørsmaal bliver alleene: om der kand skyde saameget tilovers, hvormed de kunde ved Colonien tilforhandle dem Meel, Lærred, Gevær, Krud og Blye, samt Søe-Redskaber, item Tobak og Brændeviin, hvilket jeg sandelig ikke kand see; thi for en Rensdyr-Kølle, et Knippe Fugle, og en Hanke Fisk, som de imellem maatte føre til Colonien, kunde de ikke vente at faae andet end en Pegel Brændeviin, og et stk. Tobak at recreere dem med paa Hiem-Reysen; deres Rensdyr- og Sælhunde-Skind behøve de selv til Klæder; deres eeneste og beste Debit skulde da være en halv eller heel Snees stk. Ræve-Skind, som de aarligen kunde skyde og fange, tilligemed lidet Smør; men alt dette bliver ikke tilstrækkelig nok, saa man seer, at, hvorledes man end vil vende op og ned paa Tingen, reussèrer man ikke til den forønskte Slutning; her er dog en Maade tilovers, hvormed Sagen kunde hielpes, nemlig ved Vækstens-Arbeyde; men før jeg deraf kand viise Frugten, maae jeg tale noget omstændeligt om Handelen, som

det store Scopus for alle gode Desseins til det Grønlandske Beste; og da veed vi meget vel, at alt, hvad derudi hidtildags er arbeydet og profiteret, har kun været Høkkerie, eftersom Hollænderne løbe af med det fineste og beste, fordi de kan sælge deres Vare for saameget lettere Kiøb end vi. Stederne, hvor de opslaae deres Kramboed, er fra 65 gr. og indtil 70 gr. inclusive, der have de deres visse Havne, som Narksarmiune, Nepesene, Omertlome, Isortome, Rifeal og Norden for Jacobshaun, hvorhen Grønlænderne strømme fra alle Kanter i Landet med deres Skind og Varder, og ere ligesom fortryllede i denne Negoce, thi man hører dem fast ikke i Laug og Samqvem at tale om andet end det meget gode Kiøb de kand faae hos Irsikerne, og Janersveitsiak, den eeneste Lykke er denne, at de endnu ikke har faaet den rette Indsigt i Negocen ved at tilføre Grønlænderne gode Isen-Vare, thi al deres Jern-Cargaison er ey af nogen Raritet og duer ikke, hvorfore Grønlænderne ikke skiøtter meget derom, men betale det heller 3 dobbelt dyrere hos os; hvis Hollænderne herudi faaer den rette Præcis, varer det ikke ret længe, forend vore Handels-Logier blive til intet, og Grønlænderne selv i Bund og Grund ruineret ved den idelige Multiplication af Flinter og Krud, thi derved bliver Sælhunde-Fangsten gandske tilside sat, hvorpaa vi allerede have mange Exempler af brave Grønlændere, som tilforn aarligen kunde sælge et à to Fade Spæk men kand nu derimod ikke forhverve saa meget, som de have fornøden til deres egne Lamper. Hvorledes herpaa kand raades Bod, at Hollænderne kand tabe deres Apetit og fordrives fra Landet, veed vi alle meget vel, nemlig: at sætte en Hoved-Logie i Isortome eller Syd-Bayen paa den nordre Side af Jacobshavn, ligeledes een paa den syndre af Syde-Bay ved Narksamiune eller Omenak, som ligger 15 à 20 Mile Norden for Gothaab, den nordre for Jacobshavn kunde beségles med Skibet til Jacobshavn, de andre tvende med et Skib, eftersom Kysten og Indløbene ere reene for Iis; man vil vel holde for, at i de Qvarteer, hvor disse tvende Logier skulle staae, ikke gives megen

Spæk-

Spæk-Handel, hvorom jeg ikke kand dømme, eftersom jeg aldrig har været der, dette veed jeg, at der boer endeel Grønlændere, jeg veed ogsaa, at Grønlænderne udi Syd-Bay ofte faae Hval-Fiske, og i hvor slet der end bliver, vil det dog aldrig feyle, at begge Steder endogsaa i knappe Tider aarligen slæbe tilsammen 100 Fade Spæk. Dette er vel ikke gandske tilstrækkeligt til at bestride deres Omkostninger; men hvad de viidere tabte, ville de andre Colonier erstatte saameget bedre; Thi naar der saaledes var sat Pæl og Grændser for al fremmed Handel, ville Disco-Bugten og Syd-Colonierne ret florere, ey alleene med Spæk, men fornemmelig med Barder og Ræve-Skind. Hvorledes Friderichshaab paa nogle faa Aar har aftaget i Ræveskinds-Handelen, derom kand jeg best raisonnere, da jeg i mine første Kiøbmands-Aar aarligen kunde handle ind, til over 1000 Ræve-Skind, men nu i de sidste neppe 2 eller 300; men det er sandt, vore kiære Friehandlere have ogsaa hiulpet en Deel til at subtrahere fra den første Summa, disse nye Marchands maatte nu ogsaa afskaffes, som gandske ufornødne og skadelige Creaturer; jeg kalder dem skadelige Creaturer, eftersom deres heele Force og Nytte bestaaer alleene udi at udsue de stakkels Grønlænder, som enten af Sorg over Døde eller Mangel paa Føringskab ikke kand komme med deres Skind-Vare til Markederne det værende Aar, men blive derfor ikke borte, naar deres Omstændigheder blive bedre. Naar nu Grønlænderne ikke fandt andre at handle med, end de ved Colonierne dertil beskikkede, de mærkede ogsaa, hvor de kom, at Varene og Priiserne vare overalt et og det samme, vilde deres Reyse-Syge temmeligen formindskes, som var baade nyttig for dem selv og for Handelen. Man maatte nu ogsaa efterdags ophøre med at sælge dem fleere Flinter, som et Middel, om det ellers saa skal blive ved, der udi kort Tid gandske vil ødelegge Grønland; thi enhver Grønlænder, som har Forraad af Krud og Blye, gior nu ikke andet fra May-Maaneds Begyndelse og til Octobr. Maaneds Udgang end ligge og krybe i Fieldene efter Rens-Dyrene, hvorved Dyrene gandske blive [illegible]; og ere der allerede

De

da i Henstende til Veyen, troer jeg, det er practicabel, efterdi mig syntes at Jisfieldet er ikke nær saa farlig som man har udraabt det for, og ikke heller Sprekkerne saa dybe som man har foregivet.

Thi nogle af disse Sprekker kand man gaae udi, som i en Dahl, og jeg har i Almindelighed ikke fundet dem dybere end til 4 eller 5 Favne, mange af bemelte Sprekker kand man ogsaa springe over, hvilket vi tidt giorde med Hielp af vores Gevæhr.

Vel er det sandt, at der findes hist og her Sprekker som ere efter Øyesyn Bund-løse, men disse strækker sig ikke længere, end at de jo kand gienskydes, men ikke desto mindre bliver det dog impracticabel at reussere udi saadan Reyse, af disse Aarsager, nemlig, at man ikke kand drage saa megen Mund-Portion med sig, hvormed man til saadan Reyse billig burde være forsynet; dernæst den ulidelige haarde Kuld, som jeg holder næsten umueligt at nogen levende Creaturer kand respirere udi ved idelige mange Nætter at campere paa Jisfieldet, thi endskiønt vi havde vor Lager paa Landet, og ingen af os vare just meget kuldskier, og derforuden havde forede Klæder paa, saa dog, lige saa snart vi satte eller lagde os en Times Tid, ville Lemmerne ligesom strax sammenkrympes.

Jeg for min Deel havde til Underklæder tvende gode Troyer, derover igien en Rensskinds-Pæls, om Natten indviklede jeg mig i en skiøn dobbelt foret Kappe, tilligemed indputtede

derne ey alleene drives til meere Duelighed, men blive ogsaa meere agtsomme i deres Oeconomie. Deres Hval-Barder og Skind bør jeg stedse stræbe de sælge for Klæde-Vare, samt Blik til Træværk, alt i den Henseende for at reservere Isen-Krammen, som det en Grønlænder nødvendig skal have, i allerknappeste Spæk-Tider. Naar man løseligen betragter foranførte, vil man maaskee synes, at det er meere Fordeel for Campagniet, at sælge 3 Piile-Jern for et Stykke Spæk, end en Skiorte, som koster 5 gange saa meget; men naar man seer noget nøyere til, erfares lettelig, at Regningen bliver denne: Udi gode Tider handler jeg 200 Fader Spæk, som koster 300 Rdl. og udi knappe Tider 100 Fade Spæk, som koster 50 Rdl., derimod naar jeg ikke vil følge denne Regel, bliver Regningeu saaledes: Udi gode Tider handler jeg 100 Fade Spæk, som koster 200 Rdl., udi knappe Tider 40 Fade, som koster 20 Rdl., paa denne sidste Regning har vi desværre alt fortit havt Facit. Det er ingen Sag for en taalelig Kiøbmand, i gode Tider at tilveiebringe et anseeligt Qvantum for lette Priiser, og derved giøre sig distingueréd for et Aars Tid, men det er Konst for en forsigtig Kiøbmand udi trange Tider at kunde tilveiebringe noget; hvis jeg ey af Erfarenhed tilforn havde vidst at giøre foranførte Regning, havde det været mig umueligt, det første Aar jeg var ved Friderichshaab at kunde tilveiebragt 10 Fade Spæk formedelst den store Misfangst som indfaldt, da jeg dog nesten fik udplukket 100 Fade. Til dette indløber adskillige andre Poster, hvorudi Kiøbmanden burde og kunde tage bedre Mesurer end hidtil Dags er skeet, men jeg ømmes ved at melde, hvorudi det bestaaer, deels fordi ingen Ting er lettere end at foreskrive andre nøye og skarpe Leve-Regler, som man selv ikke meere er forbunden til at holde, deels ogsaa fordi de har havt Byrder tilforn, og kand ansees for et slags Mennesker, som Lykken er imod. Endelig for at forekomme meere og meere Grønlændernes vitløftige Reyser efter visse Species, de behøve, og hvorpaa deres Land kand have Fattelse, som paa Hval-Barder, Rens-Dyr-Skind og

Væk-

Vækſteen, da kunde ſamme transporteres fra den eene Colonie til den anden, ſom for Exempel: Sønder paa Landet bruge Grønlænderne de fleſte Hval-Barder, hvoraf de dog ikke have een hos dem ſelv, men maae føre dem fra Diſco Bugten, diſſe kunde de nu faae 130 Miile nærmere ved Friderichshaab; jeg har vel forſøgt af denne Kram ved bemeldte Colonie i min ſalig Svogers Tid, har ogſaa ſolgt adſkillige med god Fordeel, men allene til ſaadanne Grønlændere, ſom af Frygt for at døe, eller og af Mangel paa Reiſe-Eqvipage ikke torde vove ſig Nord i Landet, men den ſtørſte Deel hænter de ſelv fra førſte Haand, fordi de underveis kand probere Markedet med deres mange Ræve-Skind, fornemmelig hos Hollænderne ved Narkſarmiune og Syd-Bay. Udi Diſco Bugten haves Mangel paa Rensdyr-Skind og Vækſteens Kiedler, af dette ſidſte ſlags er der ogſaa Mangel Sønder paa Landet, hvilket Grønlænderne fornemmelig maae ſøge i Baals Revier ved Gothaab, ſærdeeles Væk-Steene, efterſom deraf andre Stæder i Landet ikkun gives lidet, hvilke tilligemed falder grove og haarde, og derfor ere u-afſættelige, og faſt ikke til at giøre i Arbeide, fordi de vil ſpringe i tu under Hænderne, derimod i Baals Revier findes Mængden, ſom tilligemed er baade fiin og reen, og følgelig beqvem til at arbeyde: J forrige Tider vare der mange Grønlændere i Baals Revier, ſom havde god Fordeel ved at forarbeide Vækſteen, men ſiden Grønlænderne ere blevne ſaa vel forſynede med Gevær og Krud, ſaa flyer de fra alle Steder hen ind i Revieret, ſom en Egn, hvor Rensdyrene endnu have deres Hoved-Qvarteer, der de tilligemed profitere af at brække Væk-Steen. Søerlændingerne paa deres Henreiſe Nord efter fare og derind i Fiorden, for at tage Væk-Steen med ſig til Diſco, hvorfore de tilforhandle ſig Hval-Barder. Ligeledes paa deres Retour-Reyſe forſyne de ſig igien med Væk-Steen fra bemeldte Revier, baade for at bruge ſelv, og negociere med det øvrige i deres Fæderne-Land; og ſom der nu mangfoldige Menneſker ſaaledes heele Sommeren igiennem ligge i diſſe Væk-Steen-Bierge,

ge Grønlandske Familier, hvilke indtil 10 Leed stræbe ved en kiærlig Omgang at bestyrke og befordre deres Søsteres og nye Svogeres Fuldkommenhed; Imidlertid er det vist, at Compagniet for nærværende Tid vinder intet ved disse Ægteskaber, thi en saadan gift Matros, behøver aarligen til sin Kones Lampe 3 tr. Spæk, disse gaae først fra Compagniet, hans Mund-Portion æder han selv, der skal Klæde og Føde til for hans Kone og Børn, hvilket han maa kiøbe af Grønlænderne for den ringeste Jern-Kram, hvorved Compagniet fragaar aarligen et Par Fade Spæk, dog naar Kiøbmanden ynder ham, kand han gierne forkorte noget paa den sidste Regning. Jeg meener nu af foregaaende, at have viist Aarsagen til Grønlands Ruin, ligesom og Maaderne, hvorpaa det igien kand hielpes, dog aldrig uden fremmede Handlere drives først fra Landet, thi før dette skeer, ere alle Bemøyelser saavel i det Geistlige som i det Verdslige ikkun Flikkerie, og det ene med det andet vil omsider tage en sørgelig Ende; Sagen beroer nu alleene paa at legge alvorligen Haand paa Arbeidet, hvortil udfordees 6 eller høyt 8000 Rd. dette er vel store Penge, men naar 10 Aar ere expirerede, ere de løbne tilbage igien med Rente og Rentes-Renter, og Handelen siden satt i den Stand, at den selv kand underholde Missionen. Man venter at faae, naar der saaledes bleve satte fleere Loger, som ideligen kunde have Communication med hinanden, Grønlænderne naturlig viis af dem selv bleve bragte til meere Stadighed, fordi de merkede der intet meere var at vinde ved deres vitløftige Reyser, dette ansees saare vel af dem, som derudi arbeide, særdeeles af dem, som derover have at byde og raade. Da jeg nu nesten tænkte at være færdig, erindrer jeg mig Gothaabs Handelen for nærværende Tid, og da mærker man, at dertil requireres 3 à 4 store Baade og 10 à 12 Mand, formedelst deres haarde Søe-Togter til Fiske-Fiorden og Klenger, dette uagtet er endda det beste Fit løben af Spækket førend de faae det hiem; hvis man nu ville spendere 400 Rd. til Bygnings-Materialier med Bryggen og Kaagen, og samle det til en Loge

ved-Fisker Næsse, vare alle Omkostninger giorde, da dette Sted tillige med Gothaab kostede siden ikke en Skilling meer end nu Gothaab for sig selv; eftersom Gothaab maatte detachere sit halve Mandskab her ned, hvormed hver for sig fik dobbelt meere Kraft og mindre Byrde end da de vare foreenede, thi ved denne Separation strakte Gothaabs Handels-Reiser uden for Revieret til Rsubik 7 Miile Norden for, og til Kangertloursorsaok 5 Miile Sønden for, deres paa Fiske-Næsset til Sarbarme 3 Miile Sønden for, hvorfra aldrig faaes 1 sk. Spæk, og Nord efter havde de alleene 5 Miile til Klengerne, og til Kangertloursorsoak 6 Miile (et fælt Strøg Land fuldt af Brod og Skiær, hvorved Gothaab for nogle Aar siden mistede en Chalouppe med Mand og alt) boer ikke et Menneske. Frugten af foregaaende Forandring blev ellers denne, at i Steden for man nu med stor Møye slæber fra Fiske-Fiorden og Klengerne 50 Fade Spæk-Finker, som giver 56 tdr. brun Tran med 6 Fad paa hver Tønde, kunde man derimod faae 80 Fade frisk Spæk, som producerede 140 tdr. Tran; det er en liden Ting at faae Spækket frisk hos Grønlænderne, hvorvel de negte foranførte Sandheders Rigtighed. Betragter jeg dette Dessein noget nøyere, da finder jeg, at samme ville blive et mægtig Bolværk for Friderichshaab, da man meget vel veed med hvad Pericul denne Colonie hidindtil er bleven beseylet, formedelst disse Vanskeligheder er der indrykked i Skipperens Instrux, at han skal holde en lang Søe-Togt, og naar Tiden det ikke tillader, da at indlæsse sin Last ved Gothaab; men denne Søe-Togt forandrer Skipperen gierne til Qvarantaine i Gothaabs Havn, og imidlertiid lader sig erkyndige 36 Miile fra Friderichshaab om beste Leylighed til Gothaab, da forinden han faaer Bud, faaer sadled paa nye, kommer af det lange Baals Revier ud til Søes og ned paa Friderichshaabs Høyde, kand Iisen være dreven til Landet paa nye igien, hvilket har arriveret tvende Gange; hvis der nu staaer en Loge ved Fisker-Næsset, kunde Skibet løbe derind, Indløbet fra Søen til Havnen er 2 Kabbel-Længder, Havnen er ogsaa meget sikker

og

